

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

Katolická teologická fakulta

Katedra pastorálních oborů a právních věd

Pastorální teologie

Marie Kostecká

**DUCHOVNÍ VEDENÍ JAKO DŮLEŽITÁ SOUČÁST  
PERMANENTNÍ FORMACE DOSPĚLÝCH, TEORIE A SOUČASNÁ  
PRAXE**

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Mariusz Kuźniar

PRAHA 2011

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Duchovní vedení jako důležitá součást permanentní formace dospělých, teorie a současná praxe napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů a literatury a že jsem ji nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne 17.dubna 2011

Marie Kostecká

## **Bibliografická citace**

Duchovní vedení jako důležitá součást permanentní formace dospělých, teorie a současná praxe [rukopis] : diplomová práce / Marie Kostecká ; vedoucí práce: ThLic. Mariusz Kuźniar. -- Praha, 2011. -- 121 s.

## **Anotace**

Diplomová práce se zabývá duchovním doprovázením jako jedním z důležitých způsobů formace věřícího člověka. Doprovázení je pomocí jednoho člověka druhému na cestě k plnějšímu prožívání života s Bohem, ke svatosti.

Vychází z ankety, která zjišťuje potřebu duchovního doprovázení mezi věřícími v Čechách a míru jejího uspokojení. Provedený výzkum pomocí ankety u 1200 respondentů ukazuje, že potřeba věřících být doprovázen převyšuje současné možnosti katolické církve. Významně více je neuspokojena tato potřeba u žen než u mužů.

Pomocí by bylo vytvořit například v rámci každé diecéze proškolený tým lidí vhodných ke službě doprovázení, a to nejen z řad kněží a řeholníků, ale i laiků. Potom by tato možnost byla mezi věřícími uvedena ve známost, aby se lidé sami nebo na doporučení kněze - zpovědníka mohli o poskytnutí této pomoci ucházet a plně ji využívat.

## **Klíčová slova**

5 klíčových slov: Bůh – věřící člověk – doprovázení – zrání – svatost.

## **Abstract**

### **Spiritual leadership as an important part of the permanent formation of adults, theory and practice today.**

This thesis deals with the spiritual direction as one important way of the formation of the believer. Spiritual direction being put into practise by one person to another enables the believer to go through life with God to holiness in full.

It based on the survey, which charts the spiritual need for guiding the faithful in the Czech Republic and the level of satisfaction. The research carried out by a survey of 1200 respondents shows that number of the believers need to be accompanied much more exceeds the possibility of the current church.

Significantly there are more unsatisfied men than women in that need. The trained team of appropriate people for accompany formed in each diocese, not only among priests and religious but even laymen, should be a substantial help for this situation.

Then the possibilities of providing this assistance and to apply and fully exploit it, on recommendation of a priest – the cofessor, would be announced to the believers.

## **Keywords**

5 key words: God – the believer - spiritual accompaniment – maturation – Holiness.

**Počet znaků** (včetně mezer): 222 552

## **Poděkování**

Mé poděkování patří vedoucímu diplomové práce P. ThLic. Mariuszi Kuźniarovi za jeho odborná doporučení v průběhu vzniku této práce. Děkuji P. Dr. Vojtěchu Eliášovi za odbornou pomoc a užitečná doporučení při detailním zpracovávání statistických údajů paní PhDr. Kateřině Lachmanové za konzultaci literárních pramenů.

Dále bych chtěla poděkovat všem, kdo projevili ochotu oslovit spolusestry a spolubratry ve svých farnostech a společenstvích, díky nimž mohl tento rozsáhlý průzkum vzniknout. Děkuji i za radost a spontánnost, s níž se v drtivé většině všichni oslovení do ankety zapojili a za mnohé reakce, které mě potěšily a byly určitým ujištěním, že zvolené téma je zajímavé a aktuální nejen pro mě, ale pro významnou část věřící populace u nás.

Děkuji své rodině za trpělivost, kterou musela osvědčit v průběhu přípravy této práce i celého mého studia.

# OBSAH

<b>1. ÚVOD .....</b>	<b>8</b>
<b>2. JEDINEČNOST KAŽDÉHO KŘEŠTĀNA A DYNAMIKA DUCHOVNĀHO ŽIVOTA .....</b>	<b>11</b>
<b>2.1. DUCHOVNĀ ŽIVOT V JEDINEČNOSTI KAŽDÉHO KŘEŠTĀNA .....</b>	<b>12</b>
<b>2.2. SPIRITUALITA JAKO CESTA KE SVATOSTI.....</b>	<b>16</b>
<b>2.3. VLIV POZNĀNĀ NA OTEVŘENOST VŮČI BOHU A ČLOVĚKU .....</b>	<b>18</b>
2.3.1. ZĀKLADNĀ POJMY .....	19
2.3.2. POJEM POZNĀNĀ V BIBLI, SCHOLASTICE A V PERSONĀLNĀM MŤŠLENĀ	21
2.3.3. POZNĀVAT BOHA A SEBE.....	22
2.3.4. POTŘĚBA ZNALOSTĀ O BOHU V DUCHOVNĀM ŽIVOTĚ .....	24
<b>2.4. LIDSKĀ ZRALOST A PROCES DOZRĀVĀNĀ VE VĀŘE .....</b>	<b>26</b>
2.4.1. KŘEŠTĀNSKĀ VĀRA .....	26
2.4.2. DYNAMIZMUS VĀRY .....	27
2.4.2.1. Pohled biblicko-teologickĀ.....	27
2.4.2.2. Pohled antropologickĀ.....	27
2.4.2.3. Pohled psychologickĀ.....	28
2.4.3. LIDSKĚ ZRĀNĀ Z HLEDISKA PSYCHOLOGIE VĀVOJE .....	28
2.4.3.1. Hierarchie motivŮ .....	28
2.4.3.2. VĀvojovĀ pŤstup .....	30
2.4.3.2.1 <i>PsychosociĀlnĀ vĀvoj v pojetĀ E. H. Eriksona .....</i>	<i>31</i>
2.4.3.2.2 <i>Stadia vĀry v pojetĀ J. W. Fowlera.....</i>	<i>32</i>
2.4.4. SOCIĀLNĚ-PSYCHOLOGICKĀ POHLED.....	34
2.4.5. CHARAKTERISTIKA ZRAJĀCĀ VĀRY .....	35
<b>2.5. PROSTŘEDKY STIMULJĀCĀ PROCES VNITŘNĀHO DOZRĀVĀNĀ</b>	<b>38</b>
<b>2.6. POTŘĚBNOST DUCHOVNĀHO VEDENĀ V PROCESU DOZRĀVĀNĀ</b>	<b>40</b>
<b>3. DUCHOVNĀ VEDENĀ JAKO DŤLEŽITĀ SOUČĀST PERMANENTNĀ FORMACE DOSPĚLĀCH.....</b>	<b>44</b>
<b>3.1. VĀZNAM TRVALĚ FORMACE.....</b>	<b>44</b>
<b>3.2. ZĀKLADY TEORIE A PRAXE DUCHOVNĀHO VEDENĀ.....</b>	<b>46</b>
3.2.1. NĀHLED DO HISTORIE DUCHOVNĀHO VEDENĀ.....	48
3.2.2. ZĀKLADNĀ CHARAKTERISTIKY DUCHOVNĀHO VEDENĀ.....	51
3.2.2.1. AntropologickĀ a teologickĀ pŤdpoklady duchovnĀho vedenĀ .....	53
3.2.2.2. EkleziologickĀ rozmĚr duchovnĀho vedenĀ .....	54
3.2.2.3. RŮznĀ pojetĀ duchovnĀho vedenĀ .....	54
3.2.2.4. DuchovnĀ vedenĀ jako sdĀlenĀ zkušenosti vĀry.....	55
3.2.2.5. DuchovnĀ vedenĀ jako dialog.....	56
3.2.2.6. DuchovnĀ vedenĀ jako pastoračnĀ vztah.....	58
3.2.2.7. DuchovnĀ vedenĀ jako vztah vedenĀho s Bohem.....	60
3.2.2.8. DuchovnĀ vedenĀ jako sluŤba rozliřovĀnĀ.....	62
3.2.2.9. DuchovnĀ vedenĀ jako hledĀnĀ BoŤĀ vŮle.....	64
3.2.3. CĀLE DUCHOVNĀHO VEDENĀ .....	65
3.2.4. PŤEDPOKLADY PRO SLUŤBU DUCHOVNĀHO VEDENĀ .....	69
3.2.5. DISPONOVANOST PENITENTA PRO SLUŤBU DUCHOVNĀHO VEDENĀ	76
3.2.6. DUCHOVNĀ VEDENĀ JAKO DŤLEŽITĀ SOUČĀST PERMANENTNĀ FORMACE DOSPĚLĀCH. ....	78

<b>4. SOUČASNÁ PRAXE DUCHOVNÍHO VEDENÍ U NÁS (VÝSLEDKY ANKETY).....</b>	<b>81</b>
<b>4.1. CHARAKTERISTIKA OSLOVENÝCH RESPONDENTŮ .....</b>	<b>83</b>
<b>4.2. DUCHOVNÍ PRAXE A ŽIVOT Z VÍRY ZÚČASTNĚNÝCH RESPONDENTŮ. ....</b>	<b>90</b>
<b>4.3. SCHOPNOST OTEVŘENÍ SE I PŘIJETÍ OTEVŘENOSTI DRUHÉHO ČLOVĚKA .....</b>	<b>104</b>
<b>4.4. DUCHOVNÍ VEDENÍ A ŽIVOTNÍ STAV .....</b>	<b>106</b>
<b>4.5. SHRNUÍ VÝSLEDKŮ ANKETY .....</b>	<b>107</b>
<b>ZÁVĚR .....</b>	<b>110</b>
<b>5. SEZNAM TABULEK .....</b>	<b>112</b>
<b>6. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....</b>	<b>113</b>
<b>7. SEZNAM LITERATURY .....</b>	<b>115</b>
<b>8. PŘÍLOHY .....</b>	<b>120</b>

## 1. ÚVOD

Praxe duchovního doprovázení v životě věřícího člověka je důležitá a často nedocenená.

Víra je dar Boží, je odpovědí člověka na Boží volání. Od podoby dětské, tápající a nejisté, má-li dobré podmínky, postupně dozrává ve víru dospělou. Tato cesta není bez překážek a s některými si neví člověk rady a neumí do těchto situací plně pustit Boha, aby On sám konal, ozřejmoval, očišťoval, uzdravoval a po této cestě člověka vedl. Velkou pomocí může právě v takové situaci být druhý člověk, pro kterého se víra v Boha stala základním životním principem. Příčiny krizí v životě a víře člověka jsou různé. Někdy ambice předčí možnosti člověka, který se pak cítí neuspokojen a svými danostmi omezen v porovnání s druhými lidmi. Jindy neumí člověk přijmout nebo konstruktivně řešit to, co mu život přináší, včetně ztrát bližních, osobních tragédií a utrpení. Člověk však ve chvílích krize bývá plně zaujat tím, co prožívá, nebývá tedy sám bez pomoci druhého schopen získat potřebný odstup a nadhled. K tomu může dopomoci duchovní vedení, jako služba církve a bližního. Duchovní vedení může být velkou pomocí pro člověka, který hledá ve svém životě projevy Boží přítomnosti. Pomáhá mu překonávat případnou krizi víry. Tak člověk nezůstává sám se svou beznadějí.

Nejsou-li problémy člověka řešeny, má to dopad do jeho prožívání, do jeho mezilidských vztahů a jeho společenských postojů. Složitost doby, její převážně materiální orientace, ztráta respektu k autoritě, a to zvláště u mladší generace, rychlé tempo života, vysoké nároky na jedince kladené nejen v profesním, ale i v soukromém životě, to vše vyvolává v člověku napětí a obavu, že neuspokojí očekávání do něj vkládaná. Při neúspěchu nebo nepřijetí se dostaví pocit frustrace. Jedinci nejistí jsou zmítáni neustálými pochybnostmi a nedůvěrou. V této situaci pak působí jako oáza na poušti možnost zastavit se a nebýt sám. Tápající člověk potřebuje cítit blízkost druhého člověka, který je tady a teď právě jen pro něj, zajímá se o něj a chce mu pomoci. Musí vnímat tuto osobní blízkost a cítit se v jeho přítomnosti svobodný, uvolněný, bezpečný, a tudíž schopný otevřít své srdce a hovořit o všem, o tom, co ho sužuje a po čem touží, o svých zraněních i selháních. Musí k němu cítit důvěru a zároveň jeho přijetí. Druhý člověk tady není, aby soudil nebo aby vyhotovil přesný návod, jak se správně chopit života a jak ho žít minutu po minutě, ale aby mu pomohl otevřít oči i srdce pro plnější vnímání působení Boha v jeho životě. Doprovázející ho může přivést k touze i schopnosti odevzdat se v důvěře do Božího vedení, které pak přináší vnitřní pokoj. Bůh využívá toho, co v člověku je, co do něj vložil, nestresuje ho připomínáním jeho nedokonalostí a nedostatečností, neklade před něj



nesplnitelné úkoly, vždyť Ježíš nepřišel na svět kvůli dokonalým, ale právě kvůli obyčejným hříšným lidem s omezenými možnostmi.

Jak je vidět již v úvodu, budu ve své práci používat jednak termín duchovní vedení, vedený a jeho vůdce, jak je historicky vepsáno do povědomí lidí, ale často se uchýlím k pojmu doprovázení, doprovázející a doprovázený. Vede mě k tomu poměrně častá námitka lidí, a to i v některých anketních lístcích, že pojem vedení a vůdce cítí jako tvrdost, nesvobodu a nesvéprávnost, autoritářství a delegování moci rozhodování o jejich životě na druhého člověka. U mladších lidí je příčina, jak uvádím již výše, v problému s přijímáním autority, u starších lidí je více problém v pojmu vůdce, který si spojuje s některými nechvalně známými ideologiemi a s druhou světovou válkou. I na mě působí pojem vedení a vůdce v lidských měřítcích jako nadřazenost jednoho vůči druhému a očekávání bezvýhradného přijetí názoru a vůle jednoho jedince jedincem druhým, naopak v doprovázení je nutná součinnost a souhlas doprovázeného.

V lepším případě zní námitka některých věřících, že jedině Boha jsou ochotni nechat zasahovat do svého života, což je důkazem obecnější nejasnosti v obsahu pojmu duchovní vedení. Tito věřící se necítí být vedeni Bohem, který jako svůj nástroj využívá člověka, jehož si k této službě vyvolil a svými dary vybavil.

V dnešní době a v naší společnosti lépe vystihuje a je pro většinu věřících přijatelnější pro tento duchovní proces pojem doprovázení, aspoň na počátku, kdy se s ním seznamují a získávají k němu důvěru a správný postoj. Jakmile přijmou doprovázejícího jako nástroj vedení Božího, nemají už s pojmy problém.

V katolické církvi je v současnosti duchovní doprovázení ne snadno dostupnou skutečností, i když by si zasloužilo svým významem být samozřejmostí, jeho potřeba existuje a je zcela legitimním prostředkem pomoci bližnímu. Tato práce má za cíl zjistit, jaký je reálný stav v nabídce a poptávce této služby v české církevní provincii. Ke zjištění situace jsem zvolila anketu provedenou na reprezentativním vzorku věřící populace v této republice. Do uzávěrky průzkumu anketní lístek vrátilo 1500 respondentů, z toho bylo 1200 lístků použitelných pro vyhodnocení, tudíž řádně vyplněných respondenty katolického vyznání. Výstupy získanými z této ankety se zabývá 3. část mé diplomové práce.

Tato práce je rozdělena do tří základních částí. V první části se zabývám pojmy nezbytnými pro praxi života z víry, a tedy i pro praxi duchovního doprovázení.

Ve druhé části práce se dostávám již k vlastnímu tématu práce, tedy k duchovnímu vedení jako důležité součásti permanentní formace dospělých, a to v obecné rovině.

Ve třetí části, jak již bylo zmíněno, jsou zpracovány údaje získané z mnou pořádané ankety. Jsou uvedeny v jednotlivých tabulkách do vzájemných souvztažností. Výstupem jsou potom odpovědi například na otázky: Jaká je potřeba duchovního vedení mezi věřícími, liší se v ní muži a ženy?; Je tato potřeba uspokojena a nakolik?; Závisejí nějakým způsobem potřeba či její uspokojení na praxi života z víry, na představách o obsahu a funkci duchovního vedení, na životním stavu a osobnostních charakteristikách respondentů?; Je rozdíl ve výsledcích jednotlivých bodů tohoto výzkumu mezi muži a ženami? atd..

V závěru této práce jsou shrnuty získané výsledky a předložena doporučení, jak lze využít možnosti a rezervy, které v této oblasti duchovního života a služby církve bezesporu jsou.

## **2. JEDINEČNOST KAŽDÉHO KŘEŠŤANA A DYNAMIKA DUCHOVNÍHO ŽIVOTA**

V jedinečnosti každého křesťana, stejně jako ve specifikách kulturních je univerzální víra v Ježíše Krista uskutečňovaná v prostředí církve. Rozumem osvěcovaným vírou je stále znovu objevováno Jeho bohatství a Jeho význam pro každého člověka ve všech národnostech, etnických příslušnostech i sociálních zařazeních. Permanentní obrácení se k Ježíši umožňuje křesťanství mít tento globální charakter. Přijmout víru nevyžaduje vzdát se své kulturní totožnosti, protože pokřtěný lid je schopen přijmout do sebe kteroukoliv kulturu.<sup>1</sup>

„Pro křesťana je samozřejmostí, že Bůh žije ve své církvi (...). Bůh je zde pro všechny, pro všechny ustanovuje řád, skrze církve vydává zákony, za kterými jakoby mizí, křesťan se může držet litery a zapomínat kvůli ní tak trochu na ducha (...). Křesťan však může z ničeho nic potkat Boha, v modlitbě, v osvětlení, při bohoslužbě, v nějaké lidské situaci, a tehdy je osloven osobně (...), jde o lásku, o opravdovost, o toho Krista, který o sobě říká, že je Pravda. A Pravda je i Cesta a Život.“<sup>2</sup>

Prožívání tohoto setkání má u každého jedince své charakteristické rysy. Existují rozdíly v tom, jak člověk, který potkal Boha,<sup>3</sup> prožívá svůj vztahu k Bohu, zda a jak poznává Boží působení ve svém životě a jak život z víry praktikuje, a to ve vztahu ke svému pohlaví, životním podmínkám a zkušenostem, prostředí, z něhož pochází, osobnostním rysům a předpokladům.

Tato kapitola je rozdělena do pěti částí. První podkapitola přibližuje duchovní život v jedinečnosti každého křesťana, druhá podkapitola ukazuje, v čem spočívá cesta k dosažení svatosti. Třetí podkapitola ukazuje důležitost poznání pro zdravý duchovní život člověka, který se vyznačuje právě otevřeností vůči Bohu i vůči lidem. Čtvrtá podkapitola se zabývá vzájemnými souvislostmi mezi úrovní zralosti člověka a jeho zráním víry. Čím je možno toto zrání urychlit nebo mu napomoci, uvádí následující podkapitola. Poslední podkapitola je úvahou nad potřebností duchovního vedení pro zrání člověka.

---

<sup>1</sup> Srov. MARTELET Gustave: Singularité des cultures et universalité du Christ, in: Inculturation et conversion, [b.n.]: Kerthala, 1994, 115–116.

<sup>2</sup> SPEYR Adrienne von: Člověk před Bohem, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, 79.

<sup>3</sup> JAN od Kříže: „*Neboť ten, kdo mocí Boží dotčen byl jen jedenkrát, jinou milostí už snad vůli svojí nerozmnoží. Obdiv skládá Boží kráse, kdo je vírou ozbrojen, touže nasytit se jen tím, co štěstí nazývá se*“. in: Teologické texty 3 (1998) ob 4.

## 2.1. DUCHOVNÍ ŽIVOT V JEDINEČNOSTI KAŽDÉHO KŘEŠTĀNA

Základní specifickou odlišností, která má vliv na prožívání víry, je pohlaví člověka. Samozřejmý rozdíl pohlaví, patrný v celé přírodě, nelze u člověka zúžit jen na pouhý účel rozmnožování. Každý člověk se identifikuje s jednou ze dvou základních variant lidského bytí s vědomím nezvratnosti této skutečnosti. V některých případech, když není v souladu psychická identifikace jedince s biologickou, podstupuje jedinec velice náročnou cestu přeměny své fyzické stránky, aby byla uvedena do souladu s psychickým vnímáním sebe. To ukazuje, že člověk není bezpohlavní a že jeho osobnost nutně vyžaduje vnitřní i vnější jednotu. Takovýto jedinec však není po změně pohlaví schopen přirozené reprodukce.<sup>4</sup> Rozmnožování slouží v živočišné říši k zachování rodu, tento výlučný smysl existence dvou rozdílných pohlaví člověk vnímá jako nedostatečný, zejména „tváří v tvář své individuální smrti. Nechce být prostředníkem pro život věčný, ale chce být majitelem života věčného.“<sup>5</sup> Tato hranice příslušnosti k jednomu určitému pohlaví je „nepřekročitelná, a ta patří konstitutivně k lidskému bytí“, toto „omezení vzniká teprve na základě existence onoho druhého, jiného pohlaví“, které je pro nás nedosažitelné a do jisté míry ne zcela pochopitelné. „Prožívání dvojího pohlaví se tak stává praobrazem každého zakoušení transcendence (...). Z toho je pochopitelné, proč Bible ráda používá vztah mezi mužem a ženou jako metaforu pro vztah mezi Bohem a člověkem<sup>6</sup> (...). *‘Nec cum te, nec sine te’*. Pro náboženského člověka se tato zkušenost může stát pravzorem vztahu k Bohu.“<sup>7</sup>

Odlišnosti muže a ženy ve všech sférách jejich existence jsou nesporné, vycházejí z jejich přirozeného založení při stvoření a poslání, které jim Bůh, jako muži a ženě, pro jejich život dal. Tyto rozdíly se promítají, jak už bylo výše řečeno, i do jejich duchovního života, který má svá specifika nejen v jedinečnosti každého věřícího, ale v genderové příslušnosti, je spiritualitou mužskou, nebo spiritualitou ženskou.<sup>8</sup>

<sup>4</sup> Srov. SKOBLÍK Jiří: Věřící transsexuálové a rekonstrukční operace, [http://ktf.cuni.cz/~skoblik/komentare/verici\\_transsex.htm](http://ktf.cuni.cz/~skoblik/komentare/verici_transsex.htm), (8.4.2011).

<sup>5</sup> AMBROS Pavel: Sexualita a manželství, in Žena v církvi a ve společnosti II. Sborník Unie katolických žen, [b.ed.], Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2000,19.

<sup>6</sup> Srov. např. Oz 33,1-5.

<sup>7</sup> HENRICI Peter: Meta-antropologie pohlaví, in: MKR Communio 4 (2006) 341–344.

<sup>8</sup> V roce 1998 provedla Dana Hamplová mezi českými muži a ženami výzkum z hlediska náboženství gender. Výzkum potvrdil, že existují významné rozdíly v náboženské orientaci mezi muži a ženami a tyto rozdíly jsou výrazné zvláště ve vztahu ke křesťanství. Ženy věří v Boha více než muži. Obě pohlaví Boha jiným způsobem vnímají, ženy pozitivněji, ale zároveň mu přisuzují větší autoritu. Mají také vyšší důvěru v církve. Srov. HAMPLOVÁ Dana: Náboženská orientace českých mužů a žen ve světle šetření ISSP. [http://WWW.genderline.cz/download/rocnik01\\_2-3\\_2000.pdf](http://WWW.genderline.cz/download/rocnik01_2-3_2000.pdf), (10.3.2011).

Církev Boží tvoří muži i ženy. Bůh jako Duch svatý je přítomen ve své Církvi (srov. 1 K 3,16). Jeho přítomnost a působení v dějinách lidstva, tudíž v životě každého člověka, je nezvratná skutečnost, kterou věřící člověk vnímá a prožívá v různé intenzitě, podle svých možností na ní participuje a spolupracuje s ní.<sup>9</sup> Tím je utvářen duchovní život člověka, jeho spiritualita, která je účastí člověka na Božím díle. „Duchovní život zahrnuje myšlení, city, tělesnosti; neexistuje událost běžného života, ani ta nevýznamná, která by byla vyloučena, která by nebyla dotčena životem ducha.“<sup>10</sup> Člověk, jehož život je tímto určován, je člověk duchovní.

Podle Nového zákona je duchovní člověk ve vlastnictví Ducha (srov. 1 K 3,1), nechá se jím vést (srov. Ř 8,14) vírou (srov. Sk 6,5), jako normu má Ducha, a ne tělo (srov. Ř 8,14). Takový člověk soudí všechno podle Ducha (srov. 1 K 2,15), protože přijal jako normu zákon Kristův (srov. 1 K 14,37), a tak umí uvést všechno na správnou cestu (srov. Ga 6,1) a také umí předat svým bližním ryze duchovní milosti (srov. Ř 1,11), zvláště prostřednictvím evangelia (srov. K 23,13).<sup>11</sup>

Duch svatý je tedy v životě duchovního člověka impulsem, hybatelem, světlem. Je tím, kdo vede duchovního člověka při rozhodování, řídí jeho vůli. Duchovní život se stává naší vědomou spoluprací s Duchem svatým, jednoznačným Jeho upřednostněním, čili naší neustálou otevřeností vůči Jeho konání v nás, jedině takové sjednocení přináší plody.<sup>12</sup> Lze tedy říci, že „duchovní život je život v Duchu a s Duchem svatým.“<sup>13</sup> „Vy však nejste živi ze své síly, ale z moci Ducha, jestliže ve vás Boží Duch přebývá“ (Ř 8,9).

Duchovní život každého člověka by měl směřovat k permanentnímu: „Staniž se!“ z Písma svatého, které v sobě nemá hořkost rezignace a fatalizmu, ale naopak vyjadřuje svobodu, lásku a sílu stvoření. Tak jako Bůh, který je Svoboda a Lásky, na počátku vyslovil: „Budiž světlo“ (srov. Gn 1,3), stejně tak při vtělení má na rtech Panna Maria: „Staň se mi podle tvého slova“ (srov. L 1,33) a při vykoupení se Ježíš v Getsemanech modlí k Otci: „Tvá vůle se staň“ (srov. L 22,42). Je to výraz té největší lásky, zvolání prosby k Bohu, aby se dělo vše způsobem, jakým bude naplněna Jeho vůle.<sup>14</sup> Tak i člověk při rozhodování v životních situacích po vzoru Panny Marie a Pána Ježíše má přijmout

---

<sup>9</sup> Srov. CUSKELLY E[...] J[...]: Současná spiritualita. Duchovní život z hlediska moderní psychologie, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, 33.

<sup>10</sup> RUPNIK Marko Ivan: Uvedení do duchovního života, Olomouc – Velehrad, Centrum Aletti, 2003, 29.

<sup>11</sup> Srov. BROŽ Jaroslav: Duch svatý v biblické spiritualitě člověka povolání Bohem, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1998, 6.

<sup>12</sup> Srov. RUPNIK: op.cit., 29.

<sup>13</sup> ŠPIDLÍK Tomáš: Prameny světla, Velehrad: Refugium, 2000, 31.

<sup>14</sup> Srov. MARMET Th[...] Rey: Croire, Vivre la foi dans les sacrements, Limoges: Droguet-Ardant, 1977, 499–500.

jejich „Fiat“ i za vlastní postoj sjednocení s Boží vůlí. Náš duchovní život se touto silně prožitou duchovní zkušeností s darováním se Bohu prohlubuje.<sup>15</sup>

Cesty lidí ve víře jsou od sebe značně odlišné, často až podivuhodně originální. Bůh povolává každého jeho jménem (srov. Ex 3,4; 1 S 3,4-10; L 1,3; Sk 9,4). Je to projev neopakovatelného Božího jednání s člověkem a neopakovatelnosti každé lidské bytosti, kterou každou Bůh důvěrně zná. Všichni bez rozdílu máme být věrni evangeliu, ale právě ono nám nabízí mnohost. Tajemství Krista je nevyčerpatelné a jedním člověkem plně nenásledovatelné. Ježíše lze následovat různým způsobem, jak ukazují dějiny hagiografie. Francouzský spisovatel Jean Guitton líčil světce „jako barvy spektra ve vztahu ke světlu“, protože svými odstíny a důrazy vlastními každému z nich, odráží světlo Boží svatosti.<sup>16</sup>

Také velký počet řeholí a kongregací v jedné obecné církvi je důkazem existence mnoha cest. V každém řádu či společenství je určitá spiritualita a v jejím rámci má každý své osobní povolání, každý má svůj jedinečný úkol, který má svým životem naplnit. Jak rozdílné byly např. cesty karmelských světců, mystického učitele a básníka Jana od Kříže a okouzující ženy, avilské světice Terezie Veliké, „neklidné tulačky Boží“. Terezie z Lisieux, která žila v klášteře, se přesto stala patronkou misií a Terezie Benedikta od Kříže (Edith Stein) zcela vědomě přijala smrt v zástupném smyslu za svůj národ.<sup>17</sup>

Cest vedoucích k Bohu je mnoho. Duch svatý je nekonečně nápaditý, nikdy se neopakuje a nevytváří plagiáty.<sup>18</sup>

Bible člověka představuje jako partnera Boha, který vysvobodil člověka z egyptského otroctví (srov. Ex 20,2) a babylonského exilu (srov. Iz 48,20), který sám zjevil své jméno (srov. Ex 3,14), a tak umožnil věřícím mít k němu individuální vztah. Bůh povolává vždy zcela určitou nezaměnitelnou osobu [např. Abrahama (srov. Gn 12,1–3), Izaiáše (srov. Iz 6,8–9) a další]. V Novém zákoně je důstojnost osoby vyjádřena zvláště v myšlence dítěte Božího (srov. L 20,36). Příběhy o povolání apoštolů (srov. L 5,27–28; Mt 4,18–22), setkání Ježíše s Nikodémem (srov. J 3,1nn), Zacheem (srov. L 19,1) a rovněž s různými ženami (srov. L 10,38–42; J 12,1–3) ukazují, že jde o určité, jménem nazvané osoby.

Vidíme, že pojem osoby, která je individualitou a nezaměnitelností člověka, má v podstatě biblicko-teologické kořeny. V průběhu dějin se pak pojem osoby vyvinul do

---

<sup>15</sup> CUSKELLY: op.cit., 81.

<sup>16</sup> Srov. BENEDIKT XVI: generální audience 20. 8. 2008, [http://www.radiovaticana.cz/clanek\\_print.php?id=10003](http://www.radiovaticana.cz/clanek_print.php?id=10003), (25:8.2008).

<sup>17</sup> Srov. DOBHAN Ulrich: Spiritualita Karmelu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, 44.

<sup>18</sup> Srov. STINISSEN Wilfrid: Terapie duchem. O duchovním vedení a pastoraci, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, 14–15.

svého vytříbeného významu. Pojem osoby charakterizuje její vztah k sobě samé (I. Kant) a také vztah osoby k bližnímu (G. W. F. Hegel). Ve 20. století se vyvinul personalismus. V tomto personálním myšlení byl vypracován interpersonální vztah, mluvíme o dialogickém personalismu (M. Buber), k jehož hlavním charakteristikám patří vztah k Ty. Lidská osoba se neuskutečňuje jednotlivě v individualistické izolaci, ale pouze ve vztahu k Ty.<sup>19</sup>

Buber své nejznámější dílo *Já a Ty* (1923) věnoval filosofii individuálního vztahu s druhou osobou.<sup>20</sup> „Já“ samo o sobě neexistuje, je vždy součástí dvojice Já–Ty, nebo dvojice Já–Ono. přičemž v obou dvojicích je rozdílné.

Ono je nějaké „něco“, lze jej vnímat jako řád věcí. V dvojici Já–Ono je Já monologické a nakládá s Ono jako s předmětem, který lze zkoumat a užívat ke svému prospěchu. Osoba vzniká pouze v dvojici Já–Ty, a to právě skrze Ty. Tato dvojice zakládá svět vztahu.<sup>21</sup> Avšak vstupuje-li do vztahu nějaká překážka, pak se z Ty stává Ono.<sup>22</sup>

U Bubera, nevychází pojem poznání ze vztahu subjektu k nějaké věci, nýbrž ze vztahu mezi Já a Ty. Je osobním děním. Toho druhého poznáváme v komunikaci, v rozhovoru v nejširším smyslu. V tomto poznání se osobnost otevírá vztahu a je proto též závislá na stanovisku příslušného Ty. Filozofie vztahu Já–Ty vidí v poznání setkání již také aspekt víry. Mluvíme o personální víře. Ve filosofii vztahu Já–Ty se již předem ukazuje analogie mezilidského vztahu s vírou v Boha.<sup>23</sup>

Buber považuje slovo Bůh za nejobtížnější ze všech slov.<sup>24</sup> Vztažnost k věčnému Ty je podstatná pro chápání reality člověka, pro správný odhad jeho poměru k bližním a k Bohu.<sup>25</sup> Interpersonální vztah Já–věčné Ty je vztah, který má pro Já a jeho osobní realizaci

---

<sup>19</sup> Srov. ROTTER Hans: *Osoba a etika. K základům morální teologie*, Brno: CDK, 1997, 10–12.

<sup>20</sup> Srov. BUBER Martin: *JÁ a TY*, Olomouc: VOTOBIA, 1998, 91.

<sup>21</sup> „Účelem vztahu je jeho vlastní podstata, tj. styk s Ty. Neboť skrze styk s každým Ty se nás dotýká dech slova Ty, tj. dech věčného života. (...) Každý skutečný vztah k nějaké bytosti nebo jsoucnosti ve světě je výlučný. Jeho Ty se vyprošťuje a vystupuje, je jedinečným protějškem. Naplňuje nebesa. Ne, že by nebylo ničeho jiného, ale všechno ostatní žije v jeho světle. Dokud trvá přítomnost vztahu, je tato jeho světová šíře nedotknutelná.“ BUBER: op. cit., 51, 63.

<sup>22</sup> Buberův mezilidský vztah je ideální obraz, v němž realita konkrétního člověka přijde v mnohém ohledu zkrátka. Člověk není pouze Ty, není jen osobou, nýbrž duševně tělesnou bytostí. Lidské tělo vykazuje také věčné aspekty a je do jisté míry podřízeno nutnostem materiálního bytí. Srov. ROTTER: op. cit., 24–25.

<sup>23</sup> Srov. ROTTER: op. cit., 16.

<sup>24</sup> „Prodloužené linie vztahů se protínají ve věčném Ty. Každé jednotlivé Ty je průhledem k němu. ... naplňuje se jen v bezprostředním vztahu k tomu ‚Ty‘, kterého se z jeho podstaty nemůže nikdy stát Ono.“ BUBER: op. cit., 61.

<sup>25</sup> „Ale kdo říká Bůh a má skutečně na mysli ‚TY‘, oslovuje (...) právě ‚Ty‘ svého života. To nemůže být omezeno žádným jiným, k němu má vztah, který zahrnuje všechny ostatní vztahy. (...) Ten, kdo vstupuje do absolutního vztahu, nezabývá se už ničím jednotlivým, ale všechno je zahrnuto do vztahu. Vstoupit do čistého vztahu neznamená všechno pomíjet, ale vidět všechno v ‚Ty‘.“ BUBER: op. cit., 61.

zásadní význam. Tím je vzájemný kladný postoj v lásce. Tento vztah je uznáním věčného Ty a nalezením smyslu vlastní existence. Východisko při vztahu Já–Ty je ovšem také abstrakcí, neboť tento vztah má od počátku širší souvislost se vztahy v rámci společnosti a odráží se v něm vztah k My.<sup>26</sup>

## 2.2. SPIRITUALITA JAKO CESTA KE SVATOSTI

(...) Bud'te svatí, neboť já Hospodin, váš Bůh, jsem svatý!“ (Lv 19,2). Tato výzva, kterou dává Bůh svému vyvolenému lidu smlouvy, ve svém nejvlastnějším smyslu znamená: Budete-li zachovávat tato přikázání, dosáhnete svatosti, jejímž je Bůh absolutním vyjádřením. Pojem svatosti (kedušáh) je podstatný základ židovské spirituality.<sup>27</sup> Svatost může žid získat a v sobě umocňovat plněním svých specifických povinností. A je stále vyzýván slovy Písma k probuzení či obnovení touhy a ochoty nechat se zcela proniknout a naplnit Hospodinovými zaslíbeními a příkazy.<sup>28</sup> Ten, kdo kráčí cestou poslání, má Boha stále před sebou: čím věrněji své poslání naplňuje, o to silnější a stálejší je blízkost Boží.<sup>29</sup>

Nový zákon vyzývá ke svatosti celou církev ( srov. LG kap. V), novozákonní svatost tu starozákonní převyšuje.

Svatost není soubor ctností, které tvoří světce. Tím jediným svatým je Trojjediný Bůh, svatost je jeho podstatou. Naše vlastní snaha o svatost je zcela podřízena Kristu, jde především o jeho, nikoliv naši iniciativu. Nejde o prosté nabytí souboru kvalit, pod nimiž si svatost představujeme, ale o neustálé napodobování Krista (imitatio Christi), jde tedy o vztah.

Již na základě stvoření v Kristu (srov. Ko 1,16) a dále ve křtu jsme naroubováni na Krista. Vše je nám tedy v zárodku dáno, je třeba se pouze postarat o to, aby se v nás tento vztah plně rozvinul. Jde tedy spíše o odstraňování překážek Božím působení, než o realizaci vlastních plánů, nejde však o prostou pasivitu, ale podřízenou aktivitu.<sup>30</sup>

---

<sup>26</sup> Srov. ROTTER: op. cit., 30.

<sup>27</sup> Srov. SIERRA S[...]: Židovská spiritualita, in: FIORES Stefano de, GOFFI Tullo (ed.): Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, (dále je SSp), 1270–1271.

<sup>28</sup> Kdosi prohlásil, že židé přenášeli Boha i do kuchyně. To není jistě nic malicherného, že jisté zvyklosti zduchovňují i nejobyčejnější úkony existence, neboť se ztotožňují s úkonem nejvyšším, se spojením s Bohem. Srov. SSp, tamtéž 1275.

<sup>29</sup> Srov. BUBER: op. cit., 91.

<sup>30</sup> VOJTĚCH od svaté Hedviky: Duchovní vedení vizionářů, in: VOJTĚCH od svaté Hedviky, OPATRNÝ Aleš (ed.): O soukromých zjeveních, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1998, 12–13.



Náš duchovní život je často pod vlivem chybných antropologických předpokladů. Model práce na sobě, založený výhradně na pevné vůli, nebere v úvahu složitost ani hloubku člověka. Pokud člověk založí svou práci na sobě výlučně na volném úsilí, skutečně dosáhne určitého vnějšího efektu. Ten však nebude mít trvalý charakter a často bude dvojznačný. T. Merton říká, že takový člověk bývá osobností plnou vnitřních rozporů, je to strašný puritán, který všem vnucuje svou předem určenou vůli a své řádné svědomí.<sup>31</sup>

Psycholog P. Říčan uvádí, že horlivá zbožnost, i když upřímná, je křečovitá, nesvobodná, neautentická a nepřesvědčivá, protože je zatížena nevědomým vnitřním zápasem.<sup>32</sup>

Povolání ke svatosti, to je k plnosti křesťanského života a k dokonalosti lásky, je první a základní povolání, které se týká každého křesťana. Jeho kořeny jsou ve křtu ( srov. Ř 6,3-5) a obnovuje se v ostatních svátostech, především v eucharistii.“<sup>33</sup>

Podle profesora Rully z Institutu psychologie na Gregoriánské univerzitě v Římě rozlišujeme tři stupně realizace lidské lásky a její schopnosti sebetranscendence. Jedná se o stupeň egocentrický, filantropicko-sociální a teocentrický.<sup>34</sup> Tím jsou dotčeny tři úrovně vztahů, které věřícího po celý život provázejí, a to vztah k sobě samému, vztahy k bližním a k sociálnímu okolí a vztah k Bohu.

Skrze Ducha svatého se pokřtěný člověk, nalézající se v konkrétní dějinné situaci, v Ježíši Kristu sjednocuje s Bohem. Touto lidskou spoluprací s Bohem se člověk organicky rozvíjí od počátku až k dosažení svatosti v jedinečnosti a neopakovatelnosti každého jednotlivce. Jde o spiritualitu člověka, která má své vývojové etapy. Tento aktuální vztah věřící versus Bůh charakterizují konkrétní vnější projevy života jedince v jeho jedinečném poslání ve společenství církve.<sup>35</sup>

Tím, jak konkrétními činy a postoji člověk napodobuje určitý aspekt Ježíšova pozemského života, jeho postoje, přijímá účast na spoluprožívání Kristova tajemství, tím se zapojuje do spasitelné události Pána.<sup>36</sup> Ježíš Kristus je naším prostředníkem na cestě k Bohu Otci a Duch svatý je naším světlem na této cestě. Sám Ježíš Kristus je touto cestou (srov. J 14,6).

---

<sup>31</sup> Srov. AUGUSTYN Józef: Viděli jsme Pána. Rozjímání na základě Duchovních cvičení svatého Ignáce z Loyoly. Čtvrtý týden, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 22–23.

<sup>32</sup> Srov. ŘÍČAN : Psychologie náboženství, Praha: Portál, 2002, 252.

<sup>33</sup> Srov. JAN PAVEL II.: Posynodní apoštolský list *Christifideles laici* o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988, Praha: ZVON, 1990, čl. 16.

<sup>34</sup> Srov. SLANINKA Leopold: Psychológia a spiritualita, Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2008, 45–46.

<sup>35</sup> Srov. KOHUT Pavel Vojtěch: Co je spirituální teologie?, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, 34.

<sup>36</sup> Srov. GOFFI Tullo: Člověk duchovní, in: SSp, 139–140.

Nakolik se člověk Bohu otevře a nechá ho v sobě a skrz sebe konat, natolik se stává Bohu více podobným a nástrojem Jeho konání v tomto světě. Anselm Grűn řiká, že Bůh hovoří „i prostřednictvím nás samých, prostřednictvím našich myšlenek a citů, našeho těla, našich snů, a dokonce i prostřednictvím našich ran a našich domnělých slabostí“.<sup>37</sup>

Každý máme pro svůj život od Boha své jedinečné konkrétní povolání. Pro něj jsme stvořeni, Bohem uzpůsobeni a obdarováni. Jednotlivá povolání mají své specifické spirituality, hovoříme o spiritualitě životních stavů (kněží, řeholníků, laiků) a jejich specifikací, např. manželská, rodinná, jednotlivých řeholních rodin, misionářská atd.<sup>38</sup> Církev je mnohostí spiritualit, jejich úloha je konstitutivní, na všech společně záleží, jaká bude tvář církve<sup>39</sup>.

Jak uvádí Katechizmus katolické církve v čl. 898, jsou laici povoláni k hledání Božího království konáním časných věcí a jejich spravováním podle Boha, aby se dály podle Krista a sloužily ke chvále Otce–Stvořitele a Syna–Vykupitele (srov. LG 31). To se děje v jedinečnosti přijatých darů, které uschopňují člověka svědčit konkrétním způsobem a být jedinečným živým nástrojem poslání církve dle vůle Kristovy (srov. KKC čl. 913; srov. LG 33). Iniciativa je tedy vždy na straně Boha. To On nás zve do svého společenství, k naslouchání Jeho slovu, k vnímání Jeho jako priority ve všem, co nás obklopuje a čemu věnujeme svou pozornost, k bezvýhradnému následování a napodobování Krista a k hledání Jeho vůle. Míra, v jaké toto pozvání přijmeme, je záležitostí našeho svobodného rozhodnutí a podle ní jsme účastni na Boží svatosti.

Cesta člověka ke svatosti je dynamický proces vzniklý napětím mezi obdrženým Božím darem a z toho pro člověka plynoucím úkolem, jehož naplnění není nikdy dokonalé, ani při maximální možné snaze, neboť je limitováno lidskou nedokonalostí a svobodou lidské vůle.

### **2.3. VLIV POZNÁNÍ NA OTEVŘENOST VŮČI BOHU A ČLOVĚKU**

Poznání člověku slouží v jeho individualitě i v tom, co je pro člověka obecné zároveň. Poznání zformulované do konkrétního tvrzení se včleňuje do celku našeho

---

<sup>37</sup> GRŮN Anselm, DUFNER Meinrad: *Spiritualita z dola*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 3.

<sup>38</sup> Srov. RUPNIK: *op. cit.*, 8.

<sup>39</sup> Srov. KOHUT V[ojetěch] *Spiritualita*, in: SSp, 905.

poznání. Poznání a vůle, která toto poznání reflektuje, jsou začleněny neoddělitelně do celku života.<sup>40</sup>

### 2.3.1. ZÁKLADNÍ POJMY

Poznávání je jednou ze základních potřeb člověka. Je potřebou psychickou. Její uspokojování dobrým poznáváním prostředí, v němž člověk žije, umožňuje člověku správnou orientaci a optimální přizpůsobení se podmínkám tohoto prostředí.<sup>41</sup> Poznávání čili kognice v sobě zahrnuje vnímání, imaginaci a myšlení.<sup>42</sup>

Vnímání něco znamená postřehnout to, věnovat tomu pozornost a uvědomit si to. Vjem je psychický obraz objektu existujícího mimo naši mysl a působícího v dané chvíli na naše smysly. Pro pedagogickou praxi je důležité, že vnímáme to, o čem víme.<sup>43</sup>

V kostelech můžeme dnes obdivovat působivé obrazy, které ovšem v době svého vzniku měly praktický poučný význam. Přibližovaly věřícím příběhy z Bible a z života světců. Tuto bibli chudých využívali především jezuité. „V souvislostech s náboženským životem si můžeme všimnout sakrálních obrazů a kostelních písní, viděných a poslouchaných rok za rokem tisíckrát. Okoukají se nám a oposlouchají – nebo se stávají stále bližší, důvěrněji známými?“<sup>44</sup>

Existují vjemy, které jsou pro vnímajícího naprosto věrohodné, ale chybí vnímatelný objekt. Vidoucí sděluje, že viděl anděla, Ježíše, Marii atd. nebo slyšel hlasy. Uvádí, že to bylo vnitřním zrakem, nebo na vlastní oči. V náboženském kontextu se mluví o vizích. Religionista může vizi prohlásit za nadpřirozený jev, psychologa jeho role zavazuje k neutralitě a k pozorné otevřenosti vůči smyslu prožitku.<sup>45</sup>

Zvláštní kvalitu představují snové vjemy. Grün ve své knize *Sny na duchovní cestě* zdůrazňuje, že celostní spiritualita nemůže zanedbat sny. Už nahlédnutí do Bible ukazuje, že k nám ve snech mluví Bůh (např. sny Samuela, Josefa, mudrců od Východu, Petra). Sny pronikají do životní reality. Obrazy ve snu také vystihují často podstatu naší situace lépe, než to dokážou pokusy o její analýzu.<sup>46</sup> Poněkud jiný názor na sny má Augustyn. Upozorňuje, že Bůh bere v úvahu stupeň rozvoje lidstva. Ještě ve středověku svatý

---

<sup>40</sup> Srov. TRUTSCH Josef: *La foi et la connaissance*, in: *Questions théologique aujourd'hui*, tome 1, Desclée de Brouwer, Paris: [b.n.], 1964, 86–89.

<sup>41</sup> Srov. PAULÍNOVÁ Lea: *Psychologie pro Tebe*, Praha: Informatorium, 1998, 17–21, 61.

<sup>42</sup> Srov. NAKONEČNÝ Milan: *Psychologie téměř pro každého*, Praha: Academia, AVČR, 2004, 11.

<sup>43</sup> Srov. ŘÍČAN: *Psychologie náboženství*, 59–61.

<sup>44</sup> ŘÍČAN: *tamtéž* 60.

<sup>45</sup> Srov. ŘÍČAN: *Psychologie náboženství*, 62–63.

<sup>46</sup> Srov. GRÜN Anselm: *Sny na duchovní cestě*, Praha: Česká křesťanská akademie, 1995, 5, 12–13, 45.

František z Assisi a papež Inocenc III. hledali Boží vůli s odvoláním na vlastní sny. Dnes už nejsou sny obecně považovány za tak jednoznačná znamení Božího působení, budou potřebovat hluboké rozlišení a též další potvrzení, která budou jednoznačnější.<sup>47</sup>

Představivostí (imaginací) rozumíme obraz předmětu, který není přítomen, pokud vůbec existuje či existoval. Náboženské představy jsou významné pro duchovní praxi. Kazatelé, texty písní, modlitby i sakrální umění se zpravidla snaží vyvolat živé představy, aby formovaly osobnosti věřících. Velký problém jsou četné náboženské představy, které odporují hlásanému učení (viz podkapitola 2.3.3).<sup>48</sup>

Ignaciánské exercicie využívají živé náboženské představivosti při meditaci biblických příběhů Ježíšova života. Svátý Ignác z Loyoly vybízí k využití obrazotvornosti a smyslů (zraku, sluchu, vnitřního hmatu a chuti).<sup>49</sup>

Modlitba se zpravidla opírá o představy a s nimi související city. C. S. Lewis<sup>50</sup> uvažuje o tom, že Bůh je neviditelný a vymykající se každé představě, přičemž ale není možné obracet se k němu bez jakékoliv představy. Na druhé straně mistři kontemplanace znají modlitbu, která se o představy neopírá. Jan od Kříže mluví o dokonalé prázdnotě, kterou naplní sám Bůh. Podobně to vyjadřuje Mistr Eckhart lapidárním výrokem: „Být vyprázdněn od všech tvorů, znamená být naplněn Bohem“.<sup>51</sup>

Na myšlení, které je svázáno s rozvojem řeči, můžeme pohlížet jako na poměrně složitý způsob poznávání. Lidské myšlení je schopno vytvářet postoje založené na víře, že určité informace a názory jsou pravdivé a správné. Toto přesvědčení umožňuje člověku jednat v souladu s vytvořenými postoji. Zde je třeba připomenout, že myšlenkové systémy v náboženství (ale i ve vědě), jsou do jisté míry závislé na duchu doby.<sup>52</sup>

Kanadský teolog B. Lonergan v knize *Metoda v teologii* uvádí čtyři roviny poznávacího procesu člověka. *První rovina je empirická*, kde se na poznání účastní smysly, pocity, vnímání, pozornost, představy a pohyb člověka. *Druhá je intelektuální rovina*, na níž klademe otázky a chápeme. Na *třetí – racionální rovině* člověk využívá paměť a myšlení k reflexi, rozlišování, uspořádávání a hodnocení. Poslední – *čtvrtá rovina – zodpovědnosti* – využívá poznatků předchozích třech k sebehodnocení a při svobodném

---

<sup>47</sup> Srov. AUGUSTYN Józef: *Jak hledat a nalézt Boží vůli*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 76.

<sup>48</sup> Srov. ŘÍČAN: *Psychologie náboženství*, 63–65.

<sup>49</sup> Srov. AUGUSTYN: *Dej mi napít. Rozjímání na základě Duchovních cvičení svatého Ignáce z Loyoly*. II. týden, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 100.

<sup>50</sup> Srov. LEWIS C[...] S[...]: *Průvodce modlitbou*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 71–73.

<sup>51</sup> Srov. GOZIER Dom André: *15 dní s Mistrem Eckhartem*, Brno: Cesta, 1997, 47.

<sup>52</sup> Srov. ŘÍČAN: *Psychologie náboženství*, 66.

rozhodování se. V průběhu procesu poznání se vytvoří odpovídající citový vztah k poznávanému, aktivuje se vůle konat podle poznání a schopnost konfrontace s předchozími zkušenostmi. Tak autor vysvětluje schopnosti sebetranscendence člověka, která se uskutečňuje ve třech stupních: poznáním, morálním rozhodnutím a láskou, jejímž konečným cílem je Bůh jako Láska.<sup>53</sup>

### 2.3.2. POJEM POZNÁNÍ V BIBLI, SCHOLASTICE A V PERSONÁLNÍM MYŠLENÍ

Bible má vlastní antropologii a náhled na svět. Pojem poznání má v ní svůj specifický význam. Nejde o poznání pojmové, ale má vždy hodnotu zkušenosti, hodnotu existenciální. V Písmu neznamena poznání na prvním místě vědět, ale mít zkušenost týkající se nějaké věci, být s ní intimně spojen. Tak zná člověk utrpení (srov. Iz 53,3), dobro a zlo (srov. Gn 2,9). Jde vždy o spoluúčast s hlubokými důsledky.<sup>54</sup> Pak tedy poznávat Boha odpovídá životu ve společenství s ním (srov. 1 J 1,3).<sup>55</sup>

V Janově evangeliu se objevuje postup, ve kterém víra postupně dozrává v poznání (srov. J 6,69; 10,38). Vzájemná závislost víry a poznání a růst poznání vzhledem k víře byla tématem patristické a středověké tradice. V této souvislosti se často cituje Ambrožovo: „Setrváte-li (...) poznáte“ a Augustinovo: „Věř, abys chápal“. Tato biblická a patristická nauka byla v moderní teologii takřka zapomenuta.<sup>56</sup>

V scholastické tradici se upřednostnil model Tomáše Akvinského. Jeho metafyzika poznávání vychází z toho, že pravda je shoda objektu a rozumu. Poznání je spodobá s nějakým objektem, přičemž objekt může znamenat i osobu, ale rozdíl mezi poznáním věci a osoby není zpracován. (Osobní poznání člověka je totiž nad poznání věci, nikdy nemůžeme říci, že někoho bezpečně známe, vždy pro nás zůstává tajemstvím). Tomáš vychází z toho, že se rozum vztahuje k nějaké věci, čili objekt charakterizuje akt poznání. Jedná se o objektivní náhled, věcnost je jediným požadavkem poznání.<sup>57</sup>

O poznání v personalistickém myšlení, které dalece přesahuje scholastickou tradici, byla již zmínka výše (viz. podkapitola 1.1) ve spojení s Buberem. Poznání vychází ze vztahu Já a Ty, je spojené se svobodným zaujetím stanoviska, s důvěrou, s otevřením se

---

<sup>53</sup> Srov. SLANINKA: op. cit., 11.

<sup>54</sup> Obzvlášť intenzivní formu personální komunikace je pohlavní spojení muže a ženy, které je proto v Bibli popsáno také jako poznání. Srov. ROTTER: op. cit., 16.

<sup>55</sup> Srov. LÉON-DUFOUR Xaver: Slovník biblické teologie, Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1991, 360.

<sup>56</sup> Srov. POTTERIE Ignác de la: Víra v janovských spisech, in: MKR Communio 1 (1997) 47–48.

<sup>57</sup> Srov. ROTTER: op. cit., 15-16

druhému. Je zřejmé, že takto pojaté poznání umožňuje otevření se bližním i Bohu a je významné pro dnešní dobu.<sup>58</sup>

### 2.3.3. POZNÁVAT BOHA A SEBE

Podstatný význam spojení obojího poznání si uvědomoval již mnich Evagrius Pontský: „Chceš-li poznat Boha, poznej nejprve sebe“.<sup>59</sup>

Všichni velcí mistři duchovního života zdůrazňují, že k plnému poznání Boha je nezbytné poznat sebe. Jde o poznání sebe sama, jaký opravdu jsem, a ne jak se zdám být sobě samému, či jak mě vidí jiní.

Svatý Bernard z Clairvaux považuje za první stupeň cesty k pravdě o Bohu nutnost pravdivého poznání sama sebe. Často nerozumíme sami sobě ani tomu, co se v nás děje, nerozumíme ani svým impulsům a emocím, nevíme, odkud se berou a kam nás vedou, naše vlastní reakce, ale i smyslová přání nás často nemile zaskakují (srov. Ř 7,18-19). Duchovní život bez dostatečného sebepoznání by snadno mohl být poznamenán vlastními iluzemi, člověk se velmi snadno zamiluje do svých představ. Kdo nezná sám sebe, ani to, co se děje v jeho nitru, může si splést působení své neuspořádané a zraněné emocionality s působením Božího Ducha. Bible hovoří o zneužití nedostatečného sebepoznání (vlastního nitra) zlým duchem, který zmate přání a jednání takového člověka (srov. 2 K 11,14). Sebeoznání, které nás má přivádět k Bohu, není jen zápas s lidským omezením, ale také proti svodům zlého (srov. Ef 6,12). Před taktikou zlého nás může uchránit jedině pravdivé hodnocení motivů našeho jednání. Pravdivé a hluboké poznání nitra nám umožňuje prodlévání s Božím slovem. „Slovo Boží je živé, mocné a ostřejší než jakýkoliv dvojsečný meč; proniká až na rozhraní duše a ducha, kostí a morku, a rozsuzuje touhy a myšlenky srdce. Není tvora, který by se před ním mohl skrýt. (...)“ (Žd 4,12-13).

Svatý Augustin se modlil: Kéž bych poznal Tebe, kéž bych poznal sebe. Poznat sebe, to je poznat božský obraz ve svém nitru, který nemohu zničit, ale mohu znetvořit hříchem. Poznat Tebe, to je zakusit Boží Lásku a zbavit se všech falešných představ o Bohu a jeho vůli.<sup>60</sup>

Správné, od zátěží života, výchovy a různých zranění osvobozené, vidění obrazu pravého Boha je základním předpokladem zdravého duchovního života člověka. Pohledy věřících na Boha jsou často zdeformované, vkládají do nich své strachy, obavy a nedůvěry

---

<sup>58</sup> Srov. ROTTER: op.cit. 15-16.

<sup>59</sup> Srov. GRŮN, DUFNER: op. cit., 3.

<sup>60</sup> Srov. AUGUSTYN: Viděli jsme Pána, 18–24.

(Bůh-soudce, Bůh-trestající, Bůh-smrti, Bůh-účetní a přetěžující Bůh-výkonu), nebo naopak neopodstatněná očekávání a naděje (Bůh-pomocník z nouze, Bůh plnicí všechna naše přání). Jde o falešné obrazy Boha, které plynou často ze zúžené a jednostranné představy.<sup>61</sup> Ozdravení negativního obrazu Boha spočívá v uvědomění si pokřivenosti svého obrazu Boha a ve vědomém jeho zpracování a doplnění pozitivními a pravdivými obrazy Boha biblického zjevení.<sup>62</sup>

Obecně na kvalitě minulých zkušeností záleží, jaké si z nich člověk vytváří představy a očekávání, a tato zákonitost platí i ve vztahu k Bohu.

„Člověk může přirozeným světlem rozumu bezpečně poznat Boha z jeho díla“ (srov. Ř 1,18); (srov. KKC čl. 50). Rozum osvícený vírou může dosáhnout větší hloubky, Bůh přichází člověku vstříc svým zjevením, které se uskutečňuje zároveň „činy i slovy, které navzájem spolu souvisí“ (srov. KKC čl. 53). V úvodu encykliky *Fides et ratio* píše Jan Pavel II: „Víra a rozum jsou jako dvě křídla, jimiž se lidský duch pozvedá k nazírání pravdy. Touhu poznat pravdu a nakonec poznat Boha samého vložil totiž do lidského srdce Bůh, aby člověk tím, že pozná a bude milovat Boha, mohl dosáhnout také plné pravdy o sobě samém (srov. Ex 33,18; Ž 27, 8-9; 63, 2-3; J 14,8; 1 J 3,2)“.<sup>63</sup>

Bůh je tajemství, a naše poznání je vždy pouze částečné a omezené naším lidským způsobem chápání skutečnosti, jsme však pozváni do Božího tajemství vstoupit a stále vedeni Duchem svatým hlouběji postupovat. Pronikání do Božího tajemství nám umožňuje pronikat do našeho života a objevit své místo v Božím plánu, a tedy i ve světě.

Na této cestě nám pomáhá naslouchání Božimu slovu, liturgie, modlitba, prodlévání v tichu i každodenní zkušenost. Zvláště ke zkušenostem by měl být člověk vnímavý, otevřený, ale měl by je hodnotit s rozlišením (srov. 1 J 4,1).<sup>64</sup> Pro autentickou zkušenost

---

<sup>61</sup> B.Grom upozorňuje na dvě největší nebezpečí při tvoření si představ o Bohu: antropomorfismus a afektivní přenosové tendence, ty vedou k představě Boha jako fantazie strachu a přání. Tak vzniká představa Boha jako soudce nebo jako prostředek k uspokojení potřeb. Kognitivní přenosové tendence se týkají otázky, jak Bůh působí ve světě a v lidském životě a jak chápat bytí Boha. Obojí si může člověk představovat podle modelu lidského jednání a bytí, Boha tedy vidí antropomorfně. Srov. GROM Bernhard: Nábožensko-pedagogická psychologie, Trnava: Vydavatelstvo Spolku sväteho Vojtecha, 1992, 121–190.

<sup>62</sup> Srov. FRIELINGSDORF Karl: Falešné představy o Bohu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2010, 111, 169.

<sup>63</sup> JAN PAVEL II: *Fides et ratio*. Encyklika Jana Pavla II o vztazích mezi vírou a rozumem z 14. září 1998, Praha: Zvon, 1999.

<sup>64</sup> Lidská zkušenost vzniká postupně ve třech fázích: 1. zážitek různé intenzity; 2. rozumové zpracování zážitků – reflexe; 3. zpředmětnění. Vzniklá zkušenost je vyjádřitelná navenek, ale jen zčásti, čím je hlubší, tím obtížnější. Chce-li člověk poznat v hloubi smysl určité události, pak musí reflexe sestoupit až do oblasti otevřenosti vůči transcendentnu. Pak není rozhodující předmět, ale typ reflexe. Náboženská zkušenost je to tehdy, dotkne-li se reflexe náboženské roviny, jakéhosi tajemství života. Je velmi obtížně vyjádřitelná, proto se daná osoba uchyluje k symbolům. Bible je plná náboženských zkušeností. Konkrétním ztvárněním náboženské zkušenosti církve je tradice: spisy církevních Otců, liturgie, různé formy spirituality. Zkušenost křesťanské víry vychází ze zkušenosti biblické a ze zkušenosti církve. Srov. KUŽNIAR Mariusz:

s Bohem jsou z psychologického hlediska rozhodující dvě podmínky: 1. vnitřní harmonická struktura, ucelená zkušenost, která zahrnuje srdce, mysl a vůli; 2. hloubka této zkušenosti, vede člověka dát pro Boha v sázku vlastní život. Tyto dvě podmínky jsou spolu vnitřně svázány, není-li tomu tak, rodí se iluze o Bohu, výraz rozmarného požadavku po zkušenosti s Bohem. Člověk hledá Boha, který uspokojí jeho srdce nebo kompenzuje vůli, nebo vyhovuje intelektu. To ale není pravý Bůh, On je všechno.<sup>65</sup>

Boha ani ideály zosobněné v životě a hlásání Ježíše Krista nelze tedy poznat pouze rozumem, je potřeba si je osvojit ve svém srdci, neboť základem duchovního života je láska k Bohu i k bližnímu (srov. L 10,27).

Poznání a láska ve víře nejsou vnějškovými skutečnostmi, ale jde o niterné síly projevující se hlubokým pohnutím. Sjednocují se v úkonu víry, který je projevem vnitřní trvalé jednoty člověka. Není tedy možné hledat jednotu úkonu víry na rovině poznání a lásky, ale hlouběji – tam, kde poznání a láska jedno jsou, v nitru člověka, v jeho duchovním vzruchu.<sup>66</sup>

#### 2.3.4. POTŘEBA ZNALOSTÍ O BOHU V DUCHOVNÍM ŽIVOTĚ

Obnovit důvěru v poznávací schopnosti člověka jako předpoklad pro jasnou orientaci v životě sleduje encyklika *Fides et ratio*. Páteří celého dokumentu je teze, že víra a rozum jsou kooperátoři a jeden bez druhého jsou ochuzeni. Pro tuto práci je vhodné velmi stručně připomenout některé myšlenky z druhé a třetí kapitoly encykliky.

Druhá kapitola se nazývá *Credo ut intelligam*. Rozum je v pohledu encykliky oceněn, nikoliv přeceněn. Poznání, které člověk dosáhne rozumem, může být pravdivé, ale získá svůj plný význam teprve, je-li nahlíženo světlem víry (srov. čl. 20). Důležitý Pavlův text (srov. Ř 1,20) prohlašuje metafyzickou způsobilost člověka. Pavel dále ostře rozlišuje mezi moudrostí lidskou a moudrostí Boží (srov. 1 K 1,27–8). Lidský rozum naráží na „bláznovství“ kříže, které však může dát rozumu poslední odpověď (srov. čl. 22).

Třetí kapitola encykliky nese název *Intelligo ut credam*. Člověka lze charakterizovat jako toho, kdo hledá pravdu. Tzv. poslední otázky jsou zakořeněny v srdci

---

<http://ktf.cuni.cz/~kuzniar/Studijn%c3%ad%20mater%c3%a1ly%20KPED%20003/>, (10.4.2011)

<sup>65</sup> Citová iluze je typická pro ty, kteří Boha cítí uvnitř. Bůh se stává jednou z líbivých emocí, člověk hledá útěchu, ne Utěšitele. Morální iluze nastane, když člověk absolutizuje vůli. Pro zkušenost s Bohem je nutno dělat určité věci, pak Bůh má být tím, kdo dá každému pouze to, co si zaslouží. Intelektuální iluze se domnívá, že poznání Boha je otázkou spekulace. Takový typ si myslí, že může věřit jen hlavou a vyloučí srdce a skutky. Srov. CENCINI Amedeo: Bůh je můj přítel. Psychologie seberealizace a autoidentifikace v Bohu, Praha: Paulínky, 1997, 73–80.

<sup>66</sup> Srov. MOURoux J[...]: Je crois en Toi, [b.m.] Revue Jeunes, 1949, 51–52.



člověka. Ne každá pravda na tomto poli má stejnou hodnotu, souhrn získaných výsledků však potvrzuje, že člověk je schopen dosáhnout pravdy (srov. čl. 28, 29).

V životě člověka je více pravd, kterým věří, než těch, které získal osobně. Lze říci, že člověk je ten, který žije v důvěře k jinému. Žije tedy také z víry, co se při tom prakticky žádá, je pravdivost osoby, které druhý člověk důvěřuje. Příkladem může být svědectví mučedníků, kteří objevili pravdu v setkání s Ježíšem Kristem, a podle toho ve svém životě jednali. Proto mučedníci vzbuzují hlubokou důvěru (srov. čl. 31).

Pravda, kterou nám Bůh zjevuje v Ježíši Kristu, není v rozporu s pravdami filosofickými. Tato jednota přirozené a zjevené pravdy nachází svoji živou a osobní identitu v Kristu (srov. Ef 4,21). On je „plnost pravdy“ (srov. J 1,14-16) každé bytosti, která byla stvořena v něm a pro něho, a tak v něm spočívá (srov. Ko 1,17); (srov. čl. 34).<sup>67</sup>

Také papeži Benediktovi XVI. je drahá myšlenka o „přirozeném přátelství“ mezi vírou a rozumem, které spočívá v samém řádu stvoření. „Víra a rozum se ve vzájemném dialogu rozechvívají radostí, když jsou společně ožívovány hledáním vnitřního sjednocení s Bohem.(...) Pravda je hledána pokorně, přijata v úžasu a vděčnosti“.<sup>68</sup>

„Hlubší úsilí o niterné spojení s Bohem s sebou z podstaty věci nese potřebu prohloubení znalostí o Bohu a o duchovním životě.“<sup>69</sup> Pastorální konstituce *Gaudium et Spes* v článku 62 říká: „Je dokonce žádoucí, aby mnoho laiků dosáhlo přiměřeného vzdělání v posvátných vědách a aby se mezi nimi našlo dost, kteří se věnují těmto studiím naplno, popřípadě i na vyšší úrovni“.

Vzdělanost či dobrá informovanost věřícího člověka umožňuje zrání jeho víry i jeho života, který z víry vychází. V apoštolském listu Jana Pavla II *Christifideles laici* v článku 60 se zdůrazňuje vzrůstající potřeba teologického vzdělání laiků, a to nejen z důvodu prohlubování jejich víry, ale také aby při jejich působení v okolí mohli tázajícím se dát odpověď na otázky po naději, kterou mají (srov. 1 P 3,15).

Je třeba stále dbát na to, „aby věda - teologie nebyla odtržena od praxe - víry a od církve, aby sloužila jako potrava osobní víry a víry společenství, aby měla účast na životě církve, především na liturgickém životě, na životě modlitby a v angažovanosti pro bratrskou lásku.“<sup>70</sup>

Uposlechnutá volání touhy po Božím poznání vedou k vyšší informovanosti laiků a k jejich lepší přípravě pro službu jednotlivým bližním i farnímu společenství jako celku

---

<sup>67</sup> Srov. JAN PAVEL II.: *Fides et ratio*, II., III.

<sup>68</sup> BENEDIKT XVI.: [http://www.radiovaticana.cz/clanek\\_print.php?id=11965](http://www.radiovaticana.cz/clanek_print.php?id=11965), (10. 11 2009)

<sup>69</sup> KOHUT: *Co je spirituální teologie*, 32.

<sup>70</sup> Srov. SLANINKA: *op. cit.*, 18.

v rámci obdržených charismat. Člověk je více uschopněn rozlišit osobní povolání, „toto nejvlastnější a nejhlubší ‚já‘, tehdy, když skutečně žije své osobní povolání.“<sup>71</sup>

Správně rozpoznané a dobře vykonávané osobní povolání je cestou ke spáse každého člověka, k tomu nás Bůh vybavuje svou „milostí povolání“. Ta se projevuje vykonáváním konkrétní práce člověka v „duchu Kristově s vědomím živého společenství všech věřících.“<sup>72</sup> Takové vědomí je zároveň posilou i závazkem, jedinec není sám, ale má odpovědnost za své působení na okolí, neboť se tím podílí na utváření obecného názoru na věřící a na Boha.

## **2.4. LIDSKÁ ZRALOST A PROCES DOZRÁVÁNÍ VE VÍŘE**

Víra je základní úkon křesťanské existence. „Blahoslavená, která jsi uvěřila“ (srov. L 1,45). Víra je základem totální životní orientace. V tom je víra funkční. Má pro člověka smysl, protože mu dává orientaci a pomáhá v jeho životních problémech.<sup>73</sup> V následující podkapitole je pojednáno v základních rysech o tom, co znamená křesťansky věřit.<sup>74</sup>

### **2.4.1. KŘESŤANSKÁ VÍRA**

Z hlediska teologického je víra vlitá ctnost, Boží dar. Víra má však i své aspekty typu antropologického. V KKC čl. 143 se říká: „Vírou člověk plně podřizuje Bohu svůj rozum a vůli. A celou bytostí dává svůj souhlas Bohu, který se zjevuje“.

Víra nevytváří nové reality, ale je jako světlo, které odhaluje skutečnosti, které už zde existovaly, jenže skrytě. Jistota víry je důvěra ve věrohodnost sebesdílejícího se Boha, odpovídá míře našeho sjednocení s Bohem, osobnímu vztahu ke Kristu (srov. 2 K 12,19) a součinnosti s milostí Ducha (srov. 1 J 3,24b).

Teologická antropologie rozlišuje ve víře dvě podstatné složky, osobní důvěru vůči Bohu a náplň víry. Paradoxně však, čím více se nám Bůh sděluje, tím více chápeme, že Jej nikdy úplně nepochopíme.<sup>75</sup>

---

<sup>71</sup> Srov. ALPHONSO Hebert: *Osobní povolání*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, 7–8.

<sup>72</sup> Srov. GUARDINI Romano: *K pojmu povolání*, in: *Teologické texty 4* (2006) 210.

<sup>73</sup> Srov. DŘÍMAL Ludvík: *Katecheze jako výchova víry*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, s.r.o. 1992, 25.

<sup>74</sup> Srov. DŘÍMAL: *tamtéž* 5–16.

<sup>75</sup> Srov. DŘÍMAL: *Katecheze jako výchova víry*, 5, 8–10.

## **2.4.2. DYNAMIZMUS VÍRY**

Běžně používaný výraz – jít po cestě víry – vyjadřuje, že víra má svůj dynamismus, že zraje (nebo nezraje), jak vyzrává (nebo nevyzrává) osobnost člověka. Dynamismus víry můžeme sledovat z hlediska biblické teologie, antropologie a psychologie.<sup>76</sup>

### **2.4.2.1. Pohled biblicko-teologický**

Víra, kterou žádá Nový zákon, je osobním činem. Začíná změnou smýšlení, obrácením, tato metanoia je radikální životní obrat spojený s přijetím nové mentality a nového způsobu života. Druhým krokem je přilnutí a následování Krista, které se rozvíjí v procesu prohlubování křesťanského způsobu života. Pak následuje další růst a zrání, víra má být pěstována, očišťována a prohlubována.<sup>77</sup> Cílem je zralé lidství, měřené mírou Kristovy plnosti (srov. Ef 4,13). Je to cíl na tomto světě nedosažitelný a odkazuje na eschatologické dovršení.<sup>78</sup>

### **2.4.2.2. Pohled antropologický**

Z hlediska antropologického můžeme dynamismus víry vyjádřit pomocí kategorií iniciace a postoje člověka.

Křesťanská iniciace je proces začínající obrácením až po přivtělení člověka do církve, ve které tajemná činnost Boží člověka vnitřně proměňuje skrze iniciační svátosti. Proces křesťanské iniciace znamená vstup na cestu vědomého růstu a zrání.

Pojem postoj chápeme jako soustavu kladného nebo záporného hodnocení, je vždy vztahový, vždy vůči někomu nebo něčemu. Někteří autoři připojují ještě tzv. neutrální variantu, tj. postoj jako tendence reagovat neutrálně.

K základním vlastnostem postoje patří komplexnost. Postoj vzniká součinností všech komponent psychiky (poznávání, prožívání, cítění, vůle). Jednotlivé složky postoje se vzájemně podporují, postoj „zakořeňuje“, stává se stabilním. Pak je velmi obtížné jej měnit, či dokonce odstranit. Existují ovšem i postoje okrajové, povrchní, méně stabilní.

Pojem postoje je možno použít k obraznému zachycení růstu víry. Růst víry lze schematicky vyjádřit jako proces:

- stálého obrácení a posilování základního rozhodnutí pro Krista v církvi;

---

<sup>76</sup> Srov. DŘÍMAL: Katecheze jako výchova víry, 11.

<sup>77</sup> V Novém zákoně je růst víry vyjádřen různými výrazy. Boží slovo je jako semeno, které má růst a přinášet plody (srov. Mt 13,13). Cesta víry je jako stavba budovy, která má být budována jako duchovní chrám (srov. 1 K 3,9-16). Křesťan má růst ve víře (srov. 2 K 10,15), v poznání Boha (srov. Ko 1,10) a Ježíše Krista (srov. 2 P 3,18).

<sup>78</sup> Srov. DŘÍMAL: Katecheze jako výchova víry, 11–13.

- pokračujícího zvnitřňování postoje víry, která je průběžně formována nadějí a láskou, a to v harmonickém rozvoji v oblastech poznání, afektivity a jednání;
- cesty vstříc zralosti víry.<sup>79</sup>

### 2.4.2.3. Pohled psychologický

Existují čtyři teorie o vztahu mezi psychologíí a životem z víry. Nejblíže skutečnosti je teorie umírněného paralelizmu, podle které duševní život napomáhá duchovnímu a naopak. Tato spolupráce je pouze částečná, neboť existují oblasti, ve kterých jsou obě sféry poměrně nezávislé. Navíc platí, že v případě, kdy duševní deficit neklesá pod určitou únosnou mez, může být suplován Boží milostí. Teorie má řadu otazníků, např. které jsou to oblasti, v nichž jsou obě sféry nezávislé.

Psychologie v poznávací oblasti poučuje o trvalých lidských charakteristikách podstatně určujících osobu, jako je temperament, charakter, pohlaví. Dále popisuje dynamičnost a jednotu lidského chování a proces lidského zrání. Pomáhá odhalovat více nebo méně latentní motivaci zdánlivě čistě nábožensky motivovaného jednání, jako je modlitba či askeze. V operativní oblasti plní funkci pedagogickou, díky níž se hlouběji poznáváme z hlediska svého rozvoje. Má i funkci integrační, jež si klade za cíl harmonický růst v duševní a duchovní sféře.<sup>80</sup>

### 2.4.3. LIDSKÉ ZRÁNÍ Z HLEDISKA PSYCHOLOGIE VÝVOJE

Člověk je subjektem svého vlastního bytí a je sám sobě úkolem, kterým je zrání jeho osobnosti. Pojem osobního růstu nebo zrání osobnosti je chápán z pohledu biodromální<sup>81</sup> psychologie jako cesta k moudrosti, nesobeckosti, vyspělé hodnotové orientaci, kulturnosti, schopnosti snášet zklamání a bolest. Člověk má zrát po celý život.

#### 2.4.3.1. Hierarchie motivů

Zrání osobnosti uvádí americký klinický psycholog A. Maslow jako základní tendenci, jako úlohu a možnost každého lidského života, hodnou respektu i podpory. Maslow je autorem hierarchického systému potřeb, který chápe jako nutnost k udržení

<sup>79</sup> Srov. DŘÍMAL: Katecheze jako výchova víry, 13–16.

<sup>80</sup> Srov. KOHUT Pavel Vojtěch: Zákony lidské psychiky v duchovním životě. K plodnější pastoraci a účinnějšímu duchovnímu vedení, in: Teologické texty, 3 (1998) 87.

<sup>81</sup> Celoživotním vývojem se začala soustavně zabývat německá psycholožka Charlotte Bühlerová asi před 80 lety. Je autorka knihy Lidský životní běh jako psychologický problém. Od té doby se mluví o psychologii životního běhu. Dnes se u nás používá pojem, který navrhl bratislavský psycholog Jozef Koščo: biodermální psychologie (bio-život, dromos-běh). Srov. ŘÍČAN Pavel: Cesta životem, Praha: Panorama, 1989, 13.

fyzického a duševního zdraví. Považoval člověka za v podstatě dobrého, a proto do hierarchie základních (biologických a psychologických) potřeb člověka zařadil jeho úsilí o spravedlnost, pravdu a kulturní hodnoty. Podle Maslowovy pyramidy potřeb umožňuje zrání člověka jejich uspokojování od nejzákladnějších, tj. fyziologických, přes potřeby bezpečí a zajištění, potřeby lásky a příslušnosti, sebeúcty, až k potřebě seberealizační, která tvoří vrchol této pyramidy. Tato vertikální dimenze je dimenzí růstu osobnosti. Nejsou-li nižší potřeby uspokojeny, není aktuální uspokojování potřeb vyšších. Kdo na žebříčku uspokojování potřeb vystoupil výše, má vyšší odolnost vůči frustraci potřeb nižší úrovně. Maslow z toho vyvozuje, že člověk zralý a usilující o vyšší cíle je odolnější ve snášení bolesti, ponížení, nedostatku opětování citu.<sup>82</sup>

To dosvědčuje psycholog Viktor E. Frankl,<sup>83</sup> který upozornil na to, že v extrémních podmínkách tak zvané vyšší, duchovní potřeby nemizí, i když není možné uspokojit základní potřeby, ale že jsou dokonce schopny tyto základní potřeby nahradit.

Maslow netvrdí, že hierarchie potřeb vystihuje celoživotní růst osobnosti tak, že by každému životnímu stádiu dominovaly určité potřeby. Např. nejvyšší potřeba seberealizace se může někdy výrazně projevit i u velmi mladých lidí. Přesto můžeme pozorovat určitou analogii mezi Maslowovou hierarchií potřeb a celoživotním vývojem jako cestou ke zralosti, jak jí chápe vývojová psychologie: seberealizační potřeby odpovídají do značné míry generativitě (zralému rodičovskému postoji), integritě a úsměvné moudrosti stáří.<sup>84</sup>

Potřeby jsou vrozenými tendencemi, původními zdroji motivací (společně s hodnotovým systémem) a jsou společné všem lidem.

Kromě potřeb je člověk zmítán i svými tužbami, na jejich vzniku se účastní paměť, fantazie a prožitá zkušenost. Jejich bezbřehost je limitována danostmi genetickými, pohlavím, fyzickými schopnostmi, rodinnou příslušností a rovněž časovými a tělesnými omezeními jako jsou například věk, úrazy, choroby apod.<sup>85</sup>

Můžeme si položit otázku, zda je možné vykládat náboženský život jako činnost sloužící uspokojení motivů. Takových motivů je příliš mnoho. Na prvním místě jsou finální cíle, které mají hodnotu samy o sobě. V křesťanství to je např. spása, sjednocení s Bohem, Boží vláda lásky a pravda. Od finálních cílů jsou odvozeny cíle instrumentální, které jsou prostředkem k dosažení cílů finálních. Také instrumentálních cílů je bezpočet,

---

<sup>82</sup> Srov. ŘÍČAN: Cesta životem, 51–53.

<sup>83</sup> V. E. Frankl je zakladatelem logoterapie (řec. logos-slovo, smysl). Rozhodující pro její vznik byly jeho zkušenosti z koncentračního tábora v Osvětimi. Východiskem logoterapie je poznatek, že v člověku existuje potřeba smyslu. Srov. KERN Hans a kol.: Přehled psychologie, Praha: Portál, 1999, 202.

<sup>84</sup> Srov. ŘÍČAN: Psychologie náboženství, 53.

<sup>85</sup> Srov. SLANINKA: op.cit., 45, 52.

týkají se jednak stavu světa (např. stavba chrámů, vydávání literatury, konání dobra), jednak vlastní osoby věřícího (např. morálka).

Jednotlivé náboženské cíle se pro věřící stávají motivy v psychologickém smyslu silnějšími nebo slabšími.<sup>86</sup> Psychologie analyzuje proces utváření těchto motivů.

Reduktivní motivační analýza náboženských motivů spočívá ve zjišťování, které z obecných lidských motivů jsou uspokojovány sledováním náboženských cílů, přičemž se berou v úvahu motivy všech úrovní, které zahrnuje Maslowova pyramida motivů. Často za ušlechtilosti náboženských motivů se nacházejí nevědomé primární motivy, přízemnost, případně patologické motivační útvary.<sup>87</sup> Tyto analýzy jsou mimořádně zajímavé a zároveň prakticky užitečné.<sup>88</sup>

#### 2.4.3.2. Vývojový přístup

Životní cesta není jen plynulý sled událostí. Pro pochopení některých psychologických souvislostí životních situací, událostí, změn atd., je praktické členění této cesty do etap.<sup>89</sup>

Vývojová psychologie chápe vývoj člověka jako proces evolučních změn tělesných a duševních znaků člověka v průběhu jeho individuálního života.<sup>90</sup> Tyto změny spolu navzájem souvisejí. Ve vývojové psychologii se nachází různé členění životních etap člověka. Názory na psychologii životní cesty se ubírají dvěma hlavními proudy, psychosociálním a konstruktivistickým.

Hlavním představitelem prvního směru je E. H. Erikson, žák Freudův, který ve své teorii vývoje člověka (epigenetický diagram) kombinoval psychologické hledisko s biologickým a sociologickým. Ke změnám dochází v souvislosti s věkem a situacemi, jímž jedinec čelí v průběhu života. K představitelům druhého směru patří psychologové R. Goldman, F. Oser spolu s P. Gmünderem a zejména J. W. Fowler, který analyzuje etapy

---

<sup>86</sup> Příkladem může být řeholník. Lze zkoumat rozhodování pro tento stav počínaje první inspirací přes úvahu osobně se realizovat, fantazie o jedinečných možnostech i strach z náročnosti, přes prožívání závazného slibu až po mnoholetou zkušenost, která výrazně formuje celou osobnost.

<sup>87</sup> Např. pod velkou snahou o zbožnost může být ukryta snaha strhnout na sebe pozornost ve farnosti.

<sup>88</sup> Srov. ŘÍČAN: Psychologie náboženství, 118–119.

<sup>89</sup> Členění lidského života do etap je prastarou záležitostí. V lidovém vyprávění se objevuje přirovnání dětství jako ráno, polední dospělost a večerní stáří, jindy jaro, léto, podzim, zima života. Podobně hovoří J. A. Komenský a další pedagogové. Jan Patočka mluví o dětství jako o zakotvení, o dospělosti jako o sebeprodloužení, což je práce a boj, o zralém lidském věku jako o průlomu a sebeepochopení. Srov. SOKOL Jan: Filosofická antropologie. Člověk jako osoba, Praha: Portál, 2002, 104–105.

<sup>90</sup> Existují různé koncepty. Nejznámější z nich je Freudův, jeho osu tvoří vývoj sexuality, je jednostranný, extrémně individualistický, ale ovlivnil celé 20. století. Nejvýznamnější je koncepce Ericha Froma, který kladl důraz na společenskou stránku člověka. Hlubší a bohatší je koncept Jungův, který pracuje především s archetypovou tradicí předchozích generací. Srov. SOKOL: op.cit., 105.

růstu víry na základě vnitřní logické souvislosti mezi psychickým a duchovním vývojem člověka.<sup>91</sup>

#### 2.4.3.2.1 Psychosociální vývoj v pojetí E. H. Eriksona

Erikson chápe osobnost jako tvůrce své osobní životní cesty. Zajímalo ho především utváření osobní identity. Vývoj osobnosti pojímá jako osm stádií, která jsou typická pro proces hledání identity. Ústředním bodem této koncepce je postupné utvrzování identity, a tím i integrity osobnosti. Erikson objevil v člověku vrozené tendence k smysluplnému rozvinutí své osobnosti.<sup>92</sup>

Eriksonova genialita je v tom, že definuje pro každé životní stadium určitý úkol, přičemž každé stadium je období, kdy tělesný a duševní vývoj postoupil natolik, že řešení daného úkolu je možné, a také společnost tento úkol nastoluje.<sup>93</sup>

Jednotlivé etapy vývoje osobnosti charakterizoval Erikson dominantními znaky jednotlivých konkrétních období lidského života. Každý z nich popsal jako psychologický konflikt, který se řeší v napětí mezi dvěma polárními stavy (zdar či nezdar v řešení), kdy k růstu osobnosti dochází tehdy, je-li konflikt pozitivně vyřešen. Tehdy získává jedinec do dalšího života novou schopnost, kterou Erikson nazývá ctnost, a to jako určitou silnou stránku lidské osobnosti, a lze i říci jako lepší růstové dispozice do dalšího období. Není-li konflikt přiměřeně vyřešen, poznamenává to celý další život osobnosti. Člověk není vybaven příslušnou ctností a tím je v určitém směru blokováno zrání osobnosti, její přirozený zdravý vývoj, a to ve všech směrech – fyzickém, psychickém i duchovním.

Eriksonova koncepce zdůrazňuje celistvost života, zároveň si však všímá specifických vývojových úloh jednotlivých etap. Člověk může vývojový úkol splnit jen

---

<sup>91</sup> Srov. ALBERICH Emilia, DŘÍMAL Ludvík: Katechetika, Praha: Portál, 2008, 97.

<sup>92</sup> KERN: op.cit., 199.

<sup>93</sup> Vývojová stádia osobnosti podle Eriksona:

- 1) (kojenecký věk), polarita je důvěra/nedůvěra a silnou stránkou je naděje a chuť do života.
  - 2) (rané dětství do cca 3 let), polarita je autonomie/nejistota a stud a silnou stránkou je sebeovládání, silná vůle a nezávislost.
  - 3) (věk her: 3–5 let), polarita je iniciativa /pocit viny a silnou stránkou je jednání smysluplné, účelné, cílevědomé a zodpovědné.
  - 4) (první školní věk: 6–12 let), polarita je rozvoj zručnosti a intelektu/pocit méněcennosti a silnou stránkou je kompetence.
  - 5) (dospívání: 12–18 let), polarita je vědomí vlastní identity/difúzní (zmatená) identita a silná stránka je vědomí identity a věrnost.
  - 6) (raná dospělost: 18–35 let), polarita je intimita/izolace od lidí a silná stránka je schopnost milovat a žít v bližších vztazích.
  - 7) (střední dospělost: 35–50/60 let), polarita je generativita (plodnost)/stagnace a silná stránka je schopnost pečovat o druhé, věnovat se nějakému dílu.
  - 8) (stáří: od 60 let dále), polarita je integrita (celistvost)/zoufalství a silná stránka je životní moudrost.
- Srov. DRAPELA Victor J[...]: Přehled teorií osobnosti, Praha: Portál, 1997, 68–70.

tak, že projde úspěšně krizí, v ní se zdokonalí a v ní vyroste. Erikson vidí krizový protiklad přímo v psychice, v osobnosti samé. I když nelze opominout vlivy biologické a sociální, je rozhodující střet především psychologický, vede k restrukturační a reorganizaci psychického života člověka.<sup>94</sup>

Osm fází vývoje člověka začíná tématem převahy bazální důvěry nad nedůvěrou a ukazuje ontologicky, jak se zkušenosti s důvěrou prostupují.<sup>95</sup> Také důvěra v Boha předpokládá základnu důvěry v člověka. Existenciální úzkost se plně uspokojí jen skrze důvěru v lásku jiné osoby, kterou však pro člověka může být jen Bůh sám. Duchovní vedení uvádí člověka do této základní důvěry, jejímž předpokladem jsou zkušenosti z přijetí sebe sama i druhými lidmi. Cesta od vnější zkušenosti s důvěrou v Boha vede od tělesně-psychické postupně až k duchovní důvěře v Boha.<sup>96</sup>

#### 2.4.3.2.2 Stadia víry v pojetí J. W. Fowlera

Spolu s osobností člověka se rozvíjí a formuje i víra. V návaznosti na vývojovou psychologii se začalo hovořit o fázích, stupních a periodách náboženského rozvoje, přičemž příslušnému věku se přiřazovaly charakteristické znaky. Žádná z teorií spirituálního vývoje není sama o sobě schopna poskytnout vyčerpávající vysvětlení všech aspektů duchovního vývoje.<sup>97</sup>

Autorem nejznámější a zřejmě také nejkomplexnější teorie rozvoje víry se stal americký baptistický teolog Fowler, který vyšel z prací J. Piageta o kognitivním vývoji a L. Kohlberga o mravním vývoji. Na základě empirických studií vydal v roce 1981 knihu *Stages of Faith*. Fowler předpokládá, že funkční a přiměřená forma víry umožňuje člověku nalézt smysl a řád v každém stadiu života. Ve Fowlerově teorii je ovšem obsah víry druhořadý. Primárním badatelovým záměrem je popsat způsob, jakým člověk svoji víru strukturuje. Podle Fowlerova modelu se postoj víry postupně buduje, což zahrnuje jak výstavbu tak i rekonstrukci. Tak, jak postupně roste náročnost životních úkolů, mění se i

---

<sup>94</sup> Srov. ŘÍČAN: Cesta životem, 46.

<sup>95</sup> E.Erikson ve své knize *Mladý muž Luther* píše: „Ve svém prvním vztahu se člověk učí něco, co většina jednotlivců, kteří přežijí a zůstanou normální, považuje z velké míry za samozřejmost. Pouze psychiatři, kněží a rození filozofové vědí, jak je bolestné, když toto něco chybí. Tento raný poklad jsem nazval základní důvěrou. Je totiž prvním psychologickým rysem a vytváří základ pro všechny ostatní. Základní důvěra je tím původním optimismem, předpokladem, že je zde někdo, bez koho nemůžeme žít.“ Srov. BREEMEN Peter G [...] van: *Jako rozlámaný chléb*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, 11.

<sup>96</sup> Srov. SUDBRACK Josef: *Duchovní vedení*, [b.m.]: Radim Hlošánek, 1999, 16–87.

<sup>97</sup> Srov. VOLNÝ Vladislav: *Problematika teorií spirituálního vývoje a rozvoje víry*, 1. [www.cmtf.upol.cz/fileadmin/user\\_upload/CMTF.../Volny-prednaska.doc](http://www.cmtf.upol.cz/fileadmin/user_upload/CMTF.../Volny-prednaska.doc), (1.3.2011)



podoba víry. Fowler rozlišuje v procesu rozvoje náboženského života člověka šest etap, které na sebe navazují tak, že každá z nich rozšiřuje vědomý obsah etapy minulé.<sup>98</sup>

Fowler mluví o „faith“, tedy o víře ve významu „důvěra“. Podle autora je víra na rozdíl od náboženského přesvědčení či náboženství nejzákladnější kategorií lidského hledání vztahu k transcenci. Víru považuje za obecný a universální rys lidského života. Víra je v této teorii chápána ve smyslu velmi širokém, jako schopnost obdařit život, osoby a věci smyslem, vnášet do světa jednotu a pořádek, dosahovat souladu mezi idejemi a skutečností. Vazby mezi většinou chronologickým a jednotlivými stádii jsou velmi volné, neboť osoba může stárnout, ale nezrát, nýbrž setrvat po celý život v osobním pubertálním stádiu.<sup>99</sup>

Fowlerova teorie měla své kritiky. Víra je mnohem více, než jen psychologický jev, je dar Boží, působení Ducha. Jeho teorie umožňuje pochopit logiku, pomocí níž člověk vstupuje do vztahu se světem a Bohem, pomíjí však Boží působení. Boží Duch se nedá vtěsnat do jednotlivých stádií, ale vane kam chce, on sám otvírá srdce člověka a umožňuje mu učinit vlastní nenahraditelnou osobní zkušenost.

Fowler byl přesvědčen, že pochopení jeho teorie pomůže vychovatelům lépe doprovázet lidi na cestě víry. Důležité je, aby věřící byli vychováni na té úrovni víry, které již dosáhli s výhledem, že přechod do následující úrovně se dříve či později dostaví. Kritikové této teorie poukazují na to, že kognitivní sféra v ní hraje nepřiměřeně dominantní

---

<sup>98</sup> V rozboru vývoje lidské víry pokládá Fowler za důležité proměnné morální usuzování, logické myšlení, schopnost vnímat věci z hlediska druhého, vědomí společenských vazeb, pochopení, kdo má nejvyšší autoritu, totální pojetí a symbolické myšlení. V průběhu vývoje jsou tyto aspekty zvnitřňovány. Průběh fází:

- 0 Nediferencovaná víra. Základní důvěra, vzájemnost ve vztahu k pečovateli, počátky chápání vlastní existence. Věk 0–2 roky.
- 1 Intuitivně projektivní víra: Rozvoj představivosti jako prostředek k chápání světa v jeho nejvnitřnější podstatě. Věk 3–7 let.
- 2 Literárně mytická víra: Světový názor utvářejí příběhy, drama, mýtus. Věk 7–12 let.
- 3 Synteticky konvenční víra: vybudování osobního chápání vlastní identity, minulosti a budoucnosti. Věk 12–16 let.
- 4 Individuálně reflektující víra: Kritické úvahy o sobě, o ideálech a o vlastním poslání ve světě. Věk 17–30 let.
- 5 Konsolidující víra: Zakoušení paradoxnosti, hloubky a odpovědnosti vůči světu. Věk :dospělosti.
- 6 Universální víra: Velká vize všeobecného společenství. Věk: stárnutí.

Srov. HOLM Nils G[...]: Úvod do psychologie náboženství, Praha: Portál, 1998, 87–88.

<sup>99</sup> Srov. BELLEFLEURE-RAYMOND Denise: Accompagner des adultes dans la foi, L'andragogie religieuse, [b.m.] Office de Catéchèse du Québec, Institut de pastoral de Dominicains. Novalis, lumen vitae, 2005, 63.

rolí a někteří přímo zpochybňují skutečnost, že kognitivní vývoj je pro rozvoj víry primárním a určujícím faktorem.<sup>100</sup>

V posledních letech se vývojová psychologie zřekla dominantní role modelu stadií a objevují se teorie spirituální interpretace náboženské zkušenosti dítěte. Velká část současných badatelů se přiklání k názoru, že spiritualita patří k charakteristickým znakům člověka a je považována za otevřenost pro dimenzi posvátného. Základ duchovního života dítěte je spatřován v osobních zkušenostech, pocitech a biologických danostech.

Ale religionistické interpretace náboženských zkušeností v některých případech opouštějí východiska křesťanské teologie, jak správně upozorňuje Rupnik<sup>101</sup>. Proto se objevují snahy o zpřesnění vztahu mezi spiritualitou a křesťanskou vírou.<sup>102</sup>

#### 2.4.4. SOCIÁLNĚ-PSYCHOLOGICKÝ POHLED

Člověk je *animal sociale*, tvor společenský. Ve vývoji člověka a jeho psychiky hraje roli prostředí, především společnost. Ta působí na člověka na každém kroku a určuje, jak se bude člověk vyvíjet po celý život. Podstatnou složkou evoluce je tedy socializace, to je vrůstání do společnosti, ve které máme žít. Socializace je jedincovo přejímání skupinových způsobů chování, názorů a hodnot. Na druhé straně se člověk sám z vlastního rozhodnutí vystavuje vlivu skupiny, od níž očekává přínos pro svůj život. V náboženském životě najdeme pro to hojnost příkladů. Duševní vývoj je tedy determinován společností, ve které žijeme.<sup>103</sup>

Prožívání a jednání jedince ve společnosti je určováno skupinami, jejichž je členem, a v nichž se projevuje. Skupiny jsou jednak formální, pevně stanovené, jednak neformální, které vznikají často spontánně.<sup>104</sup>

„Význam vazby náboženství na společnost lze – na klasickém příkladu apoštola – sociologicky vyjádřit takto: > Saul se mohl stát Pavlem v samotě svého náboženského vytržení, ale (...) mohl Pavlem zůstat jenom v kontextu křesťanské komunity, která ho

---

<sup>100</sup> Srov. VOLNÝ: op. cit., 12–22.

<sup>101</sup> „Ale za nabídkami ‚spiritualit‘ se skrývá nekonečně mnoho různých pojetí života, člověka, Boha, pojetí někdy i tak protikladných mezi sebou. Mnohé nemají nic společného s křesťanskou spiritualitou. Jedná se, mohli bychom tak říci, o postmoderní formy nábožnosti, nedefinovatelné, nepostižitelné, zbavené bezprostředního vztahu k Bohu jako Osobě, často v tzv. formách paranáboženských a synkretických. Mnohé tyto formy přicházející z Dálného Východu jsou více či méně dobře přizpůsobeny Západu.“ RUPNIK: op.cit., 7.

<sup>102</sup> Srov. VOLNÝ: op.cit., 28.

<sup>103</sup> Srov. ŘÍČAN: Cesta životem, 27-28.

<sup>104</sup> Srov. ŘÍČAN: Psychologie náboženství, 129–133.

jako takového uznala a potvrdila jeho ‘nové bytí’, do kterého on teď vložil svou totožnost<’<sup>105</sup>.

Pro křesťana je první formální skupinou církev, do které vstupuje křtem. Pokřtěný by se pak měl s církví identifikovat, zejména v oblasti věrouky, morálky a církevní kázně.<sup>106</sup>

Pro víru platí, že se žije ve společenství.<sup>107</sup> Víra je z hlásání (srov. Ř 10,14.17), bez společenství víry neexistuje sdílení víry, bez sdílení víry neexistuje zrání ve víře. Základní křesťanské společenství je rodina a farnost. Rodina je označována jako domácí církev, ve které probíhá přirozená křesťanská výchova, která je nesena silnými citovými vazbami. Také ve farním společenství probíhá sdílení víry. Dobře fungující farní pastorec přispívá k dozrávání víry jednotlivců.<sup>108</sup> Křesťanské společenství v podobě sdružení, různých společenství a hnutí patří k životu církve již od jejího počátku. Jejich společným znakem je snaha hlouběji žít svůj život z víry. Velmi důležitá jsou malá tzv. živá společenství. Většina dnešních lidí užší společenství potřebuje, je pro ně konkrétním místem posily i místem prožívání církve. Shromažďují se v něm lidé s určitou spiritualitou či s určitým zaměřením.<sup>109</sup>

#### **2.4.5. CHARAKTERISTIKA ZRAJÍCÍ VÍRY**

Cesta víry by měla být zráním ve víře. To je možné na základě osobního svobodného rozhodnutí, spolupráce s Boží pomocí a vědomé péče o svou křesťanskou identitu. Cílem duchovního zrání je proměna křesťana do Kristovy podoby. Tento proces zahrnuje celou osobnost člověka a jeho realizace je spjata s duchovní praxí.

U zralého člověka je postoj víry zakořeněn, určuje a harmonizuje jeho hodnotový žebříček i jeho motivace. K rozvoji však dochází především v důsledku interakce s prostředím, ať už se vztahuje k víře nebo ne. Zrání víry člověka musí být založeno v jeho oblasti rozumové, citové a jednání, a to vyváženě.<sup>110</sup>

---

<sup>105</sup> ŘÍČAN: Psychologie náboženství, 129.

<sup>106</sup> Různé stupně identifikace s církví rozebírá OPATRŇÝ: Cesty pastorec v pluralitní společnosti, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 75–81.

<sup>107</sup> Srov. DRÍMAL Ludvík: Katecheze jako činnost společenství Církve, Olomouc, Matice cyrilometodějská s.r.o., 2003, 5–14.

<sup>108</sup> O životě víry ve farnosti podrobně pojednává OPATRŇÝ Aleš: Pastorec v postmoderní společnosti, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 51–68.

<sup>109</sup> Srov. OPATRŇÝ: Pastorec v postmoderní společnosti, 119–127.

<sup>110</sup> Srov. ALBERICH Emilia, DRÍMAL Ludvík: op. cit., 98–103.

Svatý Jan od Kříže upozorňuje, že se člověk možná bude muset vyrovnat se skutečností, že během svého růstu z něho nebude mít žádný pocit uspokojení. Nemusíme růst vnímat, i když probíhá, třebaže ne po přímce, ale po šroubovici. „Abys dospěl k tomu, co neokoušíš, musíš jít (cestou), kterou neokoušíš“. Nemusíme růst pociťovat, ale potřebujeme ujištění, že cíl existuje.<sup>111</sup>

Zrající víra v dimenzi kognitivní znamená, že víra může zrát, má-li i dostatek podnětů rozumových, rozšiřující se poznání, prohlubující se vědomosti. Je třeba umět o své víře mluvit, vyjádřit důvody své víry (srov. 1 P 3,15), nutné je umět správně rozlišovat, a to podstatné od nepodstatného, trvalé od přechodného, ústřední od okrajového, jisté od domněnky. Zrání víry souvisí i s problémem kritiky a sebekritiky. Ne každá kritika je znamením zrání, ale jen konstruktivní, vyvážená, založená na solidních argumentech.<sup>112</sup>

Zrající víra v oblasti jednání se projevuje skutky (srov. Jk 2,14-19; Ga 5,6). Skutky nejsou jen náboženská praxe, ale také vytrvalá angažovanost pro společné dobro. Každá aktivita má být důsledkem víry, kterou vyznáváme. Svato Jan od Kříže to vyjadřuje takto: „Dělej, co děláš, ale dělej to proto, abys dělal radost Bohu“.<sup>113</sup> V jednání působí zralá víra otevřenost, vstřícnost, angažovanost, důslednost, pokoj a radost. Tedy otvírá člověka pro zralé vztahy, a to k Bohu i k lidem, jak bylo uvedeno již v minulé podkapitole.<sup>114</sup>

V emocionální oblasti zralá víra působí autonomii, stálost a homogenitu člověka. Citová zralost je nepostradatelná pro optimální fungování samotné osobnosti. Citově zrajeme, odpoutáváme-li se od infantilní závislosti na určitých původních hodnotových šablonách a fixacích. S emocionální zralostí jsou spojeny vlastnosti jako např. sebekontrola, vyrovnanost, klid, tedy vše, co ovlivňuje citový život člověka.<sup>115</sup> Citově může člověk dozrávat pouze v psychologicky vyrovnaném prostředí, to se týká nejen prostředí rodinného, ale i řeholního či kněžského.<sup>116</sup>

Život v církvi je spojen s doprovodným napětím mezi ideální církví a konkrétní církví lidí. To může vést některé lidi až k postoji Bůh ano – církve ne. Pouze osobnost

---

<sup>111</sup> Srov. MATTHEW Iain: Zasažen Bohem. Setkání s Janem od Kříže: Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 113–114.

<sup>112</sup> Srov. DRÍMAL: op.cit., 22–23.

<sup>113</sup> MATTHEW: op. cit., 73.

<sup>114</sup> Srov. DRÍMAL: op.cit., 27–28.

<sup>115</sup> Srov. NAKONEČNÝ Milan: Psychologie téměř pro každého, Praha: Academia, 2004, 241–243.

<sup>116</sup> Formace emocionality člověka věřícího směřuje k integraci lidských a duchovních aspektů. Na to upozornil také papež Jan Pavel II. v apoštolské exhortaci Vita consecrata (O zasvěceném životě, 1996) v článku 65, v kterém zdůrazňuje, že formace musí zahrnovat lidskou, kulturní, spirituální a pastorační přípravu, a to harmonicky vyváženou. Počáteční formace je nezbytným předpokladem osobního dozrání – od psychologického ke spirituálnímu a od teologického k pastoračnímu. Srov. SLANINKA: Psychologie a spiritualita, 25–26.

vyrovnaná se může přes to přenést a nenechat se znechutit. Dokáže nerezignovat a dál se angažuje i po mnoha zklamáních.<sup>117</sup>

Člověka v životě provázejí různé tužby, které lze chápat i jako výzvu k jejich potlačení a neuspokojení ve prospěch otevření se Bohu s touhou být jím naplněn. V tom je velikost člověka, osvobodí-li se pro Boha od sebe sama tak, že jeho skutky vycházejí z celé jeho osobnosti, která je cele podřízena Bohu.<sup>118</sup> O co víc se člověk Bohu otevírá, o to víc může Bůh v jeho životě konat, takže se duchovní a lidská zralost zároveň prolínají.

Důležitá je autonomie motivace. Člověk žije z víry jen proto a právě proto, že věří. Nedostatečná autonomie v oblasti motivace se projevuje nečistotou v kompenzační religiozitě, fungující jako náhražka něčeho jiného (např. snadné útočiště pro osoby nejisté či frustrované, nebo snaha o seberealizaci, o možnost rozhodování, to vše se dá zbožně zabalit do péče o církve a bližní). Náboženské motivy je třeba hluboce analyzovat a očišťovat.<sup>119</sup>

Mistr Eckhart, který měl mimořádný smysl pro Absolutno, řekl dosti tvrdě v jednom ze svých kázání: „Ten kdo miluje Boha pro svůj vlastní zájem, ho miluje tak, jako miluje svou krávu, pro mléko a sýr, který mu dává. Tak to dělají všichni ti, kdo milují Boha pro vnější bohatství či vnitřní útěchu; nemilují ve skutečnosti Boha, ale svou vlastní výhodu“.<sup>120</sup>

Je třeba, aby člověk evangelní hodnoty zvnitřnil a žil ne z různých vnějších motivací, ale protože v ně a v jejich správnost věří.<sup>121</sup>

Velkou pomocí na cestě zrání víry může být duchovní vedení, které doprovázeného bude učit naslouchat Božimu hlasu, aby podle něj mohl řídit svůj život.

Na závěr této podkapitoly se nabízí otázka, jaké jsou známky duchovní zralosti. Slovník spirituality je sumarizuje následovně:

---

<sup>117</sup> Srov. DŘÍMAL: Katecheze jako výchova víry, 24–27.

<sup>118</sup> Srov. BOROS Ladislaus: Osvobození k životu, Praha: ZVON, 1994, 93.

<sup>119</sup> Srov. DŘÍMAL: Katecheze jako výchova víry, 25.

<sup>120</sup> Srov. GOZIÉR: op. cit., 41.

<sup>121</sup> Nezbytnost vnitřní zralosti člověka pro to, aby byl schopen trvale ve svém životě uskutečňovat evangelijní hodnoty, a její vliv na apoštolskou plodnost a na vytrvalost v povolání odhalil výzkum probíhající v průběhu 14 let na vzorku 608 věřících v řeholní formaci a na kontrolní skupině 38 laiků. Profesor Rulla zkoumal mimo jiné osobnostní zralost, kterou nazývá „existenciální zralostí“, a posuzoval ji podle efektivnosti studia a práce zkoumaného jedince, podle jeho věrnosti a stupně osobní zaangażovanosti pro morální hodnoty a ideály zasvěceného života a podle schopnosti a kvality rozvíjení mezilidských vztahů. Výzkum zjistil, že postupem času mají evangelijní či řeholní ideály na rozvoj zralosti člověka až v 80% případů menší vliv, než tomu bylo na počátku. Tento jev profesor Rulla vysvětluje neschopností zvnitřnit („interiorizovat“) evangelijní hodnoty ve vlastním životě. Příčinu tohoto stavu pak vidí v podvědomých psychických potřebách člověka, zpočátku přehlušovaných nadšením a prvotní motivací, které nakonec jedinci brání ve zvnitřnění transcendentních hodnot. Je zřejmé, že proces zvnitřnění je nezbytný pro růst zralosti v konkrétním povolání. Srov. SLANINKA: op. cit., 25–26.

- hluboké přesvědčení (1 Te 1,5) o existenci Boha a jeho prozřetelnosti s vědomím Božího plánu spásy, který se v každém konkrétním člověku uskutečňuje;
- hledání a podrobenost Boží vůli (Ga 5,22.);
- učenlivost k Duchu svatému, podle Ducha jednat a nést jeho ovoce (Ga 5,25);
- duchovní schopnost vnikat do hlubin Kristova tajemství a otvírat se k budování církve, Kristova Těla (1 K 2,6n, Ef 1,9);
- radikální angažovanost pro Boha a pro spásu světa;
- definitivní zaměřenost k Bohu v Kristu;
- integrace vlastní osobnosti v Kristu, tzn., že celý život je proniknut Kristovými ctnostmi (1 Te 5,2);
- angažovanost v církvi a ve světě.<sup>122</sup>

Je zřejmé, že zralá víra je jakýmsi horizontem, který v plné míře ve svém pozemském životě nedosáhneme nikdy. Jde o to, neztratit směr a tento horizont z očí.<sup>123</sup>

## 2.5. PROSTŘEDKY STIMULUJÍCÍ PROCES VNITŘNÍHO DOZRÁVÁNÍ

Východiskem pro zrání člověka je porozumět svému dosavadnímu žití, uvědomit si události, které významným způsobem náš život ovlivnily, formovaly naši osobnost, jimiž se měnil náš přístup k různým možnostem a k jejich využití. Je důležité uvědomit si, jaké emoce jsou s těmito událostmi spojené, a zpětně charakterizovat prožívání jednotlivých životních etap podle pocitu spokojenosti či naopak, a to i co do intenzity.<sup>124</sup>

Jedním z prostředků napomáhajících vnitřnímu dozrávání, jak zde již bylo zmíněno, je *otevřenost pro poznávání* a získávání nových, pokud možno systematických informací. V oblasti sebepoznání to mohou být např. *pravidelné rozhovory s psychologem*, které vedou k dobrému sebepoznání, a to i podvědomých potřeb člověka, protože ty často limitují jedince v dalším růstu. Jedině uvědoměním si podvědomého může člověk tuto potřebu uchopit, zpracovat a zapojit do svého života. Takto získaná vnitřní svoboda je nezbytným předpokladem pro další zrání. Pravdivé poznání sebe sama, i za pomoci druhých lidí, by mělo vést k sebpřijetí člověka, které je spojeno se zdravým vědomím vlastní hodnoty a se sebeúctou, což nedílně ke zralosti lidské osoby patří. Potom náš sebeobraz nebude tvořen tím, co si o nás myslí druzí, ale budeme sami sebou, nebudeme svázáni a hnáni touhou zalíbit se a zavděčit se, nebudeme manipulovatelní. Pochopíme, že

<sup>122</sup> Srov. ZAVALLONI R[...]: Zralost duchovní, in: SSp, 1247–1249.

<sup>123</sup> Srov. DRÍMAL: Katecheze jako výchova víry, 21.

<sup>124</sup> Srov. ŘÍČAN: Cesta životem, 11.

zdravý náhled sama sebe vychází ze schopnosti odpovědět si na otázku podstaty a smyslu života na rovině duchovní.<sup>125</sup>

Pomocí na cestě může být *četba vhodné literatury*. Pro věřícího stojí ve středu pozornosti Písmo svaté, které je jakožto zapsané dějiny Božího lidu prožívané a vyprávěné Boží vedení. Slovo Písma je inspirované, a tím se otvírají hlubší dimenze toho, co se jím naznačuje. K Bibli přistupuje řada dalších knih, starších i novějších, které poskytují vedení. Dnešní čtenář by se neměl vyhýbat četbě starších velkých duchovních učitelů s obvyklou výmluvou, že se to už nehodí do dnešní doby. Pokud kriticky očistíme jejich názory a jejich konkrétní činy od přežitých dobových názorů zašlého kulturního nazírání, mají nám i dnes mnoho co říci. V knihách nacházíme moudrost tradice, životní zkušenosti, přičemž je možno se ke knize stále vracet, přemýšlet o jejím poselství. Povinností svědomí je však věnovat výběru četby plnou pozornost. Není správné číst všechno pod záminkou, že nám to neuškodí.<sup>126</sup>

Pro duchovní rozvoj člověka má nosnou úlohu *živé společenství a hluboké přátelské vztahy*. Struktura osobnosti člověka nevyrůstá jen z jeho nitra navenek, čili z vlastních vloh a rozhodnutí, ale také i z vnějšku do nitra, působením sociálního prostředí ke zralosti nebo nezralosti. Svatý Pavel říká, že patříme k Boží rodině (srov. Ef 2,19) a vyjmenovává znaky života tohoto společenství (srov. Ef 4,25-3,7). Také následování Krista podle evangelíí se uskutečňovalo ve společenství učedníků. Psychologicky i teologicky je nebezpečné odlučovat se od společenství.<sup>127</sup>

Důležitým prostředkem pro dozrávání je *zbožný život*, především účast na svátostech, modlitba prožívaná jako živý vztah, exercicie, skutky lásky, půst.

Dalšími účinnými prostředky pro zrání člověka jsou *duchovní rozhovor*, jde-li o jednorázový či občasný, nebo duchovní vedení respektive *doprovázení*, jestliže setkání probíhají pravidelně po delší časové údobí.

Duchovní vedení nebo doprovázení jako další prostředek napomáhající k vnitřnímu dozrávání je pomocí blízkého člověka ve chvílích, kdy duchovní život s sebou přináší chvíle nejistot, tápání, vyprahlosti, pocitu odloučenosti od Boha i od bližních. Tato služba pomáhá věřícímu člověku vzniklou situaci lépe a rychleji přijmout, nalézt v ní to pozitivní a nechat ji v sobě proměnit s pomocí Božích milostí v osobní růst a zrání ve víře. Chrání člověka před nepravdivým chápáním Boha, a tudíž před nemocnými projevy nezdravé víry. Hlavní službou duchovního vedení je tedy rozlišování.

---

<sup>125</sup> Srov. LEMAN Kevin: Jak se naučit říkat NE?, Praha: Návrat domů, 2001, 71–73.

<sup>126</sup> Srov. SUDBRACK: op.cit., 10–11.

<sup>127</sup> Srov. SUDBRACK: op.cit., 12.

## 2.6. POTŘEBNOST DUCHOVNÍHO VEDENÍ V PROCESU DOZRÁVÁNÍ

Striktně vzato, duchovní vedení není absolutně nezbytné. Řada velkých světců zřejmě žádného duchovního vůdce neměla, např. Benedikt z Nursie, Bernard z Clairvaux, František z Assisi, Ignác z Loyoly, Terezie z Lisieux, matka Tereza.<sup>128</sup>

Svatý Alfons z Liguori k tomu říká: „Jak došli posvěcení mnozí poustevníci? Bylo to v jeskyních a na poušti, kde nebyli jiní vůdci než ptáci a rostliny. Když se nedostává duchovní vůdce, pak Bůh sám všechno doplňuje. Bůh prostě nemůže odmítnout toho, kdo Ho hledá celým svým srdcem“.<sup>129</sup>

Nezbytnost duchovního vedení je třeba nahlížet ve vztahu k duchovnímu růstu. S duchovním vůdcem věřící pokračuje na své duchovní cestě rychleji, snáze a lépe. Velký duchovní vůdce svatý Jan od Kříže věřil v Boží působení v člověku. Kdo chce žít duchovně, nemusí mít nutně duchovní vedení, ale má se učit objevovat za vnitřními i vnějšími událostmi svého života samého Boha a svěřit se jeho vedení. Ovšem v určitých životních situacích může být užitečné, ba i nutné, aby si člověk našel duchovní doprovod, aby společně s ním odkrýval Boží vedení ve svém vlastním životě.<sup>130</sup>

Svatá Terezie z Avily ve své autobiografii hovoří o velkých škodách, které jí způsobila absence duchovního vedení.<sup>131</sup> Svato Ignác z Loyoly založil Tovaryšstvo Ježíšovo s cílem pečovat o spásu a zdokonalování duší svých i bližních s pomocí Boží milosti, a mezi prostředky k tomuto cíli doporučoval i Duchovní cvičení.<sup>132</sup>

A ještě jeden názor na duchovní vedení, a to jezuity Sudbracka, specialisty v oboru spirituální teologie: „Dějiny a zkušenost ukazují, že cesta k Bohu vede polem nejrůznějších činitelů, že však nezávisí na jedné příčině, na mistrovi.“<sup>133</sup>

Ovšem duchovní vedení stvrzuje již Písmo svaté. Kazatel upozorňuje: „Běda samotnému, který padne, pak nemá nikoho, kdo by ho zvedl“ (Kaz 4,10) a Sirachovec radí:

---

<sup>128</sup> Srov. SUDBRACK: op. cit., 7.

<sup>129</sup> RIPABOTTONI Alessandro da: Páter Pio. Tak se modlil a tak vyučoval modlitbě, Praha: Paulínky, 2002, 39.

<sup>130</sup> „Kdo chce pokračovat dál bez podpory mistra, který ho vedl, bude podobný stromu, který se nachází úplně uprostřed pole, bez pána, jeho plody pak bude trhat každý kolemjdoucí a nikdy nedojdou zralosti. Strom, který je hlídán a kultivován dobrotivou rukou sadaře, přinese své plody v pravý čas. „ Srov. JAN od Kříže: Krátké spisy a korespondence, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 67.

<sup>131</sup> „Dosud jsem nenašla zpovědníka (kromě knih), který by mne chápal, a ještě dvacet let jsem ho bezvýsledně hledala ke své velké škodě protože tak jsem se nejen vracela zpátky, nýbrž jsem se i vystavovala nebezpečí věčné záhuby.“ Terezie od Ježíše: Život, IV.7, Vimperk, 1991.

<sup>132</sup> Srov. Konstituce: Formule Institutu I., in LONSDALE David: Oči k vidění, uši k slyšení. Úvod do ignaciánské spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 63.

<sup>133</sup> Srov. SUDBRACK: op.cit., 13.



„Nečih nic, aniž ses poradil, ať nemusíš po činu litovat“ (Sir 32,19). Také doporučuje přidržet se rady zbožného člověka, který zachovává přikázání (srov. Sir 37,12-15).

K tomu je dlužno dodat, že sám Ježíš, Bohočlověk, nejdokonalejší ze všech lidí, se nebál přiznat v Getsemanské zahradě, že potřebuje podporu svých blízkých. A když se jí nedočkal, řekl jim s velice lidskou výčitkou: „To jste nemohli jednu hodinu bdít se mnou?“ (Mt 26,40).

V listech svatého Pavla je duchovní vedení plně potvrzeno. Sám Pavel na příkaz Krista po svém obrácení dostává učedníka Ananiáše, který mu ukáže další cestu. Svatý Pavel také zdůrazňuje, jak na svých misijních cestách usilovně pečoval o každého křesťana (srov. 1 Te 2, 7.11-12). Potvrzují to i Skutky apoštolů: „Buďte proto bdělí a pamatujte, že jsem se slzami v očích po tři roky ve dne v noci každému z vás neustále ukazoval cestu“ (Sk 20,31).

Význam duchovního vedení také potvrzují dokumenty učitelského úřadu. Pavel VI. v apoštolské exhortaci *Evangelii Nuntiandi* (1975) projevuje zvláštní pozornost kněžím, „kteří jsou ochotni vést lidi po cestách evangelia svatou zpovědí a osobními pastoračními rozmluvami, a tak je utvrzovat v jejich úsilí, pozdvihovat znovu při pádech, a kteří jsou vždy připraveni poskytnout jim vhodnou pomoc“.<sup>134</sup>

Velmi důrazně vybízí kněze k osobní duchovní pomoci Jan Pavel II. v adhortaci *Pastor dabo vobis* z roku 1992 (srov. čl. 40).<sup>135</sup> V apoštolské adhortaci *Vita consecrata* (1996) vybízí k duchovnímu vedení zasvěcených osob, které by podpořilo jejich osobní odpověď lásky vůči Pánu a pomohlo jim nalézt různé nové úkoly v jejich způsobu existence.<sup>136</sup>

V dnešní době v katolické církvi se téma duchovního vedení těší zájmu věřících. Jako reakce na tento zájem byla vydána četná populární i odborná literatura s touto tematikou. Vzrostla také poptávka po duchovním vedení, řada lidí nosí v sobě touhu po vnitřním životě, která je reakcí na povrchnost dnešní doby a života v převážně sekularizovaném světě.

---

<sup>134</sup> PAVEL VI.: *Evangelii Nuntiandi*. Apoštolská exhortace Pavla VI. Hlásání evangelia z 8. prosince 1975, Praha: Zvon, 1990, 46.

<sup>135</sup> „Je nanějvýš potřebné znovu objevit slavnou tradici osobního duchovního vedení, které v životě církve přinášelo vždycky tak četné a vzácné plody. Kněží ze své strany k této práci, totiž k výchově a k osobní duchovní pomoci, mají jako první využívat svého času a své síly“ JAN PAVEL II.: *Pastores dabo vobis*. Posynodální adhortace Jana Pavla II. O výchově kněží a současných podmínkách z 25. března 1992, Praha: Zvon, 1993, čl. 40.

<sup>136</sup> JAN PAVEL II.: Apoštolská adhortace *Vita consecrata*, 1996, čl. 64, 70, in: AUGUSTYN Józef: *Vedení Bohem*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 96–97.

Potřeba duchovního vedení vyplývá z předcházejících kapitol této práce. Může pomoci člověku poznávat Boha i sebe, ukázat směr na cestě ke svatosti i napomoci v procesu dozrávání víry při hledání Boží vůle.

Pokud člověk nekonfrontuje svůj život, vzniká nebezpečí, že si jej řídí podle svých vlastních představ a k vlastnímu obrazu. I velmi pokročilému křesťanovi se může stát, že je přesvědčen, že plní Boží vůli a ve skutečnosti jedná podle vůle své. Není větší nebezpečí v životě než iluze. Merton upozorňuje, že každý člověk se stává obrazem Boha, kterého uctívá. Právě duchovní vedení může pomoci vystříhat se samovazbě v těsné cele vlastního srdce a umožňuje získat darem pravou svobodu Božích dětí.<sup>137</sup>

Někteří lidé mají mylnou představu, že duchovní vedení je jen pro lidi nejisté, kteří si v záležitostech lidského života nedokáží poradit. Je to velký omyl. Duchovní vedení slouží každému, tedy i lidem rozhodným a sebejistým, kterým pomáhá rozlišovat v duchovních záležitostech.<sup>138</sup>

Duchovní vedení je velmi intimní záležitost, vyžaduje od doprovázeného velké otevření svého nitra. To nemusí ovšem každému vyhovovat, pro některé lidi nemusí být vůbec přijatelné a nelze je k němu nutit. O duchovní vedení je možno usilovat jen naprosto svobodně a s vnitřním přesvědčením o jeho potřebě, proto je lépe hovořit o vnitřní touze, než o jeho nutnosti.<sup>139</sup>

Naléhavá potřeba duchovního vedení nastává v situaci, kdy věřící jedinec zastává důležité funkce s náročnějšími úkoly a větší odpovědností ve společnosti nebo církvi. V takovém případě Merton hovoří dokonce o mravní nutnosti duchovního vedení. Důležité je především osobní duchovní rozlišování, protože má značný vliv na způsob, jakým odpovědný věřící člověk svou funkci plní.<sup>140</sup>

Duchovní vedení, respektive duchovní vůdce však nesmí být považován za automat na zaručeně správná doporučení k řešení našich záležitostí. Tak se můžeme dožít jediné zklamání a ztráty důvěry, protože tímto způsobem duchovní vedení nefunguje, ani fungovat nemůže. Duchovní vůdce ve světle Ducha svatého nám může pomoci objevit odpovědi, možnosti a řešení v nás samých, v tom, čím nás Bůh obdařil a vybavil pro tento

---

<sup>137</sup> Srov. AUGUSTYN: Vedení Bohem, 15–16.

<sup>138</sup> Srov. AUGUSTYN: tamtéž 16–17.

<sup>139</sup> Srov. AUGUSTYN: tamtéž 14.

<sup>140</sup> Srov. AUGUSTYN: tamtéž 14–17.

pozemský život. Může nás naučit hledat, kde je naše místo a jaká je Boží vůle vždy pro konkrétní naši situaci, a tím odpovídat na Boží milost a výzvu.<sup>141</sup>

„Duchovní vedení znamená spolupracovat s živým Bohem při naplňování (...) jeho úradku v člověku.“<sup>142</sup>

Duchovní vedení je jednou z konkrétních forem služby církve jednotlivci, současně ale i pro samu církev a úkoly lidské společnosti.<sup>143</sup>

---

<sup>141</sup> Srov. MERTON Thomas: Duchovní vedení a rozjímání, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 5, 18.

<sup>142</sup> AUGUSTYN: Vedení Bohem, 17.

<sup>143</sup> Srov. SUDBRACK: op.cit., 50.

*On mne uchvátil svou láskou.  
Přišel mi v ústrety v těch nejpodivuhodnějších  
a nejjímavějších přátelstvích.* Charles Journet

### **3. DUCHOVNÍ VEDENÍ JAKO DŮLEŽITÁ SOUČÁST PERMANENTNÍ FORMACE DOSPĚLÝCH**

Duchovní doprovázení patří do pastorační péče, pomáhá člověku lépe se orientovat ve všem, co prožívá, slouží jako jedna z cest individuální formace. Může se stát velkou pomocí člověku v jeho životě.

#### **3.1. VÝZNAM TRVALÉ FORMACE**

Výraz trvalá formace použili poprvé kolem roku 1960 pedagogové Louis Armand a Michel Drancour. Označili tímto výrazem jediný prostředek, kterým lze napomoci skutečnému růstu jednotlivce nejen na intelektuální úrovni. S rozvojem andragogiky v druhé polovině 20. století se začala věnovat pozornost edukaci a edukačním aktivitám starších lidí, které jim pomáhají přizpůsobovat se a orientovat se v měnícím se prostředí. Názor, že výchova a vzdělání jsou omezeny na období dětství a mládí ustupoval a začala se prosazovat představa člověka, který se učí, dokud žije. Ve formaci se však nejedná jen o získání nových poznatků a schopností využitelných následně v praxi. Jde o celkový rozvoj osobnosti člověka, pozornost je věnována i existenciálním otázkám.

Ani v církevním prostředí není myšlenka trvalé formace nová, připomeňme např. milost vytrvání ve víře až do konce (srov. Zj 3,21), ale do Druhého vatikánského koncilu nebyla výslovně formulována. Tento koncil, když se dotkl hlubokých společenských změn (srov. GS 6), vyjádřil se i k problematice výchovy v profánní oblasti (srov. GS 61, 62).<sup>144</sup>

Deklarace o křesťanské výchově *Gravissimus educationis* konstatuje, že církev „má pečovat o celý, tedy i pozemský život člověka, pokud souvisí s nebeským povoláním. Má tedy svůj podíl i na rozvoji a rozšiřování výchovy“. (GE předmluva) Je zde vyjádřen požadavek výchovy odpovídající dnešní době. Dokument se též zmiňuje o pokračujícím vzdělávání dospělých (srov. GE, předmluva).

---

<sup>144</sup> Srov. CINCIALOVÁ Marie Lucie: Význam trvalé formace zasvěcených osob, in: Teologické texty 4 (2005) 149.

Život je cesta ke zralosti dozráváním a toho lze dosáhnou neustálou formací. Cencini poukazuje na to, že jde o schopnost svobodně se nechat utvářet a vychovávat životem, druhými lidmi, každou situací, učit se zkušenostmi.<sup>145</sup>

Jan Pavel II. v adhortaci *Pastores dabo vobis* (1992), čl. 57 hovoří o tom, že každá formace předpokládá tři skutečnosti: zralou promyšlenost, aktivní nasazení a především zakořenění v Duchu. Tomu ve formaci kněze odpovídá studium pastorální teologie, pastorační praxe a stále hlubší společenství s pastýřskou láskou Ježíše (srov. J 10,11). Papež pojednává o trvalé formaci kněží v člancích 70–81, teologické důvody formace vidí v dynamismu svátosti kněžství (srov. 2 Tm 1,16).<sup>146</sup>

Nejdůležitější dokumenty pojednávající o trvalé formaci řeholníků jsou exhortace *Evangelica testificatio* (1971) a *Vita consecrata* (1996). Stálá formace vychází z vnitřní podstaty řeholního zasvěcení (VC 69). Poslední dokument je instrukce o Obnoveném úsilí zasvěceného života v třetím tisíciletí *Ripartire da Cristo* (2002).

V tomto dokumentu čteme: „Jedním z prvních plodů trvalé formace je každodenní schopnost prožívat povolání jako stále nový dar, který přijímáme s vděčným srdcem“ (RdC 16). Toto platí nejen pro řeholníky, ale i pro laiky, jak dokládá exhortace *Christifideles laici* v čl. 58. Laici musí uskutečňovat jednotu svého povolání jako členové církve a zároveň občané lidské společnosti. Ústředním bodem formace je skutečnost, že Bůh nás povolává jako dělníky na svou vinici (srov. Mt 20,4). První vychovatel svého lidu je sám Bůh (srov. Jr 18,5). Církev je povolána, aby se účastnila na tomto božském výchovném díle (Chfl 61). Je třeba, aby laici byli plně zakotveni v křesťanské nauce a zároveň otevření otázkám dnešního světa. Do této životní syntézy se zařazují mnohé vzájemně propojené aspekty celostní formace laiků, mezi kterými zaujímá přední místo duchovní formace starající se o úroveň života v Duchu svatém (srov. 1 P 2,2). Jako jeden z nejdůležitějších prostředků je zmiňována katecheze, která má v životě věřícího trvalé místo (srov. Chfl 60).

Jelikož jsme povoláni říci se svatým Pavlem: „Nežiji už já, ale žije ve mně Kristus“ (Ga 2,20), formační cesta věřícího trvá celý život (srov. Ž 92,15).

Naše doba klade velký důraz na rozvoj lidské osoby. V náboženském životě se objevuje touha po vnitřním životě, a tak i dnešní církev má příležitost rozvinout duchovní výchovu křesťanů. V prohlubování duchovního života nachází své místo také duchovní vedení.

---

<sup>145</sup> Srov. CINCIALOVÁ: op. cit., 150.

<sup>146</sup> Srov. JAN PAVEL II.: *Pastores dabo vobis*. Posynodální apoštolská adhortace Jana Pavla II. O výchově kněží v současných podmínkách z 25. března 1992, Praha: Zvon, 1993.

### 3.2. ZÁKLADY TEORIE A PRAXE DUCHOVNÍHO VEDENÍ

V duchovním vedení člověk uspokojuje, třebaže žije v neustálém společenství s Bohem, potřebu své pocity, touhy a přání reflektovat s druhým člověkem, a to především s člověkem duchovním. To „je člověk komunikace a stále větší lásky“.<sup>147</sup> Jak říká Herman Stenger, jde o osobu průhlednou pro světlo světa.<sup>148</sup> (srov. J 8,12) Je tedy velká naděje, že hledajícímu takový doprovázející pomůže tímto světlem nasvítit jeho cestu.

Necítí-li člověk potřebu konfrontace vlastních prožitků, zkušeností a vnitřních zkoušek, může to vést k řízení duchovního života dle vlastních představ a ke svému obrazu, tím se může člověk velmi vzdálit od pravdy a v jeho duchovním životě nastane stagnace.<sup>149</sup>

Merton o duchovním vedení říká: “Je to neustálý proces formace a doprovázení, při němž je křesťan veden a povzbuzován ve svém jedinečném povolání, aby mohl věrnou odpovědí na milost Ducha svatého dospět k určitému cíli tohoto povolání, a to sjednocení s Bohem“. Toto sjednocení s Bohem znamená „dokonalou čistotu srdce, která vede ke svatosti a skrytému zakoušení nebeských věcí již zde na zemi“.<sup>150</sup>

Individuální duchovní péče existovala ve všech obdobích křesťanství. Podíváme-li se zpět do historie, můžeme nalézt různá pojetí duchovního vedení, posléze se dostal do popředí směr, ve kterém v duchovním vedení představují nejmocnější síly – rozum a vůle. Duchovní život se stal plodem vůle, stálého cvičení a askeze. Asketické skutky sice mohou pomoci, ale ta pravá síla je v pokoře, k jejímuž osvojení je potřeba čas, vnitřní pokoj a zklidnění duše.<sup>151</sup> Odpovědí na tento silový asketický extrém byl psychologický směr, jako extrém druhý, v němž se místo duchovního vedení reaguje psychologickým poradenstvím s důrazem na naslouchání. Duchovní život se dostává do závislosti na zjišťování psychologických poznatků o konkrétním člověku, a tak zůstává v uzavřenosti prostoru vlastního „já“. Takto získané poznatky a z nich učiněné závěry se ještě nemusí pro konkrétního člověka stát i skutečností duchovní, prostřednictvím níž se osoba setká v Kristu s pravým s osobním Bohem jako součástí své osobní totality.<sup>152</sup>

---

<sup>147</sup> RUPNIK: op.cit., 31.

<sup>148</sup> Srov. STENGER Hermann: Setkání je hlásání. K psychologii a teologii pomáhajícího vztahu, in: Teologické texty 4 (2006) 179.

<sup>149</sup> Srov. AUGUSTYN: Vedení Bohem, op.cit., 15.

<sup>150</sup> MERTON: Duchovní vedení a rozjímání, 9.

<sup>151</sup> Srov. SAKHAROV Sofronij: Starec SILUAN, Paris, 1952, in: RUPNIK: op.cit., 59.

<sup>152</sup> Srov. RUPNIK: op. cit., 25–27.

Pro psychoanalýzu je prvním úkolem odkrýt konflikty v hlubších vrstvách lidské psychiky a dostat je do vědomí člověka, naučit ho s nimi pracovat a naučit ho žít v psychické harmonii. Pro klienta je základním vztažným bodem osoba psychoterapeuta, to co sám nedovede unést, přenáší na něj. Ten plní roli obětního beránka, na kterého klient svaluje všechno, s čím si sám nedovede poradit. Duchovní vedení by mělo člověka vést ke změně jednání, k obrácení, jehož motivací je cíl a smysl lidské existence a důsledkem je získání většího respektu vůči sobě i vůči druhým, s vědomím existence Božího milosrdenství, umožňujícího člověku v případě selhání nový začátek, tj. návrat k Bohu. Duchovní vedení se soustřeďuje především na budování vztahu mezi vedeným a Bohem. Vedený se učí přenášet své problémy v modlitbě na Boha, a vyslovit před Bohem všechno, čím žije. V duchovním vedení je obětním Beránkem Ježíš, který vzal na sebe všechny naše bolesti (srov. Iz 52,1n). Je tedy potřeba nestavět tyto dva směry do opozice, ale umět propojit jejich přístupy a působení, neboť psychicky zdravý jedinec má možnost správně nahlédnout Boha a Jeho tajemství jako zdroj pravdivého a zdravého života z víry.<sup>153</sup>

Psychologové jsou vzdělávání a vychovávání ke své službě v organizované struktuře psychologického poradenství. Duchovní vedení vyhledáváno a očekáváno od hierarchických služebníků církve. Pokud by mělo být poskytováno v té míře, jak je skutečně potřeba, patrně by na to síly a čas těchto služebníků nestačily. Je tedy nutné se zamyslet nad řešením tohoto problému, neboť duchovní vedení je potřeba na všech stupních duchovního života, aby docházelo k pokroku. Nejobtížnější je doprovázení lidí povolanych k nejvyššímu stupni sjednocení s Bohem, které předpokládá u doprovázejících vysokou kvalitu vědomostí, svatost života a citlivost pro rozlišování duchů. O kritériích pro výběr doprovázejícího bude více pojednáno v podkapitole 3.2.4.

Názory na nutnost nebo dokonce nezbytnost duchovního vedení se v průběhu dějin vyvíjely a měnily (viz podkapitola 3.2.1). Duchovní vedení je přes svou důležitost a v jistém směru a v konkrétních situacích nezastupitelnost převážně opomíjeno a nedoceňováno, ať už jeho potřeba nebo nabídka. U běžných věřících může duchovní vedení probíhat i v rámci pravidelného kontaktu s jejich stálým zpovědníkem, neboť jeho minimální míra je nutná pro to, aby svátost smíření mohla přinést užitek a je i určitým vhledem do situace penitenta.

Tato podoba duchovního vedení však není tou, kterou se tato práce zabývá, „nejde dostatečně hluboko a nezaměřuje se na orientaci celého života člověka s ohledem na

---

<sup>153</sup> Srov. SKOBLÍK Jiří: *Nova et vetera pro zpovědníky*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 1999, 10. Srov. AUGUSTYN Józef: *Praxe duchovního vedení*, Olomouc: Velehrad, 1997, 106–107.

speciální asketické či apoštolské povolání“.<sup>154</sup> Dále by z této možnosti byli vyloučení ti, kdo přísluší k vyznáním, kde není zpovědní praxe zavedena.

### 3.2.1. NÁHLED DO HISTORIE DUCHOVNÍHO VEDENÍ

V prvotní církvi mezi věřícími potřeba duchovního vedení nebyla, neboť biskup a kněží žili se svým společenstvím, a každý jeho člen byl průběžně právě tímto soužitím formován a veden.

Duchovní vedení se prvně objevilo v mnišském prostředí, kde zvláštní povolání potřebovalo takovou odbornou formaci. Zejména si to vyžadovalo v době, kdy první poustevníci odcházeli ze společenství věřících do samoty pouště. Poustevníci kvůli svému odloučení měli jen zřídka účast na eucharistii.

Stejně jako Ježíš na poušti (srov. Mt 4,1) potřebovali mniši umět rozlišovat duchy dobré od zlých, a tedy i svá vnitřní hnutí od nich pocházející. Právě k tomu bylo nutné odborné duchovní vedení, které u nich zajišťovali mniši (pouštní otcové, ale i matky), kteří toho byli schopni díky svým charizmatům a svatostí svého života. V jejich slovech působil na vedeného člověka Duch svatý.<sup>155</sup>

U prvních společenství mnichů žil novic se svým duchovním otcem v jedné cele, vše prožívali spolu, od něj se novic učil postojům v jednotlivých situacích, jemu se svěřoval se všemi svými vnitřními hnutími a dostával od něj rady, jak na ně reagovat. Tak si postupně osvojoval duchovní život. Jak docházelo k proměně od poustevnictví, anachorectví až k cenobickému způsobu života, dostávalo duchovní doprovázení postupně pevnější podobu a jeho nositelem se začal stávat opat, který byl nejen kanonickým představeným všech mnichů, ale zároveň i jejich duchovním vůdcem a zpovědníkem. Zakladatelem západního mnišství se stal svatý Benedikt z Nursie. Jeho Řehole vynikající svou uměřeností, má dodnes velký význam. Typické benediktinské hodnoty jsou inspirující i pro dnešní křesťany uprostřed světského chaosu.<sup>156</sup>

Dnes je představený zpovědníkem svých svěřenců výjimečně, ale duchovním vůdcem být může. Duchovní vedení u řeholních osob slouží k ozřejmění specifik jejich povolání, prostředí a spirituality, v níž žijí, a pravidel řehole, k níž patří. Je morálně nezbytné, aby ochránilo, zejména nového adepta, před deformací bezduché rutiny

---

<sup>154</sup> Srov. MERTON: Duchovní vedení a rozjímání, 13.

<sup>155</sup> Srov. PLATTIG Michael: Doprovázení Božím duchem. Duchovní doprovázení a rozlišování duchů, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 17–19.

<sup>156</sup> Svědčí o tom i mimořádný zájem o knihy současného benediktinského mnicha A. Grüna z opatství Münsterschwarzach.



z neporozumění pravé podstatě. V řeholním povolání, zvláště v období formace, je nezbytné moudré vedení, aby mohl řeholník žít šťastně svůj život s Pánem v komunitě.<sup>157</sup>

Přečenovaly-li se v minulosti psychologické předpoklady pro vstup do noviciátu i pro výběr novicmistřů, kteří pak formovali své svěřence spíše po psychologické linii, tak po čase „se začaly objevovat těžkosti, především v tom, co je autentickým ‚duchovním životem‘, (...) novicové nebyli uvedeni do každodenního života s Kristem, ani do duchovního rozměru studijního života a apoštolského života“.<sup>158</sup>

O důležitosti dobrého duchovního vedení novice svědčí i to, že ho řeší i řeholní právo. Odkazuje přímo na Kodex kanonického práva, který ukládá vedení noviců novicmistřem. Řeší výběr vhodných osob pro službu vedení noviců, tyto osoby mají za úkol sdělit novicům ducha institutu a jsou odpovědné za formaci noviců.<sup>159</sup> Jak vyplývá například z řehole svatého Benedikta, nebyl zprvu nezbytný vztah důvěry mezi vedeným a vedoucím pro zahájení vedení, ale rozhodující byla ochota věřit, že slovy spolubratra ke mně promlouvá Ježíš Kristus.<sup>160</sup>

Tam, kde toto vědomí dnes chybí, dochází k tomu, že „(...) víra snad nejobecněji selhává, zvláště u těch, kdo žijí více nebo méně pod církevní nebo řeholní autoritou proto, že málo uznávají a přijímají v rozhodnutích a příkazech představených vůli Boží“.<sup>161</sup> U zralého řeholníka se předpokládá, že je schopen samostatného duchovního vedení svého života, kromě mimořádných situací a okolností, kdy může potřeba duchovního vedení druhým člověkem opět nastat, třebaže jen dočasně.

V řeholích, kde není služba duchovního vedení dostatečně zajištěna po době noviciátu, kdy však ještě nelze řeholní osobu obvykle považovat za dostatečně duchovně zralou, dochází častěji k problémům a krizím končícím až odchodem z institutu i přesto, že povolání k zasvěcenému způsobu života bylo zřejmě správně rozpoznáno. Důsledkem jsou často velká zranění, která si s sebou tato osoba nese do svého dalšího laického života. Tomu by se při nepodcenění důležitosti duchovního vedení dalo ve většině případů předejít.

V praxi se svátost pokání i duchovní vedení přenesly i do laického prostředí. Původně se svátost pokání odlišovala od duchovního vedení, které souviselo se starokřesťanským zvykem otvírání svědomí. Svátost pokání prošla v průběhu dějin

---

<sup>157</sup> Srov. MERTON: Duchovní vedení a rozjímání, 7,11.

<sup>158</sup> RUPNIK: op.cit., 27.

<sup>159</sup> Srov. Kodex kanonického práva, Praha: Zvon, 1994, kánony: 650 §1, 652 §3.

<sup>160</sup> Srov. GRŮN Anselm, RUPPERT Fidelis: Vidět v druhém Krista, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, 17.

<sup>161</sup> CUSKELLY: op.cit., 103.

velkými změnami v souvislosti s klerikalizací klášterů a zdůrazňováním sakramentálnosti. V době od poloviny 12. století docházelo k tomu, že duchovní vedení a zpověď stále častěji splývaly v tzv. devoční zpověď.<sup>162</sup> S tím mizelo povědomí jejich rozdílnosti a hlavní formou duchovního doprovázení se stala zpověď. V důsledku toho bylo duchovní vedení poznamenáno sklonem k moralizujícímu napomínání a na duchovní život se hledělo především optikou hříchu. Ještě v encyklice *Mystici corporis* (1943) Pius XII. zdůrazňuje, že ve zpovědi je současně pečováno o správné duchovní vedení. Teprve druhý vatikánský koncil se opět odklonil od tohoto jednostranného, na kněze koncentrovaného pojetí a začalo se opět rozlišovat mezi duchovním vedením a svátostí smíření. Charizmatičtí laici mají tedy v duchu starokřesťanského pojetí způsobilost k duchovnímu vedení bez svěcení. Nová situace vedla k ohlédnutí zpět do historie k různým tradicím duchovního doprovázení, které byly často spjaty s významnými řádovými spiritualitami.<sup>163</sup>

Patrně nejrozšířenější knihou po Bibli bylo *Následování Krista Tomáše Kempenského*, představitele *devocio moderna*.<sup>164</sup>

Klasický zlatý věk duchovního vedení spadá do období katolické reformy a je spjat se jmény svatého Ignáce z Loyoly, autora Duchovních cvičení a zakladatele Tovaryšstva Ježíšova, Mystického učitele svatého Jana od Kříže a svaté Terezie z Avily, reformátory Karmelu. Tereziánská mystika se svým smyslem pro realitu života duchovního vedení a intimním vztahem ke Kristu silně ovlivnila duchovní vývoj své doby.

V 17. století se objevilo několik významných duchovních učitelů s mimořádným vlivem, především svatý František Saleský, autor *Úvodu do zbožného života* a *Pojednání o Boží lásce*, který se orientoval na praxi v podobě pastoračního zaměření. Nový impuls přinesly také staré řády i nové laické třetí řády i světské duchovenstvo. V 18. století byli významnými postavami svatý Jan Křtitel de la Salle a svatý Alfons z Liguori zakladatelé řeholního společenství, v 19. století svatý farář arský Jan Maria Vianney a svatý Jan Bosko, duchovní vůdce mládeže. Oba byli obdařeni darem kardiognose. Také 20. století se může vykázat řadou znamenitých duchovních učitelů, z nichž nejpoblárnějším se stal svatý Pio z Pietrelciny.<sup>165</sup>

---

<sup>162</sup> Pius XII. oceňuje tuto formu zpovědi, jako prostředek podporující sebepoznání, prohlubující pokoru, zasahující mravní slabosti přímo u kořene, očišťující svědomí, posilující vůli, bojující proti nedbalosti a vlažnosti, usnadňující duchovní vedení a rozmnožující milosti. Srov. SKOBLÍK: op. cit., 51.

<sup>163</sup> Srov. PLATTIG: op.cit., 7–19.

<sup>164</sup> „Křesťan, který ji dnes čte, asi uzná, že příliš vyjadřuje ducha minulé epochy, otrěsené strachem ze světa, než aby byla s to ukázat úplný obraz křesťanského úkolu – i když nás ve století manažerské nemoci a trvalého shonu může oslovit duch niternost, ticha a jednoduchosti, který z ní dýchá“. BENEDIKT XVI.: *Následování Krista*, in: *Teologické texty 2*, 2009, 83.

<sup>165</sup> Srov. MERCATALI A[...]: *Otec duchovní. III. Otec duchovní v nových podmínkách*, in: *SSp*, 614.

První pokoncilní léta byla ve znamení krize duchovního vedení, a to ze dvou důvodů. Tím prvním je všeobecné odmítání instituce a autority, zvláště autority otcovské, která má v duchovním vedení svůj význam. Druhým důvodem bylo probouzející se hlubší vědomí osobní odpovědnosti křesťana za vlastní duchovní život. Dnes ale znovu roste počet těch, kteří mají o duchovní vedení zájem, neroste ale počet těch, kteří by byli ochotni službu duchovní doprovázení převzít.<sup>166</sup>

Zajímavý a inspirující je přístup k řešení prudkého nárůstu zájmu křesťanů počátkem 70. let 20. století o službu duchovního vedení mezi laiky ve Spojených státech amerických, kde vzniklo a dodnes funguje např. Cambridge ve státě Massachusetts Centrum pro duchovní růst jako jedno z mnoha existujících center duchovního doprovázení, kde působí autoři knihy, z níž jsem čerpala tyto informace.<sup>167</sup>

Volání po zohlednění lidské psychiky v duchovním životě je staré, ale spíše docházelo k falešnému pochopení vztahu psychologie a víry. Teprve Druhý vatikánský koncil zahájil rozhodující obrat katolické církve ve vztahu k psychologii. Velmi potřebné je vzájemné respektování svébytnosti víry a psychologie v jejich vlastních oborech (srov. GS 19). Každá strana má brát vážně svoji vlastní omezenost a přijímat kritické postřehy strany druhé. V dekretu o výchově kněží se žádá, aby při výchově se uplatňovala zdravá psychologie (srov. OT 20). Dnes je již nezbytností využívat pro duchovní vedení poznatky a metody psychologie.<sup>168</sup>

### 3.2.2. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY DUCHOVNÍHO VEDENÍ

Termínem duchovní vedení rozumíme individuální pomoc poskytovanou člověku v procesu jeho vnitřního růstu. Je to pomoc jednoho křesťana druhému v poznávání jeho

---

<sup>166</sup> Srov. VOJTĚCH od svaté Hedviky: op. cit., 4.

<sup>167</sup> Centrum pro duchovní růst jako jedno z mnoha existujících center duchovního doprovázení, kde působí autoři knihy, z níž jsem čerpala tyto informace. Další Centra založili ve Springfieldu (Massachusetts), v Detroitu (Michigan), v Kingstonu (Jamajka), v Port-o-Spain (Trinidad), v Georgetownu (Guayana). Tato centra v duchu ekumenizmu sdružovala křesťany různých křesťanských církví. Duchovní doprovázející pro tato centra byli připravováni v četných školících programech pro duchovní doprovázení, vypracovaných ve spolupráci s Westonskou teologickou fakultou. Těchto programů se zúčastnili zájemci z USA, Kanady, Japonska, Filipín, Nového Zélandu, Austrálie, Chile, Jamajky, Irska, Švýcarska a Německa. V některých zemích pomáhali tvořit školící programy pro duchovní doprovázení sami zakladatelé, ti vycházeli z ignaciánské spirituality, ale neuzavírali se ani před jinou duchovní zkušeností. Na počátku této aktivity bylo šest jezuitů, kteří centrum založili s cílem zkoumat a pomáhat rozvoji současné spirituality a školit vhodné (obdařené a z víry žijící) muže a ženy k lepší službě duchovního doprovázení a poskytovat duchovní doprovázení těm, kdo ho potřebovali a žádali. Srov. BARRY William A[...], CONNOLLY William J[...]: Praxe duchovního doprovázení, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 6–10.

<sup>168</sup> Srov. BAUMGARTNER Isidor: Psychologie a víra – orientace a podněty k diskusi, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1996, 7, 15.

osobní vnitřní situace, díky které může dosáhnout větší samostatnosti ve svém duchovním životě.<sup>169</sup>

Duchovní vedení, které zasahuje základní problémy lidského života, musí čerpat poznání nejen z věd teologických, ale i psychologických a pedagogických. Duchovní vedení slouží, jak zde bylo již zmíněno dříve, jako jeden z prostředků posvěcení člověka, neboť uschopňuje člověka k přilnutí víry (*adhaesio fidei*), které je důležitější pro dosažení osobní svatosti než chápání víry (*intelligentia fidei*).<sup>170</sup>

Duchovní vedení je setkávání doprovázejícího a vedeného v naslouchání před Boží tváří, je tudíž nejen dialogické, ale zároveň i triologické. Vlastním činitelem v procesu duchovního vedení je Bůh, respektive Duch svatý.<sup>171</sup> Oproti roli guru ve východních náboženstvích zdůrazňuje pro naši křesťanskou tradici Sudbrack: „Jenom jeden je váš Mistr, Ježíš Kristus“ (srov. Mt 23,8).<sup>172</sup>

V duchovním procesu jde tedy o božsko-lidský vztah.<sup>173</sup> Jeho předmětem je celý člověk, neboť duchovní život člověka se promítá do celého jeho života a do všech jeho projevů. Je třeba, aby život celého člověka byl oduševněn působením Ducha svatého, ať už skrze svátosti nebo osobním vnitřním pronikáním. „A co víc, středem zájmu duchovního vedení není celý člověk jen coby jedinečné lidské stvoření, ale též jako syn Boží, jako druhý Kristus, usilující znovu pro sebe nalézt dokonalou podobu Boha v Kristu a skrze Ducha Kristova“.<sup>174</sup>

V procesu duchovního vedení sám Bůh neustále působí na vedeného, a tak u něho dochází k hluboké proměně, kterou biblicky můžeme nazvat změnou starého člověka v nového (srov. J 3,1). Duchovní vedení podle Mertona člověka uschopní k plnému narození, po němž člověk žije ze své vnitřní zkušenosti a ze svého nejhlubšího nitra, které je mnohem obsáhlejší, než jeho empirické vnější já. Podle psychologie je v každém z nás ukryto hluboké tíhnutí ke znovuzrození neboli k novému začátku. Duchovním vedením se

---

<sup>169</sup> Srov. BARRY, CONNOLLY: op.cit., 13.

<sup>170</sup> Srov. KOHUT: Co je spirituální teologie?, 68–69, 86–88.

<sup>171</sup> „Duchovní vůdci by si měl i být vědomi toho, že vlastním hybatelem duší nejsou oni, nýbrž bez přestání působící Duch svatý. Oni jsou pouhými ukazateli pro výstup k dokonalosti silou víry a božského zákona, k dokonalosti úměrné duchu, kterého Bůh vлил zvláště do každé duše. A tak, ať se všemožně vynasnaží, aby tyto duše svéhlavě nepřipodobňovali vlastním představám, nýbrž mají se sami zkoumat, zda rozpoznali cestu, po které je vede Bůh. A jestliže ji nerozpoznali, mají je přenechat Bohu, místo aby je znepokojovali. Jejich úsilí se má dít v souhlasu s Bohem určenou cestou a Duchem, aby je vedli ke stále větší samotě, pokoji a svobodě Ducha.“ JAN od Kříže: Živý plamen lásky, III, 31, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

<sup>172</sup> Srov. SUDBRACK: op.cit., 9.

<sup>173</sup> Srov. SMAHEL Rudolf: Duchovní otcovství, in: Teologické texty 2 (1999) 48.

<sup>174</sup> MERTON: Duchovní vedení a rozjímaní: 9.

prohlubuje citlivost pro duchovní hodnoty a člověk získává hlubokou niternost a odevzdanost Bohu, což je znamením pravé, a stále obnovované vitality.<sup>175</sup>

V duchovním vedení nejde jen o mluvení a naslouchání mezi doprovázejícím a doprovázeným, důležitou úlohu zde má mlčení, které může být v různých formách duchovní služby znamením Boží přítomnosti.<sup>176</sup> Mlčení je samota realizovaná při činnosti, je nepostradatelným prvkem duchovního života.<sup>177</sup> Slovy se obvykle plýtvá, dochází k vyprazdňování jejich obsahu či se stávají naopak bezbřeze mnohoznačnými. Slovo naplněné silou je slovo, které vzešlo z mlčení. Ze svého věčného mlčení nám Bůh dal své Slovo a skrze toto Slovo stvořil a obnovil svět. Mlčení umožňuje mít účast na božském mlčení a umožňuje pronášet slova, jež mají účast na tvořivé a obnovitelské síle Božího Slova. Takové mlčení představuje především vlastnost srdce, která s člověkem zůstává i během rozhovoru s druhým člověkem. Duchovní vedení tedy má dát prostor pro vstoupení obou zúčastněných do milujícího mlčení Božího a do očekávání uzdravujícího Slova, v němž promlouvá Duch svatý jako božský Rádce.<sup>178</sup>

### **3.2.2.1. Antropologické a teologické předpoklady duchovního vedení**

Člověk je ze své podstaty sebezpřesahující, je schopen Boha, je tedy schopen přijímat podněty Ducha svatého. V tom smyslu lze formulovat antropologický předpoklad, podle kterého může člověk sám rozpoznat správnou cestu pro svůj pozitivní vývoj. Avšak tato vrozená schopnost rozpoznání může být různými okolnostmi zeslabena nebo deformována, pak je nutné duchovní vedení, které by pomohlo člověku tuto schopnost oživit a očistit.

Teologický předpoklad duchovního vedení spočívá v Božím sdílení, a to i ve vztahu vůči jednotlivému člověku, což dokládá řada míst z Písma (viz podkapitola 1.1), ale i teologická reflexe tradice (srov. DV 2, DV 6).

Jak z antropologického hlediska, tak z teologického je důležité povolání člověka ke společenství s Bohem (srov. GS 19), které je svátostně slaveno ve křtu a při biřmování. To

---

<sup>175</sup> Srov. SMAHEL: op.cit., 48-49.

<sup>176</sup> Otcové pouště chválí mlčení jako nejbezpečnější cestu k Bohu. Rozlišují tři stránky mlčení. Zaprvé, mlčení z nás činí poutníky, podstupovat pouť znamená mlčet. Důvod k mlčení je to, že slova vedou ke hříchu (srov. Jak 3,2). Za druhé, mlčení chrání vnitřní oheň, střeží vnitřní žár náboženských pohnutek. Tento vnitřní žár je život Ducha svatého v člověku. Za třetí, mlčení učí mluvit. Slovo, které nemá své kořeny v mlčení je jako „dunící kov a zvučící zvon.“ (srov. 1 Kor 13,1). Srov. NOUWEN Henri J[...] M[...]: Cesta srdce, Spiritualita pouště a duchovní služba dnešní doby, Praha: Zvon, 1995, 44–51.

<sup>177</sup> NOUWEN: tamtéž 40.

<sup>178</sup> Srov. NOUWEN: tamtéž 41–58.

má duchovního doprovázejícího vést ke stálému postoji úcty před Božím působením v člověku.<sup>179</sup>

### **3.2.2.2. Ekleziologický rozměr duchovního vedení**

Chápeme-li duchovní vedení v širokém významu, pak lze říci, že se týká každého křesťana, neboť je to péče o vzájemný duchovní prospěch všech, kdo žijí v jediném společenství církve. Většina lidí potřebuje často blízkého člověka, kterému by se mohla svěřit a zároveň vyslechnout dobrou radu. Rozsah pomoci záleží především na skutečné touze pomoci druhému.

Laici však nemohou o své vlastní vůli nabízet službu duchovního vedení v jejím úzkém smyslu. To je jedině možné v rámci společenství církve, která je na tuto službu připraví, a na druhé straně bdí nad jejím kompetentním vykonáváním. Duchovní doprovázející, ať je to kněz, řeholník či laik, nikdy nevystupuje pouze vlastním jménem, nýbrž vždy jménem církve. Církev mu svěřuje misi a Duch svatý, který působí ve své církvi, osvětluje duchovního doprovázejícího i vedeného.<sup>180</sup>

### **3.2.2.3. Různá pojetí duchovního vedení**

Lze hovořit o třech základních rovinách fenoménu duchovního vedení: o duchovním rádcovství, o duchovním vedení v tradičním slova smyslu a o duchovním otcovství. Každý z uvedených tří termínů klade důraz na jiné hledisko individuální duchovní pomoci a odráží jinou praxi.

Duchovní rádcovství poskytuje jinému člověku radu, kterou potřebuje, a který tuto radu může, ale také nemusí použít. Je to jednorázová pomoc při rozlišování klíčových okamžiků a jejich řešení.

Duchovní vedení (duchovní doprovázení) si klade za cíl dlouhodobé usměrňování dané osoby s ohledem na její posvěcení. Prostředky k této službě je nutno volit na základě zákonů individuálního rozvoje duchovního života.

Augustyn upřesňuje terminologické pojmy vedení a doprovázení. Pojem duchovní vedení jasně vymezuje dvě rozdílné úlohy, které zaujímají vůdce, který vede, a vedený, který se dává vést a následuje. Pojem vedení také podtrhuje potřebu autority, jejímž zdrojem je pověření církve k této službě a důvěra, kterou si musí vůdce vysloužit sám.

---

<sup>179</sup> Srov. PLATTIG: op. cit., 30–31.

<sup>180</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 47–48; srov. BARRY, CONNOLLY: op.cit., 139–140.

Duchovní doprovázení klade podstatně větší důraz na partnerství mezi doprovázejícím a vedeným, zdůrazňuje možnost vzájemného sdílení a výměny individuálních pomoci mezi dvěma osobami. Zde je zapotřebí z obou stran velká duchovní a emocionální zralost, svoboda a touha hledat pravdu. Opačném případě hrozí nebezpečí, že obě strany se budou utvrzovat ve svých nezdravých formách jednání.

Duchovní otcovství vede k vytvoření blízkého vztahu, v němž se duchovní otec stává svému duchovnímu synu oporou v celistvosti jeho života. Duchovní otcovství zdůrazňuje moment rození, tedy předávání duchovního života. Důležitá je niterná kvalita tohoto vztahu. Jde tu o otcovství ve smyslu slov svatého Pavla: „Když byste měli tisíce vychovatelů v Kristu, otců mnoho nemáte, neboť v Kristu Ježíši jsem vás přivedl k životu skrze evangelium“ (1 K 4,15). Duchovní otec představuje otcovství Boží. Zde je třeba zralost a angažovanost ve vztahu, která umožní celkový harmonický růst duchovního syna.

V literatuře o duchovním vedení se setkáváme s různorodostí pojmů, např. vůdce, doprovázející, rádce, svěřenec, doprovázený, vedený.<sup>181</sup>

#### **3.2.2.4. Duchovní vedení jako sdílení zkušenosti víry**

Duchovní vedení je ve své podstatě sdílením zkušenosti víry. Duchovní vůdce má svoji zkušenost s Bohem ve svém životě a setkává se s vedeným člověkem především na základě víry v Boží působení činné v lidském životě. Víra duchovního vůdce by se měla projevovat modlitbou.

Duchovní vůdce přijímá určitou míru zodpovědnosti za život vedeného, což může být někdy velkým břemenem. První povinností vůdce je doprovázení modlitbou, která má v první řadě přímluvný charakter, především za vnitřní uzdravení vedeného. Měl by se také modlit za sebe, za očistění svých úsudků, pocitů, reakcí, aby neměl pouze přirozený pohled na vedeného a jeho problémy.

Víra, která hledí na druhého člověka jako na Boží dítě, je zdrojem úcty k vedenému. Doprovázející nemá zaujímat povýšený postoj, neboť vedený nejenže přijímá, ale i dává, obdarovává doprovázejícího svojí důvěrou.<sup>182</sup> Úcta dále znamená, že doprovázející bere ohled na individuální cestu a nesnaží se vnutit tu svoji. Zkušený doprovázející je schopen naslouchat tomu, co si přeje Duch svatý ve vztahu ke konkrétní

---

<sup>181</sup> Srov. AUGUSTYN: Vedení Bohem, 20–23; srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 50; srov. VOJTĚCH od svaté Hedviky: op.cit., 5.

<sup>182</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 23–26.

osobnosti jeho svěřence, s úctou pozoruje Boží působení v duši vedeného.<sup>183</sup> Doprovázený se stává prvním svědkem Božího působení v lidské duši i lidské odpovědi, lze tedy službu duchovního vedení vyjádřit také výrazem „vydávat svědectví.“ Tento pojem také pomáhá pochopit služebnou roli doprovázejícího k doprovázenému.<sup>184</sup>

Úcta také nedovolí paternalistický a poručnický postoj. Úcta ke svobodě druhého vede doprovázejícího k respektování hodnotového žebříčku a způsobu myšlení vedeného člověka. Také vzájemná důvěra mezi doprovázejícím a vedeným spojená s otevřeností a vstřícností je založena na víře v působení Ducha svatého v jejich vzájemném vztahu.<sup>185</sup>

### 3.2.2.5. Duchovní vedení jako dialog<sup>186</sup>

Duchovní vedení se nejčastěji realizuje prostřednictvím dialogu. Názorný příklad nacházíme v evangeliu v rozhovoru Ježíše s bohatým mladíkem. Duchovní vedení se v něm uskutečňuje jako bezprostřední odpověď na otázku: „Mistře, co dobrého mám dělat, abych získal věčný život?“ (Mt 19,16).

Duchovní vedení se tedy uskutečňuje jako odpověď na otázku toho, kdo hledá radu.<sup>187</sup> Dialog má probíhat ve vzájemné důvěře založené na víře v přítomnost Ducha svatého. V dialogu rozlišujeme dva zásadní způsoby rozhovoru. První se týká praktik spojených s duchovním životem, jako je např. modlitba, duchovní četba, zde lze klást konkrétní podrobné otázky a udílet konkrétní rady. Přitom je lépe odvolávat se ke svobodě vedeného než k autoritě doprovázejícího.

Druhý typ rozhovoru se týká osobních zážitků, pocitů a myšlenek. V dnešní době prožívají lidé vnitřní chaos, láká je mnoho věcí, chtějí Boha i svět. První krok je tedy verbalizace vlastního pocitu vedeného.<sup>188</sup>

To je východisko, z kterého se vedený vydá na cestu růstu. Rozvoj musí vždycky vycházet ze základního momentálního stavu. Ne každý vedený je však ochoten se zcela

---

<sup>183</sup> Srov. MERTON: Duchovní vedení a rozjímání, 21.

<sup>184</sup> Srov. AUGUSTYN: Vedení Bohem, op.cit., 22.

<sup>185</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 25, 73.

<sup>186</sup> Srov. AUGUSTYN: tamtéž, 68–72, 110; srov. STINISSEN Wilfrid: Terapie duchem. O duchovním vedení a pastoraci, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, 45–53.

<sup>187</sup> Takový charakter mělo už vedení u poustních Otců. Hledající si k nim chodili často mnoho kilometrů pouští pro „slovo spásy“, které vyjadřovalo Boží úmysl pro jejich konkrétní situaci, a oni jim dávali množství velmi konkrétních rad, které byly radikální a velmi hutné. Jejich účinek spočíval především ve vnitřním působení Ducha svatého v duši naslouchajících. Výroky a příběhy poustních Otců se nazývají apoftegmata, některá znějí překvapivě aktuálně i dnes. Srov. MERTON: Duchovní vedení a rozjímání, 8.

<sup>188</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 68–69.



otevřít, proto doprovázející musí zachovat trpělivost, aby nerozbil rodící se důvěru ve svou vlastní osobnost. Doprovázející potřebuje, aby se co nejvíce dověděl o citovém a duchovním stavu vedeného, aby si mohl vytvořit správnou představu, neboť jen tak může vedenému pomoci. Důležité je také umění klást otázky, kterými pomáhá vedenému vyslovit to, co má ve svém nitru, aniž by si to pořádně uvědomoval. Na druhé straně je nutno klást otázky obezřetně, aby nebyl vedený raněn, doprovázející by měl tedy disponovat určitou intuicí. Vedený má být přiveden k důvěře, že se může zcela otevřít. Rozhovory spadají pod přísnou diskrétnost, vedený by se neměl dostat do situace, že by musel litovat upřímnost, s kterou se otevřel.<sup>189</sup>

Doprovázející musí umět naslouchat a neposuzovat ani negativně, ani pozitivně. Naslouchat neznamená ovšem jen mlčet. Jestliže doprovázející vedeného v srdci kritizuje, pak je mlčení postoj nepravý, a vedený dokáže intuitivně vycítit, zda-li je skutečně přijímán. Doprovázející nikdy nesmí zareagovat ani údivem ani odporem. Pokud má problém přijmout zlo v člověku, je pravděpodobné, že zatím sám neprožil hluboké setkání s odpouštějícím Bohem. Stejně nesprávné je vedeného utěšovat, že to s ním není tak zlé. Tím je mu zablokována možnost vstoupit do větší hloubky, kde se setká s bezpodmínečnou Boží láskou.<sup>190</sup>

Reakce vedeného vůči doprovázejícímu odráží určitým způsobem všechny jeho mezilidské vztahy včetně vztahu k Bohu. Doprovázející se musí naučit slyšet i to, co se za vyřčeným skrývá. Věc na první pohled ošklivá může vyjadřovat i něco pěkného a naopak. S pomocí intuice a zkušenosti musí objevit jakoby druhé dno jemu adresovaných zpráv. Je také dobré znát motivace, proč jsou dotyčné obsahy předávány. Někdy je důležitější vystižení úmyslu předávaných zpráv než samotné obsahy.<sup>191</sup>

Skutečný dialog se může uskutečnit jen na základě svobody. Vnitřní svoboda doprovázejícího pomůže vedenému uvědomit si svojí nedůvěru a pomůže mu k otevřenosti. Vnitřní svoboda se úzce pojí s pokorou, která nastoluje v průběhu dialogu příjemnou atmosféru a nenucenou důvěrnost. Napomáhá to účinku milosti, je to příklad milosti stavící na přirozenosti.<sup>192</sup> Doprovázející v pokoře přijímá výpovědi vedeného i jeho povahu, vedený se díky své pokoře otevírá vůči doprovázejícímu i jeho připomínkám a radám. Nedostatek pokory uzavírá člověka ve vztazích k lidem i k Bohu. Za nedostatkem

---

<sup>189</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 59, 110.

<sup>190</sup> Srov. STINISSEN: Terapie Duchem, 50–51.

<sup>191</sup> Srov. STINISSEN: tamtéž 55–56; srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení: 106–107.

<sup>192</sup> Srov. MERTON: Duchovní vedení a rozjímání, 12.

pokory se skrývá pýcha, která může být maskována falešnou skromností nebo perfekcionismem.<sup>193</sup>

### 3.2.2.6. Duchovní vedení jako pastorační vztah

Duchovní vedení je vztah mezi dvěma lidmi ve vzájemné svobodě. V duchovním vedení je velmi důležitá kvalita tohoto lidského vztahu. Ve středu duchovního vedení nestojí duchovní vůdce, ale ten, kdo o službu žádá. Je užitečné, když na obou stranách je správná představa o charakteru duchovního vedení, o jeho smyslu a cíli. Řád a jasnost jsou velmi potřebné rysy duchovního vedení.<sup>194</sup>

Služba duchovního vedení se odehrává v pevně stanovených hranicích a zakládá se obvykle na více či méně formulované dohodě mezi doprovázejícím a doprovázeným. Hned od počátku je třeba určit podobu pomoci, tím se předem zabrání možným nedorozuměním nebo zklamáním.<sup>195</sup>

Doprovázející má za vedeného určitou spoluzodpovědnost, ale musí ho vést k rostoucí samostatnosti a zodpovědnosti, k samostatnému naslouchání Duchu svatému. Tak, jak roste emocionální a duchovní samostatnost vedeného, lze prodlužovat intervaly mezi setkáváními.<sup>196</sup>

Jednání doprovázejícího ovlivňuje, jaký obraz si o Bohu vytváří vedený. Bůh je zároveň otcem i matkou, je *misericordias et veritas*. Boží láska je jemná a pevná. Oba aspekty lásky se vzájemně doplňují. Doprovázející by měl sám ztělesnit oba tyto aspekty, ovšem sladit mírnost a pevnost ve vztahu k hledajícímu je obtížným úkolem, neboť vyžaduje zdravou psychiku a vysoký stupeň zralosti. Je velmi zhoubné kolísání mezi oběma uvedenými krajnostmi.<sup>197</sup>

Doprovázející musí být mimořádně trpělivý, neboť řada vedených může být opravdu „otravných“, upovídáných, sebestředných apod. Na druhé straně, pokud se jim zcela podvoluje, jen přispívá k jejich sebestřednosti. Ke zdravé pevnosti tedy patří naučit se vymezovat hranice.<sup>198</sup>

---

<sup>193</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 88.

<sup>194</sup> Srov. STINISSEN: Terapie Duchem, 22; srov. AUGUSTYN: tamtéž 11, 57.

<sup>195</sup> Srov. AUGUSTYN: tamtéž 55; srov. BARRY, CONNOLY: op. cit, 157–162.

<sup>196</sup> Srov. AUGUSTYN: tamtéž 56.

<sup>197</sup> Srov. STINISSEN: Terapie Duchem, 18–21.

<sup>198</sup> Srov. STINISSEN: tamtéž 20–21.

K pevnosti patří i věrnost ve vztahu. Nelze přerušit vztah jen proto, že vyvstal konflikt, nebo že problémy jsou obtížnější, než se předpokládalo. Přerušení vztahu může mít neblahé důsledky pro vedeného, který se může cítit oklamán Bohem. Proto je lepší překonat krizi a hledat nové cesty. Pouze v případě, že problémy jsou pro doprovázejícího neřešitelné, je správné odkázat doprovázeného na kompetentnější osobu. Nejsou-li zúčastnění na lidské úrovni schopni komunikace, je třeba vztah přerušit.<sup>199</sup>

Jedním z kritérií mírnosti je rovněž schopnost trpět spolu s druhým člověkem (srov. J 11,34). Společně nést utrpení je něco naprosto jiného, než pronášet soucitná slova.<sup>200</sup>

Ve vztahu duchovního vůdce a vedeného bývá nejtěžší uchovat si rovnováhu blízkosti a odstupu. Aby se vedený mohl svěřit i s nejintimnějšími problémy, je třeba blízký a otevřený vzájemný vztah, založený na důvěře. Duchovní vůdce by měl být schopen dát kus sebe. V krajním případě, kdy to může vedenému pomoci na další cestě, může vedenému odhalit něco ze svého života. Svatý Ignác z Loyoly nebyl, co se týče jeho duchovních zkušeností, příliš sdílný, ale když potřeboval uzavřenému člověku pomoci, vyprávěl mu o své hříšné minulosti.<sup>201</sup>

Je zcela přirozené, když se dobrý duchovní vůdce těší oblibě svého svěřence. Na druhé straně je třeba udržovat určitý odstup, který chrání svobodu druhého člověka. Duchovní vůdce nesmí svého svěřence poutat na svou osobu a nesmí dovolit, aby on se vázal na něho. Může se stát, že vedený se poprvé setkal s člověkem, který má o něj opravdový zájem, a pak je přirozené, že k němu velmi silně přilne.<sup>202</sup>

„Předpoklady zachovávat nezbytný vnitřní i vnější odstup nejsou ale u mužů a žen poskytujících duchovní doprovod (...) vždy dány. To je zaviněno jednak výcvikem, který se často nevěnuje s dostatečnou mírou a zřetelností těmto stránkám pastorační a rádcovské kompetence, ale především je zde souvislost s osobní zralostí (...). Schopnost vstupovat do hlubokých vztahů, jež se mimo jiné projevuje i ve schopnosti vyhýbat se vlivům překážejícím poradenské důvěrnosti, zde mnohdy chybí.“<sup>203</sup>

Služba duchovního doprovázení „je však možná jen tehdy (...), jestliže je doprovázející jakoby neviditelným lanem připoután ke svému úkolu, své profesionalitě,

---

<sup>199</sup> Srov. STINISSEN: *Terapie Duchem*, 22–24; srov. MERTON: *Duchovní vedení a rozjímání*, 29; srov. AUGUSTYN: *Praxe duchovního vedení*, 79.

<sup>200</sup> K tomuto tématu se v duchovní literatuře uvádí následující příběh: „Jistý francouzská kardinál se na smrtelném loži obrátil na kněze a řekl: ‚Krásně mluvíme o utrpení. Sám jsem na to téma plamenně kázal. Řekni kněžím, aby o tom nemluvili, protože nevědí, o co jde.‘“ Srov. STINISSEN: *tamtéž* 25.

<sup>201</sup> Srov. STINISSEN: *tamtéž* 31–32; srov. AUGUSTYN: *Praxe duchovního vedení*, 90.

<sup>202</sup> Srov. STINISSEN: *tamtéž* 33.

<sup>203</sup> MÜLLER Wunibald: *I láska má svá pravidla*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 41–42.

své osobní integritě, (...). Pouto, které ho spojuje s jeho pozicí jakožto pomocníka, musí vždy být silnější než pouto, jež existuje mezi ním a hledajícím“.<sup>204</sup>

Odstup je žádoucí především v případě různého pohlaví. Žena má od přirozenosti sklon se poutat k druhému člověku, muž může podlehnout přirozené touze stát se středem obdivu. Odstup je nutný také v případě, kdy vedený je egoista točící se stále kolem sebe, který vyžaduje pro sebe příliš mnoho času, pak je třeba ho vést k ohleduplnosti k druhým.<sup>205</sup>

V pastoračním vztahu se může projevit mechanismus přenosu a protipřenosu. Doprovázející přenos vedeného sice akceptuje, ale brání se přijmout roli, která je od něho očekávána. Na druhé straně duchovní vůdce si musí získat odstup od svých vlastních frustrací, aby je nepřenášel na vedeného. Může vzniknout i hluboce křesťanský přenos, v osobě kněze vidět samotného Ježíše. Udržuje-li si duchovní vůdce zdravý úsudek, nemůže připustit, aby došlo k přenosu lásky ke Kristu na toho, kdo ho pouze zastupuje.<sup>206</sup>

### **3.2.2.7. Duchovní vedení jako vztah vedeného s Bohem**

Hlavním úkolem duchovního vedení je usnadnit vztah mezi vedeným a Bohem, ten však doprovázející nevytváří. Vztah mezi doprovázejícím a vedeným často do budoucna ovlivní vztah vedeného k Bohu, ale tento je primární, existoval již dříve, nezávisle na současném doprovázení.<sup>207</sup>

Lidí, kteří žádají o doprovázení nejsou obvykle ve víře nebo modlitbě začátečníci, většinou jde o jejich rozhodnutí žít plněji z Boha. Vstupují však do doprovázení jako lidé s minulostí, pochází z určitého sociálního a kulturního prostředí a jsou poznamenáni konkrétní náboženskou výchovou. Mnozí z nich žijí s dosti dětinskou a nezralou představou o Bohu. Potřebují růst ve vztahu s Bohem a ve schopnosti prohlubovat svůj dialog s ním.<sup>208</sup>

V dialogu s Bohem se postupně objeví reakce, které mají obranné zabarvení, jestliže se týkají zastaralých způsobů chování a jednání. Zábrany, nechuť a tíseň jsou znakem přítomnosti odporu. Vztahy se nevyvíjejí hladce, je v nás totiž něco, co brání změně a vývoji. Novost je však nutná, aby došlo ke změně. Univerzálním zdrojem odporu

---

<sup>204</sup> MÜLLER: I láska má svá pravidla, 20.

<sup>205</sup> Srov. STINISSEN: *Terapie Duchem*, 34–35.

<sup>206</sup> Srov. STINISSEN: *tamtéž* 36–38.

<sup>207</sup> Srov. BARRY, CONNOLLY: *op. cit.*, 45.

<sup>208</sup> Srov. BARRY, CONNOLLY: *tamtéž* 104.

je v podstatě osobnostní struktura, která je v zásadě konzervativní. Lidé tedy mají sklon odolávat změnám.<sup>209</sup> Psychologie zná pojem odporu,<sup>210</sup> který v člověku vzniká, když je odhaleno jeho dosud neuvědomované chování a postoje. Silný vnitřní odpor se může projevit současně v depresi i agresi, jsou to však přechodné jevy.<sup>211</sup>

V duchovním vedení je projevem odporu slepota k některým stránkám života nebo k zjevnému smyslu určitého výroku Písma (srov. Žd 4,12-13). Strach ze změny může vyvolat nedostatek sebejistoty. Bez vnitřního odporu a jeho postupného překonávání se pravdivý duchovní růst neobejde. Odpor je signálem, že vztah k Bohu se zlepšuje. Jestliže si obranné mechanismy neuvědomujeme, velice nám ztěžují pravdivé sebehodnocení.<sup>212</sup>

Příkladem může být reakce na konkrétní slovo Písma,<sup>213</sup> které člověka vybízí k nějaké změně, ten pak často užije levného triku. Reakce může být, že přece Bůh nemůže žádat po člověku nemožné. Toto pravdivé tvrzení však může zakrývat odpor vůči Bohu, který po člověku něco žádá.<sup>214</sup> Svatý Ignác z Loyoly mluví o klamných závěrech jako o jednom z hnutí zlého ducha. (srov. DC 329).

V podstatě jde v duchovním vedení o neustálé utváření vztahu k Bohu, který je *semper maior*, jež nevede k iluzím, nýbrž ke zkušenosti s ním. Cencini uvádí, že tyto zkušenosti musí zasáhnout vůli, mysl i srdce. V prvním případě jde zakusit Boha jako „*Abba*“ se všemi důsledky. V druhém případě je důležité uzdravení paměti. Naše paměť je labilní, rozpomíná se pouze částečně. Uzdravená paměť je aktivní, otevřená do budoucnosti. Tak, jak si Židé stále připomínali velké Boží skutky pro vyvolený národ, měl by mít věřící člověk stále na paměti Boží působení ve svém životě, taková víra je pak velmi osobní a nosná.

---

<sup>209</sup> Srov. BARRY, CONNOLLY: op. cit., 96–106.

<sup>210</sup> „*Pokoušíme-li se odhalit vlastní neuvědomované motivy, začínáme s tím zápasit, protože se tím některé naše zájmy dostávají do ohrožení. Stručně řečeno, popisujeme tento jev pojmem odporu.*“ (K Horney), in: AUGUSTYN: Kde jsi Adame. Rozjímání na základě Duchovních cvičení svatého Ignáce z Loyoly. První týden, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 195.

<sup>211</sup> „*Máme sklon bát se jakéhokoli poznání, které by v nás mohlo vyvolat pocit pohrdání sebou nebo pocit úzkosti, slabosti, nedostatečné hodnoty, pocit, že jsme zlí a musíme se za to stydět. Chráníme sami sebe a svůj ideální obraz pomocí represe a jiných podobných mechanismů, které jsou se své podstatě způsobem, jak si neuvědomovat nepříjemné pravdy.*“ A. H. Maslow, in: AUGUSTYN: Kde jsi Adame, 194.

<sup>212</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 80–82.

<sup>213</sup> Svatý Pavel k tomu říká: „*Soustředění se na sebe je Bohu nepřátelské, neboť se nechce ani nemůže podříditi Božímu zákonu*“ (Ř 8,7).

<sup>214</sup> Srov. BARRY, CONNOLLY: op. cit., 108–109.

Zkušenosti v oblasti srdce se týkají lásky k Bohu. Láska je spontánní a svobodný cit, ale není sentimentální iluzí. Bůh nás nemiluje pouze proto, aby uspokojil naše citové potřeby, ale proto, aby nás poslal do světa milovat tak, jak miluje On.<sup>215</sup>

Duchovní cvičení svatého Ignáce z Loyoly jsou zakončena Nazíráním k nabytí lásky (srov. DC 230-237). Podle svatého Ignáce z Loyoly je dokonalý člověk milující, přičemž láska je čin, sdílení a služba. Člověk musí postupně osvobozovat své srdce, aby mohl nacházet Boha ve všem, milovat ho ve všech tvorech a všechny tvory v NĚm, podle jeho nejsvětější vůle.<sup>216</sup>

### **3.2.2.8. Duchovní vedení jako služba rozlišování<sup>217</sup>**

Podle Písma poskytuje Duch svatý dar rozlišování (srov. 1 K 12,10). Duchovní život potřebuje rozlišování, aby se mohlo dojít ke správným rozhodnutím (srov. 1 J 4,1). Rozlišení duchů se neobejde bez kritérií, která se týkají jak rozumu, tak citu. Rozlišování je srdcem duchovního života.<sup>218</sup> Chceme-li jít Ježíšovou cestou, dostáváme se stále do situací, ve kterých se musíme rozhodovat tak, abychom zůstali věrni evangelium.<sup>219</sup> Rozlišování musí ovládat především ten, kdo doprovází. Svatý Pavel potvrzuje: „Všechno zkoumejte, dobrého se držte“ (1 Te 5,21).

Rozlišování má v církvi bohatou tradici, v jejímž pozadí stojí boj starých otců s démony na poušti. V této tradici byly vytvořeny a tradovány různé systémy kritérií.<sup>220</sup> Svatý Ignác z Loyoly shromáždil a uspořádal pravidla, která byla obsažena v díle mnoha křesťanských myslitelů a vtělil je do svých Duchovních cvičení (srov. DC 313-336). Pojem rozlišování spočívá v odhalení vzájemně si odporujících duchovních sil, které působí na člověka a zápasí o něj, člověk se však ve své svobodě nemůže vyhnout tomuto rozhodování. Rozlišování duchovních sil působících na člověka znamená uvědomit si tyto

---

<sup>215</sup> Srov. CENCINI: op. cit., 95–115.

<sup>216</sup> Srov. ALPHONSO: op.cit., 32–33; srov. BOROS: op.cit., 151–152.

<sup>217</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 27; srov. PLATTIG: op.cit., 59; srov. AUGUSTYN: Kde jsi Adame?, 242–247.

<sup>218</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 27.

<sup>219</sup> „Rozlišování je proces, který trvá po celý život. Odlišujeme v něm určité elementy, ke kterým je třeba přihlídnout při výchově sebe i jiných. Zde jsou některé z nich: ‚byť pozorným‘ ke skutečnosti (...), aby vnímání skutečnosti bylo reálné a pravdivé; (...) ‚osvobození ode všech závislostí‘, (...), ‚svoboda k důkladnějšímu rozlišování a k lepší odpovědi na Boží pozvání‘, (...) ‚odvaha k důslednému rozhodování a působení ve shodě s tím, co rozlišil a o čem je přesvědčen, že od něj Bůh žádá.“ Srov. DYREK Krysztof, KOZUCH Mieczyslaw, TROJAN Kazimierz: Kněžské a řeholní povolání. Rozlišení a rozvoj, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, 69–72.

<sup>220</sup> Srov. PLATTIG: op. cit., 59.

sily, objektivně je zhodnotit, rozhodnout se a dále jednat pod vlivem pouze jedné z nich, neboť jsou to síly ze své přirozenosti protichůdné (srov. Ř 8,5–7). Duchovní život je ve své podstatě osvobozováním se z této duality ve prospěch jedné z nich podle Ježíšových slov: „Nikdo nemůže sloužit dvěma pánům“ (Mt 6,24).<sup>221</sup>

V duchovním vedení je nezbytné uvědomit si nejprve psychicko-duchovní jednotu a rozlišit stupeň lidské zralosti na obou uvedených úrovních. Aby člověk mohl duchovně růst, je třeba odhalit všechny touhy člověka a podrobit je očišťování.<sup>222</sup>

Jezuita F. Meures podává výstižnou definici: „Rozlišování duchů slouží k tomu, aby si člověk, vycházející z osobního vztahu důvěry ke Kristu, přezkušováním ujasnil, zda prožívaná vnitřní i vnější hnutí a podněty směřují více k Bohu, nebo spíše od něho vzdalují, tak aby byl schopen se rozhodnout, kterou cestu má jít“.<sup>223</sup>

Lidé často nehledají Boha, ale pocity náboženského rozpoložení myslí, extáze a mimořádné jevy. Člověk realizuje v náboženském životě potřeby své psychické úrovně a přitom si namlouvá, že vede duchovní život. V takovém případě musí doprovázející odhalit iluze. Lidský život se dá měnit jen zvolna. Nelze změnit všechno, ale je možné vědomě a dobrovolně opustit životní iluze a modly.<sup>224</sup>

Pokud jde v duchovním vedení o schopnosti rozlišování v psychické oblasti, týká se i schopnosti rozlišovat mimořádné jevy.<sup>225</sup> O vedení vizionářů pojednává podrobněji Kohut.<sup>226</sup>

Duchovní rozlišování se netýká pouze volby mezi dobrem a zlem, ale důležitých voleb a rozhodnutí, hledání té jediné z mnoha různých dobrých možností, která byla člověku darována osobně.<sup>227</sup> Privilegovaným způsobem rozlišování osobního povolání jsou ignaciánská Duchovní cvičení. Doprovázející zde pomáhá rozlišovat, ale nemůže za druhého rozhodnout.<sup>228</sup> Osoba „(...) musí se rozhodnout sama, protože její vlastní

---

<sup>221</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 27–28.

<sup>222</sup> Srov. AUGUSTYN: tamtéž 29.

<sup>223</sup> Srov. PLATTIG: op. cit., 113.

<sup>224</sup> Srov. CUSKELLY: op. cit., 201–202.

<sup>225</sup> „Když se mne ptáš: ‚Podle čeho lze rozpoznat, že vidění pochází od ďábla, a ne od Tebe‘, odpovídám ti, že podle tohoto znamení Jestliže vidění přichází od ďábla, který se duši ukazuje v podobě světla, jak jsem ti řekl, duše okamžitě pocítí veselí, ale čím více vidění trvá, tato radost slábne, až z ní zůstane jen rozmrzelost a temnoty a zvědavost, zatímco duše se vnitřně zatemní. Ale pokud duši navštívím opravdu já, věčná Pravda, duše nejprve cítí svatou bázeň a spolu s ní radost a jistotu s onou sladkou rozvážností, která pochybujícím nepochybuje.“ Kateřina Sienská, Dialog s Boží prozřetelností, in: PLATTIG: op. cit., 79.

<sup>226</sup> Srov. VOJTĚCH od svaté Hedviky: op. cit., 4–19.

<sup>227</sup> Srov. AUGUSTYN: Jak hledat a nalézt Boží vůli, 73..

<sup>228</sup> Srov. ALPHONSO: op. cit., 24.

rozhodnutí je výrazem jejího povolání“.<sup>229</sup> Rozlišování směřuje k poznávání Boží vůle, kdy se člověk ptá, které z množství vnuknutí, přání a vnitřních hnutí pochází od Boha, které pouze od lidských sklonů nebo dokonce od žádostivostí, které Boží nepřítel dokáže využít (srov. J 8,44).<sup>230</sup>

### 3.2.2.9. Duchovní vedení jako hledání Boží vůle<sup>231</sup>

Ježíš v Janově evangeliu říká: „Můj pokrm je konat vůli mého Otce“ (J 4,34). Jestli je křesťan vyzván k následování Ježíše, pak je také volán k tomu, aby hledal a plnil Otcovu vůli, protože do nebeského království, jak říká Ježíš, vejde jen ten, kdo činí vůli Otce v nebesích (srov. Mt 7,12). Co je Boží vůli, na to odpovídá svatý Pavel: „Neboť to je vůle Boží, vaše posvěcení“ (1 Te 4,3). Boží vůli je tedy, aby se v nás naplnil Boží obraz.<sup>232</sup>

Schopnost člověka hledat, rozlišovat a plnit Boží vůli je v první řadě darem, který dostáváme od Boha, teprve na druhém místě též jeho úkolem a úsilím. Boží vůle není pro život člověka jednou provždy dána, ale zjevuje se postupně, podle míry jeho duchovního a citového růstu.<sup>233</sup>

Hledání a nalézání Boží vůle se pojí s velkým celoživotním úsilím.<sup>234</sup> Nejprve jde o vnímání znamení této vůle, o jejich rozlišování, pak přichází rozhodnutí splnit ji a nakonec její vykonání. Hledání Boží vůle vyžaduje především pravdivý obraz Boha, neboť nemocný obraz Boha způsobuje, že je nemocné i hledání Boží vůle. Pokud má věřící člověk právnické pojetí Boží vůle, pak vnímá Boha jako tvrdého zákonodárce, což vede k pokryteckému překrucování vnitřního života.<sup>235</sup>

Bůh zjevuje člověku svoji vůli prostřednictvím znamení. Ačkoliv nebývá snadné všechna znamení Boží vůle rozluštit, mohou být vždy objevena, protože je provází světlo

---

<sup>229</sup> MERTON Thomas: Žádný člověk není ostrov, Roma: Křesťanská akademie, 1974, 13.

<sup>230</sup> Srov. AUGUSTYN: Kde jsi, Adame?, 249–250.

<sup>231</sup> Srov. AUGUSTYN: Jak hledat a nalézt Boží vůli, 8–9, 35–36.

<sup>232</sup> Srov. OPATRŇ Aleš: Cesty k víře, Praha: [b.v.], 30–31.

<sup>233</sup> Srov. AUGUSTYN: Jak hledat a nalézt Boží vůli, 8.

<sup>234</sup> „Především nebudme ve svých tvrzeních o vůli Boha příliš výřeční. Boží vůle je hluboké svaté mystérium a to, že žijeme svůj každodenní život pohroužení do tohoto mystéria, by nás nemělo vést k podceňování jeho svatosti. (...). Jsou nábožní lidé, kterým pojem Boží vůle tak zdomácněl, že jejich nenucenost zrodila zjevné pohrdání. Zapomněli, že Boží vůle je víc než pojem. Je to strašlivá a transcendentní skutečnost, skrytá moc, které se nám chvílemi dostává, aby byla životem našeho života a duší života naší duše. (...). Je to tvořivá moc, působící všude, dávající všemu život, bytí a směr a nadevše formující a vytvářející, uprostřed starého stvoření, celý nový svět, který se nazývá královstvím Božím“. MERTON: Žádný člověk není ostrov, 57–58.

<sup>235</sup> Srov. AUGUSTYN: Jak hledat a nalézt Boží vůli, 9; srov. MERTON: Duchovní doprovázení a rozjímání, 22.



Ducha svatého (srov. J 3,8).<sup>236</sup> Hledání Boží vůle ohrožují dvě základní nebezpečí.<sup>237</sup> Problémem může být strach nasadit se, strach z rizika rozhodování se. Druhým nebezpečím je to, že si člověk začne vytvářet vlastní umělá znamení Božího působení a ta člověka přivádějí do světa duchovních iluzí.

Vnitřní vnuknutí je ovocem působení Ducha svatého v našem nitru, je určitým druhem poznání od Boha. Často, zvláště u začátečníků, se pak může mísit s pouhým lidským přáním.<sup>238</sup> Vnitřní vnuknutí člověka nezotročují, jsou vždy pouhým pozváním od Boha. Vnitřní svoboda je jedním z nejdůležitějších kritérií pro rozlišení pravosti. Dalšími kritérii pravosti jsou disponovanost člověka uskutečnit ji a altruismus, to je zaměření k bližnímu. Výlučně osobní rozlišení nepostačí, subjektivní pocit může být klamný. Při vážných rozhodnutích je potřeba zkušený duchovní vůdce.<sup>239</sup> Svatý František Saleský důrazně upozorňuje, že k pravosti rozlišování Boží vůle náleží i jistá míra nejistoty i určitá zdravá víra nedůvěry vůči sobě samému.<sup>240</sup>

Hledání Boží vůle je duchovní analýza, která se opírá o psychickou oblast, v níž emocionalita sehrává důležitou úlohu. Snaha plnit Boží vůli tedy začíná u poznání a uspořádání světa vlastních lidských pocitů. Citová nezralost a vnitřní neuspořádanost pocitů stírá hranice mezi vlastní a Boží motivací činu. Zde je nutná pomoc zkušeného člověka a tady dobře poslouží duchovní doprovázení.<sup>241</sup>

### 3.2.3. CÍLE DUCHOVNÍHO VEDENÍ

Výsledkem dobrého duchovního vedení by měl být věřící, jehož životní postoje vystihuje modlitba svatého Františka z Assisi: „Pane, udělej ze mne nástroj svého pokoje: kde je nenávisť, ať přináším lásku, kde je křivda, ať přináším odpuštění, kde je nesvár, ať přináším jednotu, kde je omyl, ať přináším opravdu, kde je pochybnost, ať přináším víru, kde je zoufalství, ať přináším naději, kde je temnota, ať přináším světlo, kde je smutek, ať

---

<sup>236</sup> Srov. AUGUSTYN: Jak hledat a nalézt Boží vůli, 76.

<sup>237</sup> Srov. AUGUSTYN: tamtéž, 14–18.

<sup>238</sup> „*Naše honba za duchovním životem má v sobě mnoho ze snahy o útěk. Chceme uprchnout z konkrétní, zdánlivě banální skutečnosti, plné Boží přítomnosti, do existence umělé, která odpovídá našim představám o zbožnosti a svatosti, kde však Bůh vůbec není. Pokud chceme sami rozhodovat, kde chceme Boha nalézt, můžeme být bez starosti: tam Boha nenajdeme*“. STINISSEN: Otče, odevzdávám se Ti, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 14.

<sup>239</sup> Srov. AUGUSTYN: Jak hledat a nalézt Boží vůli, 180–184.

<sup>240</sup> Srov. PLATTIG: op. cit., 84.

<sup>241</sup> Srov. AUGUSTYN: Jak hledat a nalézt Boží vůli, 35–36.

přináším radost. Pane, učiň, ať nechci tolik být utěšován jako spíše utěšovat, být chápán, jako spíše chápat, být milován, jako spíše milovat...“<sup>242</sup>

Cílem duchovního vedení není vytvořit uniformního jedince, ale při respektování celé individuality člověka dokázat využít Božích darů a jeho charismat. Cíl duchovního vedení je možné vyjádřit nejrůznějšími způsoby. V raném mnišství lze cíl vyjádřit jako stálou otevřenost vůči Bohu, v každé lidské situaci a v každé fázi života. Staří mniši byli přesvědčeni, že po duchovní cestě může kráčet každý. Počítali i s oklikou a lidskými omyly a byli připraveni pomoci těm, kteří žádali o radu. Dokázali doprovázením uspokojit lidské touhy po Bohu.<sup>243</sup>

Staří mniši usilovali o nalezení cesty ke spáse a toužili stát se sami sebou. Svatému Janovi od Kříže šlo o pokrok a zralost víry, která uschopňuje k setkávání a sjednocení s Bohem, jehož přirozeným důsledkem jsou pak činy. Svatý Ignác z Loyoly se ve svých Duchovních cvičení ptal po konkrétní Boží vůli a odpovědi člověka vzhledem k odpovědnosti za tento svět.<sup>244</sup>

Svatý František Saleský se horlivě věnoval vedení duší a vymezil nejdůležitější kritéria:

*Obrácení:* Jde o uchopení vlastního života jako celku a jeho nasměrování k Bohu, Proces obrácení lze popsat jako proces uzdravení a očištění, kdy je nahrazen falešný obraz o sobě, o světě i o Bohu obrazem pravdivým. S pomocí duchovního vůdce tak člověk rozpozná osobní vnitřní situaci. Duchovní život doprovázeného je neustálé obracení čili uzdravování a očišťování.

*Formování svědomí:* Duchovní vedení využívá lidský rozum osvícený vírou k prohlubování osobního duchovního angažovaného rozlišování dobra a zla, prospěšného od škodlivého za účelem duchovního růstu. Duchovní vedení tím pomáhá při formování svědomí, osvobození člověka od egoizmu a egocentrizmu a umožňuje, aby niterné, co je v něm otištěno jako obraz Boží, vystoupilo na povrch a bylo jeho viditelnou přirozeností. Stav obrácení se projeví i v motivaci člověka k vyhýbání se hříchu.

*Otevření se pro ctnosti:* K touze člověka po dosažení ctnostného života svatý František Saleský uvádí pět doporučení:

1. milujeme-li Boha, vše nám slouží Božím přičiněním k dobru;
2. láskyplné odevzdání se Bohu–svému Otci v naprosté důvěře;
3. Bůh nedopustí žádné zlo, aniž by nás k tomu posílil;

---

<sup>242</sup> Modlitba svatého Františka z Assisi, in: Modlitební kniha, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 268.

<sup>243</sup> Srov. PLATTIG: op.cit., 19, 28.

<sup>244</sup> Srov. PLATTIG: tamtéž 52–53.

4. pouze, co slouží k našemu věčnému posvěcení, má smysl;
5. v trápení se sjednocujeme s ukřižovaným Kristem.

*Otevření se Božímu působení:* Skrz duchovní vedení máme pocítit důvěru k Bohu, že jsme Jím přijímáni s láskou a že Jím nebudeme odmítnuti, to nás osvobodí ve vztahu k nám samým i k Bohu, který se stává smyslem i cílem našeho konání. „(...) Je dobré žít jen v Bohu. Namáhat se pouze pro Boha. Patřit pouze Bohu, jiné osobě, nebo ona mně, jen tehdy, je-li to v Bohu a kvůli Bohu“.

*Odstranění duchovní schizofrenie a sjednocení života:* Projevem nepravdivého prožívání víry je i nejednota mezi životem svátečním a životem civilním, každodenním. Celý komplex naší existence musí vykazovat jednotu. Jde o trojí aspekt křesťanského života (víra–slavení–život). Musíme uvést do vzájemného souladu to, v co a v koho věříme, s tím, co a jak žijeme a prožíváme. Duchovní život nelze založit na citech. Je třeba dělat rozdíl mezi Bohem a citovým zážitkem Boha, mezi vírou a pocitem víry, mezi životem v Bohu a pocíťováním jeho přítomnosti. Bůh nám může udělit milost, abychom jeho přítomnost pocítili. Z toho tedy vyplývá, že pouhý pocit Boží nepřítomnosti není důkazem Jeho absence v našem životě, On je s námi stále.

*Přijímání druhých:* Přijatá Boží láska člověka uschopňuje ve svobodě milovat bližní, a to i nepřátele, přijmout bližní jako dílo Boží v jeho různosti a originalitě každého jedince. Jen člověk, který je si jistý sám sebou díky zakotvení v Bohu, může být schopen přijmout druhé v jejich rozdílnosti, aniž se tím cítí jakkoli znejistěn nebo ohrožen. „Pokora do našeho srdce vnáší laskavost vůči dokonalým z úcty a vůči nedokonalým ze soucitu.“<sup>245</sup>

*Osvobození se:* Svoboda je nezbytným faktorem při duchovním vedení, má dle svatého Františka Saleského tři znaky:

1. svoboda od útěch při plnění povinností,
2. svoboda od duchovních praktik, aby v případě jejich absence se nedostavila roztrpčenost (přestože je milujeme, nejsme na nich závislí),
3. svoboda ducha ode všech vazeb, tím máme v sobě stálý pokoj, což nás činí mírnými, citlivými, schopnými se stejně laskavou tváří i srdcem jít vstříc všem a nebýt závislý na smýšlení druhých lidí o nás. „Zachovejme si upřímné srdce, dobrý úmysl, pevného ducha, pohled upřený na Boha.“<sup>246</sup> Jedině tak budeme stále zakoušet Boží dobrotu a radost z Jeho otcovství, tím poroste i naše důvěra v Něj.<sup>247</sup>

---

<sup>245</sup> SALESKÝ František: Duchovní vodca. Dielko užitečné pre každého. Výber z diel sv. Františka Saleského, Přeložené z Il Direttore delle Religione, ROMA: [b.n.], 1816, 27.

<sup>246</sup> SALESKÝ: tamtéž 37.

<sup>247</sup> Srov. SALESKÝ: tamtéž 15–37, 61–75.

Jde ve své podstatě o indifferenci ve smyslu, jakým tento pojem ve svých duchovních cvičeních užívá svatý Ignác z Loyoly (srov. DC 23).

Jan E. Urban mluvil o léčbě lidí, aby jejich duše stoupala na hory Boží. V duchovním vedení jde o to, aby byl člověk upevněn proti hříchu, tj. má ke hříchu odpor vůle, upevněn ve ctnosti, tj. koná dobro velkou snadností vůle, a došel pevností k dokonalosti, tj. spodobnění s Ježíšem Kristem. Motivem duchovního stoupaní je láska k Bohu až tam, kam ho milost vyvolení připustí.<sup>248</sup>

Nyní přichází ke slovu současní duchovní učitelé. Merton vidí v duchovním vedení záchranu vnitřního člověka od navyklého stereotypu a vyvedení ven jeho vnitřní duchovní svobody.<sup>249</sup> Kohut vidí jako zásadní zaměření vedeného na Krista, na poznání, rozvinutí lásky k němu a z toho plynoucí následování. Přitom se má vycházet z toho, co ve vedeném již je, a vést ho k postupnému růstu.<sup>250</sup>

Dle Stinissena má duchovní vedení pomáhat objevovat to, co už vedený nosí v srdci. Měl by se naučit naslouchat Božímu Duchu, odhalit střed své duše, tedy místo přebývání Nejsvětější Trojice, a konečně jde o probuzení skrytého života. „Probud’ se, kdo spíš a zazáří ti Kristus (srov. Ef 5,14).<sup>251</sup>

Schaupp vidí v duchovním vedení pomoc vedenému, aby postavil vlastní život na vztahu k Bohu. Přitom se stávají důležité dvě otázky. Kým jsi ty, Bože, pro mne? A kým jsem já Bože, pro Tebe?<sup>252</sup> Sudbrack považuje za cíl duchovního doprovázení člověka zralého, svobodného a způsobilého rozhodovat se před Bohem.<sup>253</sup>

Významní američtí duchovní vůdci Barry a Connolly sumarizují cíl doprovázení do dvou bodů:

1. Pomoci vedenému věnovat pozornost Bohu takovému, jaký se zjevuje.
2. Pomoci vedenému poznat své reakce a rozhodovat se o svých odpovědích tomuto Bohu.<sup>254</sup>

Augustyn píše, že „cílem duchovního vedení je poznávání Božího působení v prožívání všech okamžiků a událostí našeho života a trvalé svěřování svého života do

---

<sup>248</sup> Srov. URBAN Jan: Duchovní vedení, in: CZERNIN Ludolf F[...] (ed.): Kalendář katolického duchovenstva, Praha: Vyšehrad, 1943, 87–88.

<sup>249</sup> Srov. MERTON: Duchovní vedení a rozjímání, 10.

<sup>250</sup> Srov. VOJTĚCH od svaté Hedviky: op. cit., 13–14.

<sup>251</sup> Srov. STINISSEN: Terapie Duchem: 12.

<sup>252</sup> Srov. SCHAUPP Klements: Doprovázení na duchovní cestě, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, 4.

<sup>253</sup> Srov. SUDBRACK: op. cit., 33.

<sup>254</sup> Srov. BARRY, CONNOLLY: op. cit., 60.

Boží náruče“.<sup>255</sup> Tato cesta začíná očišťováním, uznáním sebe jako hříšníka, který potřebuje Boží slitování, pokračuje hledáním intimního setkání s Ježíšem, aby ho vedený přijal za svého Pána. Každodenní problémy a nečekaná utrpení vedou člověka ke sjednocení s Ježíšem v jeho kříži a vzkříšení.<sup>256</sup>

Cíl duchovního vedení vyjadřuje modlitba svatého Ignáce z Loyoly: „Vezmi si, Pane, a přijmi všechnu mou svobodu, mou paměť a rozum i celou mou vůli, cokoli mám a vlastním. Vždyť Ty mi to všechno dal, Tobě to, Pane, odevzdám. Tvé je všechno. Nalož s tím zcela podle své vůle. Jedině svou lásku a milost mi daruj, neboť to mi stačí“.<sup>257</sup>

### 3.2.4. PŘEDPOKLADY PRO SLUŽBU DUCHOVNÍHO VEDENÍ<sup>258</sup>

Jak už bylo řečeno v úvodu podkapitoly 3.2, doprovázející má být člověkem duchovním. „Ve všem, co dělá, jedná svobodně, prostě, spontánně, z hloubi svého srdce, z lásky“.<sup>259</sup>

Dle Slovníku spirituality se tělesný člověk upíná pouze na pozemský obzor, což mu brání vnímat Boží tajemství, naproti tomu lidé duchovní se nechávají vést Duchem svatým, který v nich přebývá jako dynamický a posvěcující princip (srov. 1 K 6,19; Ga 5,18).<sup>260</sup>

Mluvíme-li o duchovním vůdci či doprovázejícím, neznamená to, že to musí být muž. I ženy mohou být vynikající v této službě. Připomeňme např. Kateřinu Sienskou a Terezii z Avily. Také dnes řada řeholnic a laiček plní toto poslání.<sup>261</sup>

Ideální a zcela nestranný doprovázející je samozřejmě chiméra.<sup>262</sup> Od dobrých doprovázejících se také žádné ideální jednání neočekává. Nejsou to lidé dokonalí, ale vyzrálí, kteří vyvolávají u druhých důvěru, jsou odpovědní ve svém životě a mají hluboký zájem o druhého člověka. Dobré duchovní doprovázející vychovává především hluboký život z víry uprostřed společenství církve.<sup>263</sup>

Duchovní doprovázející si musí být plně vědom toho, že ve vztahu Bůh–vedený–doprovázející je pouhým služebníkem, není ten, kdo řídí život vedeného a vyžaduje

---

<sup>255</sup> AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 46.

<sup>256</sup> AUGUSTYN: tamtéž 32–46.

<sup>257</sup> Srov. AUGUSTYN: tamtéž 32–46.

<sup>258</sup> Srov. AUGUSTYN: tamtéž 18–22, 58–104; srov. BARRY, CONNOLLY: op.cit., 13–152; srov. STENGER: op.cit., 180-181.

<sup>259</sup> Srov. MERTON: Duchovní vedení a rozjímání, 9.

<sup>260</sup> FIORES Stefano de: Cesta duchovní, in: SSp, op. cit., 98.

<sup>261</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 50.

<sup>262</sup> Srov. MERTON: Duchovní vedení a doprovázení, 29.

<sup>263</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení 55; srov. BARRY, CONNOLLY: op.cit., 142; srov. MERTON: tamtéž 29.

podřízenost a poslušnost. Musí si uvědomovat, že Boží působení může daleko překročit jeho vlastní možnosti.<sup>264</sup> On pouze pomáhá navazovat skutečný vztah s Bohem, je to služba v pravém slova smyslu (srov. L 17,10), což může být pro některé aktivnější doprovázející problém.<sup>265</sup>

„Ten, kdo sám sebe postaví na místo Ježíše Krista, porušuje hluboce své poslání . (...) Jen tehdy, když sám zůstává v modlitbě a meditaci spojen se slovem Božím, nezamění své vlastní slovo a své vlastní mínění s tím, co mu Bůh svěřil pro lidi“.<sup>266</sup>

Způsob života a jednání člověka nevyhnutelně ovlivňuje jeho obraz Boha. Proto je potřeba, aby doprovázející měl obraz Boha pravdivý. Doprovázející musí být pro vedeného svátostným znamením Boží milující péče. Stejně jako Bůh se vůči svým dětem projevuje jako Otec i jako Matka, musí obsáhnout tyto dvě úlohy i doprovázející (viz podkapitola 3.2.2.6).<sup>267</sup>

Disponovanost pro službu duchovního vedení je charisma, kterým Bůh mnohé obdařil. Hlavní požadavky na doprovázejícího jsou osobní zkušenost s Bohem, schopnost rozlišování, osobní vlohy, solidní vzdělání, „řemeslná zručnost“ a horlivost duše.<sup>268</sup>

Horlivost duše je motivována láskou k Bohu. Podívejme se na některé z velkých duchovních vůdců. Hlavní starostí Terezie z Avily bylo „zachránit co nejvíce duší, to znamená co nejvíce lidem učinit lahodným dar přátelství s Bohem“. Své spisy vědomě napsala s tímto apoštolským záměrem.<sup>269</sup>

Pro svatého Jana od Kříže byla služba bližnímu velmi důležitá. Mnoho času věnoval těm, které doprovázel, takže si na něj méně chápaví bratři stěžovali, že jako představený kláštera nedodržuje denní řád a porušuje poslušnost.<sup>270</sup>

Životní zaměření Ignáce z Loyoly bylo určováno snahou o větší službu Bohu, která se spojuje s pomocí duším.<sup>271</sup> Horlivost pro Boží království přivedla svatého Františka Saleského k tomu, že podporoval řadu lidí usilujících o svatost a psal jim mnoho listů. Jeho

---

<sup>264</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 25.

<sup>265</sup> „Je věci mnohem vhodnější a lepší, aby se při hledání Boží vůle sám Stvořitel a Pán daroval duši, která plane oddaností k Němu, aby si ji naplňoval ve své lásce a chvále a přizpůsoboval si ji k oné cestě, na níž Mu bude moci nejlépe sloužit“. IGNÁC z Loyoly: DC 15.

<sup>266</sup> LEHMANN Karl: Duchovní jednání, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1993, 11, 30.

<sup>267</sup> Srov. SMAHEL: op. cit., 49.

<sup>268</sup> Srov. PLATTIG: op. cit., 32.

<sup>269</sup> Srov. DOBHAN: op.cit., 21.

<sup>270</sup> Srov. HERBSTTRITH Waltraud: Prodlévání před Bohem s Terezii z Avily, Janem od Kříže a Edith Stein, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, 47.

<sup>271</sup> Srov. PLATTIG: op.cit., 41.

Úvod do zbožného života se stal na dlouhou dobu velice populární.<sup>272</sup> Podobně uvažoval otec Pio: „Nejlépe investovaný čas je ten, který je věnován péči o duše. (...) Úkolem duchovního vůdce je, aby tyto svěřené ovce odevzdal církvi a přivedl je k Bohu“ (Epistolária).<sup>273</sup>

V duchovním vedení jde vždy především o sdílení vlastních zkušeností, ať už s druhými lidmi nebo s Bohem. Doprovázející by měl mít poměrně bohaté životní zkušenosti, které mu umožní větší otevřenost.<sup>274</sup> Především však je nutné, aby měl hlubokou osobní zkušenost s milujícím Bohem, o kterou se může ve své službě nejen opřít, ale může ji předávat dál.<sup>275</sup>

Všichni velcí duchovní vůdci byli lidmi modlitby. O otcích pouště víme, že střídali práci a modlitbu, většinou používali opakované krátké modlitby, a tak byli stále ve spojení s Bohem.<sup>276</sup> Svatá Terezie z Avily je nazývána učitelkou modlitby. „Modlitba je tu proto, aby z ní vždycky vycházely činy, činy, činy“.<sup>277</sup> Pro svatého Jana od Kříže byla rozhodující ustavičná modlitba, kterou chápal jako prodlévání s Milovaným.<sup>278</sup>

Svatý Ignác z Loyoly napsal (ve třetí osobě) ve svém životopise: „Mimo sedm hodin modlitby se věnoval několika duším, jež ho vyhledaly, aby jim pomohl v otázkách duchovního života“ (Poutníková zpráva).<sup>279</sup> Otec Pio měl ideál: „Chci být pouze chudým bratrem, který se modlí.“<sup>280</sup> Sám sebe nazýval Šimon z Kyrény všech a v modlitbě se přimlouval za své svěřence.<sup>281</sup>

Zkušenost s uzdravujícím a milujícím Bohem by měla přivést doprovázejícího k tomu, že přijal sám sebe a změnil se, a to ho vede k víře, že i u druhých světlo překoná

---

<sup>272</sup> Srov. MOREL Claudie: 15 dní s Františkem Sáleským, Brno: Cesta, 1998, 27.

<sup>273</sup> Srov. RIPABOTTONI: op.cit., 43–44.

<sup>274</sup> Srov. BARRY, CONNOLLY: op.cit., 149.

<sup>275</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 18.

<sup>276</sup> „Jeden otec řekl: <Nepřetržitá modlitba prohloubí v krátké době ducha.>“. Apoftegma 1128. Srov. GRÜN Anselm: Otcové pouště, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 24–25.

<sup>277</sup> Srov. HERBSTRITH: op. cit., 41.

<sup>278</sup> „Raduj se a vesel s ním ve svém vnitřním usebrání, neboť jej máš tak blízko, tak po něm tuž, tam se mu klaněj a nehledej ho mimo sebe(...). Je jen jedna věc, kterou je třeba vědět, že i když je ve tvém nitru, je skrytý“. JAN od Kříže: Duchovní píseň 1.7, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000.

<sup>279</sup> Srov. PLATTIG: op. cit., 41.

<sup>280</sup> RIPABOTTONI: op. cit., 22.

<sup>281</sup> Srov. RIPABOTTONI: tamtéž, 43.

tmu.<sup>282</sup> Vše co říká, musí být ve shodě s Božím slovem, jeho vlastní zkušenost, úvahy a rady by měly být odrazem žitého Božího slova.<sup>283</sup>

Protože má hlubokou zkušenost Bohem milovaného hříšníka, měl by se řídit Ježíšovými slovy: „Nesudte a nebudete souzeni“ (L 6,37).<sup>284</sup> Člověk často hodnotí nevědomky, ovšem tyto soudy pak hluboce ovlivňují jeho myšlenky, slova i jednání, pak může být jeho duchovní služba doprovázejícího omezována jeho vlastními soudy. Doprovázející by si měl uvědomit, že sám žije z Božího odpuštění, a proto se nezabývat posuzováním druhých.<sup>285</sup>

Ukazuje se jako velmi prospěšné, má-li doprovázený osobní zkušenost s duchovním vedením, s prožitky, které vedený prožívá, především otevírání se a vnitřního odporu, to mu může pomoci lépe rozumět těm, které vede.<sup>286</sup>

Skutečný doprovázející se projeví vlastním osobitým duchovním vedením. Měl by si vypracovat svůj osobní způsob vedení, do kterého zahrne obecné zásady vedení, své osobní charisma, ale také svá omezení, která se mohou projevit především v okamžicích krize. Doprovázející by se měl velmi dobře znát, uvědomit si své přednosti i nedostatky.<sup>287</sup>

Každý člověk by měl být veden tak, jak on sám potřebuje, to velice zdůrazňuje svatý Ignác z Loyoly.<sup>288</sup> „Je velice nebezpečné, chtít vést všechny k dokonalosti toutéž cestou; takový člověk nechápe, jak rozmanité a nesčetné jsou dary Ducha svatého.“<sup>289</sup> Také svatý František Saleský si byl vědom toho, že cesta ke svatosti není pro všechny stejná.<sup>290</sup> Stejně mluví i otec Pio.<sup>291</sup> Je ovšem nutné dát vedenému potřebný čas, protože v lidské psychice existuje značná setrvačnost, se kterou jsou přijímány vnější podněty a

---

<sup>282</sup> Srov. BARRY, CONNOLLY: op.cit., 143.

<sup>283</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 86.

<sup>284</sup> Srov. SCHAUPP: op.cit., 19–21.

<sup>285</sup> „*Je pošetilé, aby člověk, který má nebožtíka ve své domě, odešel oplakávat nebožtíka do sousedství*“. Apoftegma, in: NOUWEN : op.cit., 31

<sup>286</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 18.

<sup>287</sup> Srov. AUGUSTYN: tamtéž 21.

<sup>288</sup> „*Tato cvičení se musí dávat podle způsobilosti těch, kteří chtějí duchovní cvičení dělat, totiž podle jejich věku, vzdělání nebo nadání, aby se někomu, kdo je méně vzdělaný nebo mnoho nevydrží, nepředkládaly věci, které nemůže klidně nést a mít z nich užitek*“. IGNÁC z Loyoly: DC 18.

<sup>289</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního doprovázení, 87.

<sup>290</sup> „*Uznej sama, Filoteo: hodilo by se, aby například biskup chtěl žít v samotě jako kartuziáni? A kdyby manželé nechtěli našetřit o nic víc než kapucíni, kdyby řemeslník byl celý den v kostele jako řeholník, (...) nebyla by taková zbožnost směšná, scestná a nesnesitelná?*“ SALESKÝ František: Úvod do života zbožného. Přeložil Otomar Radina, Praha: Zvon, 1990, 20.

<sup>291</sup> Nikdy nechtěl třešně od stromu, který má rodit švestky. Každý má nést ty plody, které odpovídají jeho vlastnímu druhu. Duchovní vůdce má rozeznat, o jaký druh stromu se jedná a jaké plody má požadovat. Tento strom pak musí střežit a pečovat o něj, aby plody přinesl ve svůj čas. Srov. RIPABOTTONI: op.cit., 50.



zvláště nepředvídané změny. Je nutno přihlédnout k tomu, že tato setrvačnost je u jednotlivých lidí různá.<sup>292</sup>

Stinissen přirovnává doprovázejícího k porodní asistenci, neboť ta musí ovládat umění rodit. Doprovázející nemůže život předat, ale může vytvořit podmínky, které napomáhají zrodu nového života.<sup>293</sup> Hrozí tu však riziko, že bude snaha tento zrod uspíšit, což vede naopak k zabrzdění růstu.<sup>294</sup>

Pomoc druhým předpokládá neustálý proces obracení se doprovázejícího. Vedený ho nutí brát vážně vlastní osobní vztah k Bohu. Tak duchovní vedení se může stát školou pokory i pro doprovázejícího.<sup>295</sup>

Pro doprovázejícího je důležitá kvalita soukromého života. Kdo dokáže svou potřebu sebepotvrzení a styků běžně pokrývat prostřednictvím přátel či rodiny, reaguje uvážlivě a není náchylný k překročení hranic. Uvědomění si tohoto nebezpečí je důležité, neboť doprovázení vyžaduje osobní blízkost dvou lidských bytostí.<sup>296</sup>

Doprovázející musí provádět poctivou sebereflexi. Důležitý rys doprovázejícího je schopnost trvalé analýzy vlastního způsobu chování ve všech mezilidských vztazích. K duchovnímu vedení přicházejí lidé s různým charakterem, s odlišným hodnotovým žebříčkem i s odlišným způsobem vyjadřování, lidé uzavření i povídaví. Se všemi musí umět doprovázející jednat. Ve svém jednání musí být neukvapený, aby nenaváděl lidi na nesprávná řešení, která by pak musel odvolávat, a tím by ztrácel důvěru.<sup>297</sup>

Pokud chce řešit problémy druhých, musí se nejdřív vyrovnat se svými. Neměly by ho omezovat různá nezpracovaná životní zranění, měl by mít vládu nad svými emocemi, být integrální ve své sexualitě i spiritualitě, neboť tyto dvě oblasti v lidské osobnosti nelze oddělovat. Poznání vlastního způsobu reakcí je nutnou podmínkou objektivního rozlišování pocitů a postojů vedeného. Svým jednáním nemůže prosazovat své vlastní neuspořádané potřeby a touhy.<sup>298</sup>

---

<sup>292</sup> Srov. KOHUT: op. cit., 88.

<sup>293</sup> Srov. STINISSEN: Terapie Duchem, 17.

<sup>294</sup> Svatá Terezie si stěžovala na příliš vysoké nároky duchovního vůdce: „Viděla jsem, že prostředky, které mi doporučoval, nebyly pro mne, nýbrž pro dokonalejší duše.(...)Kdybych se měla řídit jen jeho radami, myslím, že by má duše nikdy nepokročila. Když jsem viděla, že nedělám, ba ani nedokáži vykonat, co mi poručil, byla jsem na sebe tak rozmrzelá, že to stačilo, abych klesala na mysl a všeho nechala.“ TEREZIE od Ježíše: Život, XVIII. 9, Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991.

<sup>295</sup> Srov. STINISSEN: Terapie Duchem, 12.

<sup>296</sup> Srov. MÜLLER: op.cit., 34.

<sup>297</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního doprovázení, op. cit., 19.

<sup>298</sup> Srov. MÜLLER: op. cit., 42.

Navzdory svým slabostem by měl být vnitřně svobodný, plně přijmout vlastní totožnost včetně svých omezení.<sup>299</sup> Duchovní vedení může znamenat tvrdou, často nevděčnou práci. Přesto by měl být naprosto nezištný a zachovat si svobodu jak k projevům vděčnosti, tak i k nevděku vedeného.<sup>300</sup>

Je velmi důležité, aby doprovázející uměl naslouchat a překonal touhu být slyšen. Musí mít nadbytek vřelosti, které se projevuje v nasazení, ve snaze porozumět a ve spontaneitě. Bez spontaneity by dialog působil chladně, neosobně. Vedený musí cítit vřelost, aby se mohl svěřit, neboť otevření se přináší vedenému vždycky riziko, že nebude plně přijat.<sup>301</sup>

Dobry doprovázející by měl umět probouzet důvěru, která je pro duchovní vedení nepostradatelná. Je to dar, ale také ovoce velké transparence a otevřenosti vůči lidem, která má svůj základ ve skutečné otevřenosti vůči Bohu.<sup>302</sup>

Velmi důležitá je schopnost empatie. Pokud jí není doprovázející schopen, pak dochází k racionalizaci všeho, co se děje v nitru vedeného, a i když bude říkat věci pravdivé, vedený nebude cítit instinktivně pochopení. Doprovázející by měl umět vycítit potřeby, problémy a touhy vedeného, ale také načasovat správný okamžik, kdy co říci. Důležité je nejen to, co se říká, ale i kdy, aby byl vedený otevřený a připravený přijmout třeba i pro něho nepříjemné pravdy.<sup>303</sup>

Je zřejmé, že duchovní vedení klade na doprovázejícího značné nároky. Doprovázející potřebuje sebedůvěru. Ti, kdo se bojí života, nemohou v druhých podporovat vztah k živému Bohu. Důležité je osvobodit se od strachu z těžkostí, který je příznakem lidské malomyslnosti (srov. Ř 8,15). Strach potom činí člověka úzkostným, což nesvědčí o životě z víry (srov. 1 J 4,18), a tento chybný model prožívání předává, i když neuvědoměle, dál.<sup>304</sup>

K zvýšení sebevědomí přispívá i dostatek znalostí.<sup>305</sup> Církev vždy usilovala o to, aby lidé byli na svou službu připraveni profesionálně. Doprovázející neslouží jako učitelé, ale znalost moderní teologie je může disponovat lépe pomoci vedenému ke schopnosti

---

<sup>299</sup> Srov. SCHAUPP: op.cit., 22.

<sup>300</sup> Srov. AUGUSTYN: Vedeni Bohem: 142.

<sup>301</sup> Srov. BARRY, CONNOLLY: op. cit., 144–145.

<sup>302</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 73.

<sup>303</sup> Srov. AUGUSTYN: tamtéž 19, 83.

<sup>304</sup> Srov. AUGUSTYN: Vedeni Bohem:146–147.

<sup>305</sup> Důležitost vzdělanosti duchovního průvodce si dobře uvědomovala a zdůrazňovala svatá Terezie, která vyjádřila názor, že pro doprovázení na cestě svého duchovního života by chtěla raději vzdělaného teologa než pouze svatého kněze. Srov. SLANINKA: op.cit., 67.

vnímat skutečného Boha. Měli by mít určité znalosti z dějin spirituality, aby poznali velmi rozmanité Boží působení a lidskou zkušenost s ním. Musí mít také povědomí o moderní psychologii. Poznání lidské přirozenosti pomocí psychologie může pomáhat při výchově k prohlubování víry,<sup>306</sup> toho využívala řada významných duchovních učitelů, kteří byli i dobrými psychology. Psychology je stále více oceňováno vedení svatého Ignáce z Loyoly nebo svatého Františka Saleského. Doprovázející by měl mít určité psychologické znalosti, aby chápal citové procesy a byl schopen jednat tak, aby neublížil.<sup>307</sup>

V žádném případě by neměl doprovázející suplovat psychoterapeutické služby ani péči psychiatra, má-li podezření na psychické onemocnění. Jeho právem i povinností je předat bez zbytečných odkladů takový případ odborníkům.<sup>308</sup>

Pro doprovázející, zvláště pro začátečníky, je velmi důležitá supervize (dohled), při které analyzuje doprovázející své chování vzhledem k vedeným.<sup>309</sup>

Historie zná řadu vynikajících duchovních vůdců, ovšem ale i vůdce, kteří selhali. Svatý Jan od Kříže zřejmě potkal dost lidí, kterým jejich duchovní pastýři byli spíše překážkou na cestě k Bohu. Rozhorloval se nad jejich úzkoprsostí a nedostatkem vědomí odpovědnosti.<sup>310</sup> Píše: „A tak je to všechno jen tlučení do podkovy, když se v jednom uškodí a v druhém z toho není žádný pokrok.“<sup>311</sup> V Živém plameni lásky řekl o špatných vůdcích dost ostrých slov a svým čtenářům kladl na srdce, aby se jim vyhýbali.<sup>312</sup> Také otec Pio mluvil o podobných problémech a stěžoval si, že je tak velký nedostatek skutečných duchovních vůdců, kteří by byli opravdu osvícení ohledně Božích cest.<sup>313</sup>

Na současné problémy ze strany doprovázejícího upozorňuje A. Opatrný:

*Snaha o realizaci nepravé otcovské role*, je deformace člověka žijícího v celibátu, který si vedeného přivlastňuje, udržuje v nezralosti a dospělosti, a tak ho činí závislým na sobě.

---

<sup>306</sup> „Bylo by velkou chybou dělat si z vnitřního života psychologický pokus a z modlitby předmět psychoanalýzy. Jestliže je modlitba pravdivá a platná, pak takovou analýzu nepotřebuje.(...) Jestliže to pravdivá modlitba není, může jí analýza docela prospět. (...) běžné nahrazování pravdivého náboženského citění sentimentalitou – to vše se zdá opravňovat trochu zkoumání podvědomého podkladu toho, co se vydává za náboženství“. MERTON: Žádný člověk není ostrov, 46.

<sup>307</sup> Srov. BARRY, CONNOLLY: op.cit. 151–152; srov. MERTON: Duchovní vedení a rozjímání, 30.

<sup>308</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 20; srov. MERTON: tamtéž 30–31.

<sup>309</sup> Srov. AUGUSTYN: tamtéž 111; srov. BARRY, CONNOLLY: op.cit., 195–200.

<sup>310</sup> Srov. PLATTIG: op. cit., 33–38.

<sup>311</sup> JAN od Kříže: Živý plamen lásky, III. 45, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

<sup>312</sup> „Je velmi záhodno, aby duše, která chce pokračovat v usebrání a dokonalosti, dbala na to, komu se dává do rukou, protože jaký je učitel, takový bude žák, a jaký je otec, takový je syn.“ JAN od Kříže: tamtéž, III. 30.

<sup>313</sup> Otec Pio v jednom případě píše: „Měl byste zapotřebí lepšího a vytrvalejšího duchovního vedení, vzhledem ke svědomí toho, kdo Vás vede a pečuje o Vás, pak z toho pro Vás vzhází víc zla nežli dobra.“ (Epistolario I, 617). RIPABOTTONI: op.cit., 41.

*Strach z odpovědnosti za druhé*, nedovolí doprovázejícímu ponechat vedenému zodpovědnost za svá rozhodnutí, vede svého svěřence takřka za ruku, aby nepochybil. Na druhou stranu obava ze selhání vedeného vnáší nedůvěru do vztahu vůči vedenému. Výsledkem je vedení v nedůvěře.

*Touha po ovládnání druhých* se projeví u těch, kteří sami po ovládnání touží, což je nevyhovující pro samostatnou osobnost, ta se takovému vedení vymkne.

V církvi samozřejmě existují obranné mechanismy, především podřízenost jednotlivce učitelskému úřadu, která je formulována kanonickým právem.<sup>314</sup>

### **3.2.5. DISPONOVANOST PENITENTA PRO SLUŽBU DUCHOVNÍHO VEDENÍ**

Duchovní doprovázení je nutné pouze tehdy, pokud věřící po něm hluboce touží, je možno ho přijmout jen v naprosté svobodě. Není třeba, aby se člověk styděl za to, že potřebuje pomoc (srov. L 5,31–32). Dá se očekávat, že žádá-li člověk o vedení, je připraven vynaložit určité úsilí.

Přesto se ze strany vedených mohou objevit určitá úskalí. Někteří touží po duchovním vedení z problematičtějších důvodů:

- *touha po exkluzivitě*, mít něco, co druzí nemají;
- *strach z odpovědnosti*, potřeba odpovědnost za vlastní život přesunout na druhého;
- *potřeba opatřit si blízkého člověka*, který mu chybí;
- *snaha zůstat v infantilním stavu*, touha po péči;
- *strach z vlastní nedostatečnosti*, potřeba její trvalé kompenzace ze strany duchovního vůdce.<sup>315</sup>

Doprovázejícího je třeba chápat „spíše jako důvěrného přítele, který v ovzduší soucitného porozumění povzbudí a posílí naše tápající úsilí odpovídat na milost Ducha svatého, který sám je tím pravým Vůdcem v nejlepší smyslu tohoto slova“.<sup>316</sup>

Vedený má přijímat doprovázeného jako Boží dar a modlit se za něj, i když ne ve všem mu bude vyhovovat. Každý doprovázející má svá omezení a žádný není schopen dostát všem ideálním požadavkům pokaždé. Pokud pochybí, měl by mu vedený odpustit.<sup>317</sup>

Svatý František Saleský o vztahu ve vedení říká: „Vůči duchovnímu vůdci je třeba projevovat maximální důvěru spojenou s posvátnou úctou, a to tak, aby úcta nezmenšovala

<sup>314</sup> Srov. OPATRŇY: Cesty pastorační v pluralitní společnosti, 204–207.

<sup>315</sup> Srov. OPATRŇY: tamtéž 203–204.

<sup>316</sup> MERTON. Duchovní vedení a rozjímání, 5.

<sup>317</sup> BARRY, CONNOLLY: op.cit., 149.

důvěru a důvěra zase, aby nebránila pravé účtě. (...) Je to silné a sladké přátelství“.<sup>318</sup> I když pojem účty z povědomí dnešních lidí se vytrácí, můžeme tuto výzvu akceptovat, doprovázející by měl být přijímám s vděčností, která vedeného naladí na větší pozornost k vedení. Na druhé straně duchovní vedení je lidský vztah, a tak se může stát, že se stane obtížně udržitelným vztahem.<sup>319</sup>

Lidé tápající a málo sebejistí rádi přijmou pevné vedení. Ale i oni by měli být vedeni k samostatnosti.<sup>320</sup>

Doprovázející svojí radou nevyřeší všechny problémy, ale může odhalit něco, co vedený není schopen uvidět sám, nebo pomůže přijmout to, co už ve skrytosti sám ví, ale čemu se brání. Chce-li mít vedený z doprovázení užitek, pak se musí doprovázející setkat s jeho skutečným „já“. To znamená, musí se zbavit snahy sebeospravedlňování, což může být obtížnější než vyznání hříchů. Musí být zcela otevřený, prostý a říkat, co doopravdy cítí, ne to, co předpokládá, že by měl říkat. Je správné brát Boha vážně, ale není dobré věnovat svému duchovnímu životu přehnanou pozornost, to vede k sebestřednosti.<sup>321</sup>

U vedených mohou nastat dva problémové případy. Tím prvním jsou lidé velmi uzavření, ustrašení, nedůvěřiví. Je třeba jim pomoci, aby překonali postoj strachu a nedůvěry. Naděje tu je, protože už tím, že přišli, projevíli potřebu o sobě mluvit. Je třeba čas a modlitba za otevření se. Opačný případ jsou lidé, kteří rádi mluví o sobě, zvláště o vnějších záležitostech. Je to snaha strhnout pozornost na sebe.<sup>322</sup>

Speciálním problémem je duchovní doprovázení skrupulózních lidí. Skrupulóznost je úzkostná neuróza v mravní oblasti. Je to nemoc pochybování. Tito lidé nedůvěřují svému vlastnímu úsudku, a proto se nemohou sami rozhodnout. Náboženská skrupulóznost je stav úzkosti a strachu z hříchu a ze zla ve vlastním životě. Skrupulemi trpěla řada světců, např. svatý Alfons z Liguori i svatý Ignác z Loyoly, který se věnuje skrupulím ve svých Duchovních cvičeních (srov. DC 345–351).<sup>323</sup>

Doprovázející by měl rozeznat mezi jemným svědomím a svědomím skrupulózním. Skrupulózní lidé se musí zcela podřídít pokynům svého doprovázejícího, v tomto případě se jedná o určitý druh poslušnosti.<sup>324</sup>

---

<sup>318</sup> Srov. RIPABOTTONI: op.cit., 42.

<sup>319</sup> Srov. BARRY, CONNOLLY: op. cit., 165.

<sup>320</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 15.

<sup>321</sup> Srov. MERTON: Duchovní vedení a doprovázení, 17–19.

<sup>322</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 76–79.

<sup>323</sup> Srov. CUSKELLY: op. cit., 208–212; srov. SANTA Thomas M[...]: Porozumět úzkostlivým. Skrupulóznost v duchovním životě, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 14–18.

<sup>324</sup> Srov. MERTON: Duchovní vedení a rozjímání, 30.

Vedený může v sobě také nést různá zranění. City, očekávání, nevyřešené konflikty minulých zkušeností s vlastními rodiči, s rodinou a dalšími autoritami se často přenášejí na momentální pastorační vztah.<sup>325</sup> Takové osobě je potřeba pomoci, je třeba, aby měla možnost vypovídat se ze všech svých bolestných prožitků a zkušeností. Tyto zkušenosti má vyslovit před Bohem, neboť jen od něho může očekávat uzdravení. Modlitba je jediným správným místem, v němž dochází k vnitřnímu uzdravení, jen Bůh člověku ukáže, že jeho život má smysl i tehdy, vnímá-li své ublížení.<sup>326</sup>

Vedený by měl být přiveden k přijetí sebe sama, vlastního života se vším omezením a lidskými zraněními. Jiliána z Norwiche dospěla k poznání: „Duše dosáhne skutečné jednoty s Bohem teprve v okamžiku, kdy je skutečně spokojena sama se sebou“ (Zjevení Boží Lásky).<sup>327</sup> I moderní psychologie ví, že pro člověka je životně důležité, aby přijal sám sebe, aby nechtěl být něčím jiným, než ve skutečnosti je. Je to ovšem velmi náročné, pokud nevíme, že za naším životem stojí Bůh. Z tohoto důvodu jsou síly psychologie omezené.<sup>328</sup>

Pro některé skupiny věřících je duchovní vedení velmi důležité. Konvertité jsou většinou velmi nadšení, ale chybí jim zkušenosti. Je třeba jim pomoci orientovat se v prostoru duchovního života a odlišit skutečná duchovní témata od pseudoduchovních. U nadšenců má duchovní vedení odlišit skutečné nadšení pro Krista od nadšení, které má motivy jiné a často nerozpoznané. U lidí s autoagresivními tendencemi je třeba rozlišit, co je konáno z lásky k Bohu a k bližním a co z nelásky k sobě samému. Neobyčejně těžká úloha je vedení osoby psychicky labilní nebo osoby s počínající psychózou. Je třeba najít odpovídající formu duchovního života a rozeznat projevy psychické nemoci.<sup>329</sup>

### **3.2.6. DUCHOVNÍ VEDENÍ JAKO DŮLEŽITÁ SOUČÁST PERMANENTNÍ FORMACE DOSPĚLÝCH.**

Jak už bylo výše uvedeno, existují ve službě duchovního vedení rezervy a možnosti církvi nevyužité, zejména mezi laiky. Formace věřících často končí náboženstvím s ukončením základní školní docházky, v některých případech ještě je formován adept svátosti biřmování. Poté má většina praktikujících věřících již jen více či méně zdařilé homilie. Pro stálý růst ve víře je však potřeba další formace, a to i individuální.

---

<sup>325</sup> Srov. MÜLLER: op.cit.:55.

<sup>326</sup> Srov. AUGUSTYN: Vedení Bohem: 50–53.

<sup>327</sup> Srov. PLATTIG: op. cit., 49.

<sup>328</sup> Srov. STINISSEN: Otče, odevzdávám se Ti, 11.

<sup>329</sup> Srov. OPATRNÝ: Cesty pastorační v pluralitní společnosti, 205–206.

Formace adeptů řeholního institutu či kněžských seminářů, jejíž je duchovní doprovázení významným prostředkem, je nezbytností a existují k tomu detailní postupy, metody a doporučení. Problémy, které by vznikly opomenutím této důležité části přípravy v uzavřeném společenství řeholních osob, na něž je kladen nárok života podle evangelijních rad, by pro život jejich společenství měly zničující důsledky. Stejně tak by tomu bylo v životě kněží, ti nemají zodpovědnost pouze za svůj život, ale duchovně vedou jim svěřené osoby.<sup>330</sup>

Na první pohled se může zdát, že laický způsob života duchovní vedení nevyžaduje.<sup>331</sup> Pro zralou uvědomělou dospělou víru a trvalou schopnost života z ní je však formace laických věřících nutná.<sup>332</sup>

Již v roce 1943 volal J. E. Urban po duchovním doprovázení: „Svatostí pokání není zdaleka vyčerpán úkol kněze vůči duchovnímu životu člověka, (...) Spasitel neřekl pouze: ‘Jdi a nehřeš již!’, nýbrž řekla nadto: ‘Buďte dokonalí, jako Otec váš nebeský dokonalý jest!’. Ale i v praxi: Denně jest daleko více u zpovědnice a ve styku s knězem lidí, kteří potřebují radu, návod, pokyn, jak žít dále duchovně, než těch, kteří povstávají z těžkého hříchu. (...) .Ano, (...) pak již z toho vysvítá velká odpovědnost kněze, jemuž Bůh poslal do cesty života lidi, kteří se mají stát dokonalejšími sluhý Božími, mají více Boha velebiti svým životem, a kteří se jimi **nikdy** nestanou, protože kněz je nechá na obecném a náhodném stupni duchovního života a nikdy se nedostanou k vyšší ctnosti nebo jen k jejímu zdání neb dokonce jen k jejímu paskvilu! Jaká to odpovědnost před věčností, kde se stopy této nedbalé léčby budou navždy jeviti“.<sup>333</sup>

Jeden hlas z poslední doby: sestra D. Červenková se věnuje doprovázení universitních studentů ve spolupráci s otcí jezuitů. Ze své osobní zkušenosti uvádí: „Velice hledají duchovní osoby, jež by byly schopné Mariina trpělivého naslouchání Bohu, který promlouvá do jejich života. Nehledají bodrou shovívavost, ale lidi schopné doprovázet je i vést k dospělé víře, a samozřejmě i vydržet případné zmatky a pády bez bagatelizování jejich problémů.(...) Možná by nebylo od věci brát vážně tuto „nedoučenost“ současných

---

<sup>330</sup> Srov. DYREK, KOŽUCH, TROJAN: op.cit., 41–46.

<sup>331</sup> Péče o duchovní život laiků není nová. Např. Svatý František Sáleský si uvědomoval, že povolání ke svatosti je určeno všem. „*Je omylem, ba bludem, chtít vytlačit zbožný život z vojenské jednotky, z řemeslnické dílny, z knížecího dvora i z manželské domácnosti. (...) Ať jsme kdekoli, všude můžeme a máme usilovat o dokonalý život*“. Srov. SALESKÝ: Úvod do života zbožného, 21.

<sup>332</sup> Srov. STINISSEN: Terapie duchem, op.cit., 6–7.

<sup>333</sup> URBAN: op. cit., 86–87.

mladých lidí a hledat způsoby, jak při duchovním doprovázení propojit spirituální a psychický rozvoj osobnosti“.<sup>334</sup>

Obdobně situaci v pokrytí potřeb duchovního vedení v současné duchovní literatuře vidí autoři, z kterých jsem pro tuto práci čerpala informace. Vyjadřují se kriticky k nedostatečnému počtu duchovních doprovázejících a vyzývají k rozšíření této služby. Biblicky řečeno, ovce zjišťují, že se vytratil pastýři. Augustyn zdůrazňuje, že za dar duchovního vedení mají být Bohu vděční jak vedený, tak doprovázející.<sup>335</sup>

I když řada věřících u nás tuto službu využívá nebo využívala, nabízí se otázka, jaké povědomí o duchovním doprovázení má široký okruh laiků. Tímto tématem se zabývá následující kapitola.

---

<sup>334</sup> ČERVENKOVÁ Denisa: Několik poznámek očima řeholní sestry, in: Teologické texty, 2 (2009) 90.

<sup>335</sup> Srov. AUGUSTYN: Praxe duchovního vedení, 17, 115; srov. MERTON: Duchovní vedení a rozjímání, 16; srov. BARRY, CONNOLLY: op. cit., 28.



#### 4. SOUČASNÁ PRAXE DUCHOVNÍHO VEDENÍ U NÁS (VÝSLEDKY ANKETY)

Stav duchovního vedení mezi našimi věřícími a jejich povědomí o něm jsem se pokusila zjistit formou ankety, která probíhala převážně v listopadu a v prosinci roku 2009.

Anketní lístek jsem koncipovala do třech okruhů otázek. První – úvodní část poskytuje identifikační údaje respondenta, jsou jimi pohlaví, věk, dosažené vzdělání, životní stav, vyznání; typ farnosti, k níž se cítí respondent být příslušný; frekvence praxe svátosti smíření a počet k tomu využívaných zpovědníků.

Druhým informačním okruhem jsou otázky týkající se osobních zkušeností s praxí duchovního vedení, představ o tom, k čemu by mělo sloužit a vést, kdy jeho potřebu respondent pocítil, kým by mělo být poskytováno a na co při výběru doprovázejícího klade respondent důraz.

Třetí část zjišťuje informace o osobnostních danostech respondenta (tak, jak se respondent vnímá), které mohou mít zásadní vliv na potřebu duchovního doprovázení a její uspokojitelnost. Takovými vlastnostmi jsou temperament, společenskost, komunikativnost, schopnost naslouchání a empatie respondenta.

**První část:** Věkové kategorie jsem stanovila podle mezníků v lidském životě, které oddělují jednotlivá období vyznačující se společnými charakteristikami pro významnou část populace.

První období končící ve 20 letech je etapou, v níž člověk dospívá, ukončuje své rozhodování o profesním zaměření, ukončuje svou přípravu středoškolskou nebo v učebním oboru, prožívá své první hluboké vztahy i velká zklamání.

Další dva časové úseky jsem stanovila na dvě po sobě jdoucí desetiletí. V prvním z nich se člověk osamostatňuje, sociálně i ekonomicky, vstupuje do stabilnějších a dlouhodobějších vztahů, ujasňuje si své životní povolání. Životní elán mu dává víru ve vlastní schopnosti a sílu. Ve druhém z těchto období, v dnešní době běžném pro zakládání rodiny a rození dětí, je jedinec vystaven novým situacím: u jednoho partnera dočasné opuštění zaměstnání a péče o rodinu, u druhého partnera pocit vysoké odpovědnosti za ekonomické zajištění rodiny, pro nesezdané a nezadané, a to zejména u žen, definitivní rozhodování o dalším způsobu a nasměrování života. V tomto období kulminuje život člověka, často i profesní kariéra, neboť se setkávají odbornost, zkušenost, výkonnost a vůle dosáhnout úspěchu. Člověk analyzuje svůj dosavadní život i sebe sama a ujasňuje si náplň druhé poloviny života. Období je již emočně stabilnější.

Následující dvě desetiletí jsem spojila v jedno období, které je obvykle stabilizovaným pokračováním a uvědoměným rozvíjením toho, co v minulém období bylo započato, nebo obdobím, po destrukci minulého vztahu (obvykle důsledek krize středního věku), s hledáním nového trvalého zakotvení. Poslední období jsem zvolila jako důchodový věk.

Vycházím z toho, že společná specifika se mohou promítat i do duchovního života a duchovních potřeb vždy určité věkové kategorie populace.

Mým cílem bylo zjistit, zda existují statisticky významné odlišnosti v duchovním prožívání u skupin rozdělených podle nejvyššího stupně dosaženého vzdělání. To jsem seřadila od nejvyššího – vysokoškolského – až po základní. Pod označením ostatní se většinou skrývá vyšší odborné vzdělání, jak respondenti do dotazníků dopisovali. Tento mezistupeň jsem přiřadila tak, jak ho vnímá současná legislativa, tj. ne jako plnohodnotné vysokoškolské vzdělání, tudíž k absolventům s maturitou. Při vyhodnocování počtu respondentů se základním vzděláním jsem zohlednila účast studentů jednoho moravského gymnázia v anketě a tento počet přiřadila k počtu středoškolsky vzdělaných respondentů.

Další kategorií, podle níž jsou respondenti charakterizováni, je životní stav respondenta: svobodný, sezdáný, ovdovělý, zasvěcený a jiný. Pod zasvěceným stavem jsou započítáni řeholníci a řeholnice a pro službu společenství svěcení muži. Pod pojmem ostatní jsou nejčastěji zahrnuti rozvedení a ti, kteří žijí v nějaké formě vztahu nesezdaného.

Důležitou kategorií pro zařazení dotazníku do vyhodnocení této ankety bylo vyznání, neboť dotazníky vyplňovali i lidé jiného vyznání nebo bez vyznání a anketa měla za úkol zjistit stav duchovního vedení v římsko-katolické církvi.

Pro bližší zařazení respondenta sloužilo jeho příslušnost k typu farnosti, jíž se cítí být součástí, a k účasti na svátosti smíření, a to co do její frekvence i počtu k tomu využívaných zpovědníků.

**Druhá část** zkoumá, zda respondent má nebo hledá nebo nepotřebuje duchovní doprovázení, a to současný stav i minulost. Tato skutečnost je uvedena ve dvou samostatných řádcích anketního lístku, v prvním je potřeba duchovního doprovázení a v druhém, jak byla tato potřeba uspokojena. Třetí, čtvrtý a pátý řádek této části ankety podávají informaci, v jaké situaci pociťuje respondent potřebu být doprovázen a kým, na co klade důraz u doprovázejícího. Šestý a sedmý řádek vede respondenta k zamyšlení, co vlastně od duchovního doprovázení očekává, a to bezprostředně i v dlouhodobé perspektivě, k čemu by mělo doprovázeného vést.

**Třetí část** umožňuje blíže charakterizovat respondenta v jeho lidských dimenzích, které však mají vliv na praxi duchovního života a na potřebu, ale i schopnost být

doprovázen. Osobnostní charakteristiky – otevřenost, komunikativnost, důvěryhodnost pro druhé, schopnost sdílet, převažující typ temperamentu<sup>336</sup> a společenskost či samotářství, člověka do jisté míry předurčují a limitují, a to ne jenom jako konzumenty této služby.

Z tohoto komplexního zjištění dostáváme obraz různých typů příjemců, jejich preferencí, různého stupně potřeby duchovního doprovázení a jejího uspokojení ve všech skupinách věřících v naší republice. Anketní lístky byly distribuovány po většině území České republiky, s výjimkou západních Čech, kde distribuce končila v okolí Plzně, Strakonice a Sušice. Snažila jsem se o zmapování situace v naší církvi v oblasti duchovního vedení ve všech typech farností, ve všech věkových skupinách dospělé populace, mezi věřícími všech stavů, všech úrovní dosaženého vzdělání, různé intenzity praxe víry, mezi muži i ženami.

Distribuce anketních lístků probíhala osobně nebo e-mailovou poštou. Poměr mezi těmito dvěma způsoby byl přibližně 1:2, při čemž 1/3 tvořily elektronicky vyplněné a zasláné anketní lístky. Z 1500 anketních lístků, které se vrátily, bylo, jak už je v úvodu této práce zmíněno, schopných vyhodnocení, tj. řádně vyplněných, 1200 lístků. Z nich byly všechny odpovědi v podobě číselných kódů převedeny do numerické podoby a následně zpracovány a vyhodnoceny v programu SPSS. Požadované souvztažnosti byly postupně zadávány do programu, který je zpracoval v podobě analytických a křížových tabulek. Tyto komentované srovnávacích tabulky poskytují požadované informace a slouží jako podklad pro závěry, k nimž tento anketní výzkum dospěl.

#### **4.1. CHARAKTERISTIKA OSLOVENÝCH RESPONDENTŮ**

Účastníky ankety charakterizují následující kritéria: typ farnosti, k níž se respondenti cítí být příslušní,

- pohlaví,
- věk,
- vzdělání
- životní stav,
- typologie jejich osobnosti,
- společenskost.

---

<sup>336</sup> Antická teorie temperamentu se dodnes běžně cituje v učebnicích a pronikla i do běžné řeči laiků. Autorství se připisuje Galénovi, teorie je odpozorovaná ze zkušenosti, autor zobecňoval bez potřebné vědecké systematičnosti svá jednotlivá pozorování. Teorie pojímá psychiku v úzké souvislosti s biologickými pochody v organismu. Je ovšem velmi jednostranná, nebere v úvahu řadu dalších faktorů. Srov. ŘÍČAN Pavel: Psychologie osobnosti, Praha: Orbis, 1972, 96–98.

Získané výsledky pro jednotlivá kritéria byly shrnuty do tabulek č.1 až č 10.

**Tabulka č.1 Typy farností**

<b>Zastoupení jednotlivých typů farností</b>			
<b>farnost</b>	<b>počet respondentů</b>	<b>%respondentů</b>	<b>% odpovědí</b>
<b>velkoměstská</b>	301	25,1	25,3
<b>městská</b>	481	40,1	40,4
<b>vesnická</b>	294	24,5	24,7
<b>střídám kostely</b>	97	8,1	8,0
<b>nepraktikuji</b>	19	1,6	1,6
<b>součet</b>	1192	99,4	100,0
<b>neodpovědělo</b>	8	0,6	
<b>celkem</b>	1 200	100,00	

Z 1200 respondentů je téměř 66% z města či velkoměsta a téměř 25% z vesnických farností. Jen malá část respondentů střídá kostely, tj. nežije svůj duchovní života plně v jedné konkrétní domovské farnosti.

**Tabulka č.2 Zastoupení respondentů podle pohlaví**

<b>Zastoupení mužů a žen</b>		
<b>pohlaví</b>	<b>počet respondentů</b>	<b>%respondentů</b>
<b>muž</b>	378	31,5
<b>žena</b>	822	68,5
<b>celkem</b>	1200	100,0

Muži tedy tvoří necelou 1/3 respondentů, ženy více než 2/3 zúčastněných.

**Tabulka č.3 Věkové složení respondentů**

<b>Věkové složení respondentů</b>			
<b>věk</b>	<b>počet respondentů</b>	<b>% respondentů</b>	<b>%odpovědí</b>
<b>15- 20 let</b>	319	26,6	26,6
<b>21 - 30 let</b>	255	21,3	21,3
<b>31 - 40 let</b>	190	15,8	15,9
<b>41 - 59 let</b>	267	22,3	22,3
<b>60 let a více</b>	166	13,8	13,9
<b>součet</b>	1197	99,8	100,0
<b>neodpovědělo</b>	3	0,2	
<b>celkem</b>	1200	100,0	

Anketní lístky byly distribuovány lidem starším 15 let. Nejpočetnější je skupina do 20 let, která významně převyšuje všechny ostatní, i když zahrnuje pouze pětileté věkové rozpětí. Je to důsledek oslovení a účasti studentů jednoho moravského gymnázia.

Druhou v pořadí je skupina ve věku mezi 41–59 lety, což je rozpětí téměř 20 let. Tento interval jsem volila záměrně v dvojnásobné délce, než je tomu u skupin věkově předcházejících, neboť jde většinou o stabilizované období lidského života jedince. Jedinec má obvykle již vytvořeno své rodinné zázemí, případně je zakotven v jiném společenství, má své povolání, pracovní uplatnění a vytvořené vztahové vazby, jak je uvedeno již v úvodu třetí části práce – v metodice výzkumu.

V pořadí třetí je skupina ve věkovém rozpětí 21–30 let. V této skupině je situace naprosto opačná než v předchozí zmíněné, zde se jedinci výrazně profilují v samostatném přístupu k lidem a k Bohu, osamostatňují se ekonomicky, budují pevné vztahy vně původní rodiny, emancipují se a nastupuje uvědomění si odpovědnosti za sebe sama a své konání v perspektivě života, respektive věčnosti.

Poměrné zastoupení respondentů v jednotlivých věkových skupinách degresivně klesá s přibývajícím věkem. To potvrzuje i poslední věková skupina nad 60 let, která též pokrývá přibližně dvacetileté období a má při tom nejnižší procentuální zastoupení. Z počtu účastníků starší generace v anketě zastoupené vyplývá, že jí spíše vyhovuje v duchovním životě stávající stav na rozdíl od lidí věkově mladších.

Dále je porovnání velikosti skupin respondentů podle nejvyššího dosaženého vzdělání.

**Tabulka č.4 Dosažená úroveň vzdělání respondentů**

<b>Zastoupení respondentů podle dosaženého vzdělání</b>			
<b>vzdělání</b>	<b>počet respondentů</b>	<b>% respondentů</b>	<b>% odpovědí</b>
<b>VŠ</b>	377	31,4	32,0
<b>maturita</b>	428	35,7	36,3
<b>vyučený/á</b>	67	5,6	5,7
<b>ZS</b>	262	21,8	22,2
<b>jiné</b>	45	3,8	3,8
<b>součet</b>	1179	98,3	100,0
<b>neodpovědělo</b>	21	1,7	
<b>celkem</b>	1200	100,0	

Ankety se zúčastnilo nejvíce středoškoláků a nastávajících středoškoláků ( viz výše komentář k tabulce č. 3). V pořadí další nejpočetnější skupina jsou vysokoškoláci. Ti, kteří

vyplnili kolonku „jiné vzdělání“, jsou připočtení k již tak početné skupině středoškoláků (viz metodika výzkumu). Ve velkém odstupu za těmito skupinami jsou lidé vyučení bez maturity a lidé se základním vzděláním.

Izolovaná kritéria lze uvést do vzájemné souvztažnosti více kritérií a z těchto porovnání dostáváme další zajímavé výstupy. První z takových srovnání je uvedeno v následujících dvou tabulkách

Tabulka č.5 ukazuje, že muži jsou nejvíce zastoupeni se vzděláním vysokoškolským (36,8%). Ke skupině středoškoláků připočítáváme skupinu se vzděláním označeným jako „jiné“. K nim je potřeba rovněž přiřadit 85 mužů ve věku do 20 let se základním vzděláním, které lze považovat za budoucí úspěšné maturanty, a tedy nastávající středoškoláky. Tak celkový počet mužů s maturitou naroste na 208 mužů, což je 56,2 % respondentů – mužů. Vyučení bez maturity jsou zastoupeni pouze minoritně.

**Tabulka č.5 Vztah kritérií vzdělání a věk u mužů**

pohlaví		muž					
dosažené vzdělání	věk: do 20 let	21 - 30 let	31 - 40 let	41 - 59 let	60 let a více	součet	
<b>VŠ</b>	<b>0</b>	<b>31</b>	<b>44</b>	<b>47</b>	<b>14</b>	<b>136</b>	
% z vzdělání	0,0	22,8	32,4	34,6	10,2	100,0	
% z věku	0,0	37,8	62,9	66,2	35,9	36,8	
<b>maturita</b>	<b>18</b>	<b>47</b>	<b>24</b>	<b>18</b>	<b>10</b>	<b>117</b>	
% z vzdělání	15,4	40,2	20,5	15,4	8,5	100,0	
% z věku	16,7	57,3	34,3	25,4	25,6	31,6	
<b>vyučení/á</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>2</b>	<b>6</b>	<b>10</b>	<b>23</b>	
% z vzdělání	8,7	13,0	8,7	26,1	43,5	100,0	
% z věku	1,9	3,7	2,8	8,4	25,7	6,2	
<b>ZŠ</b>	<b>85</b>	<b>1</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>2</b>	<b>88</b>	
% z vzdělání	96,6	1,1	0,0	0,0	2,3	100,0	
% z věku	78,7	1,2	0,0	0,0	5,1	23,8	
<b>jiné</b>	<b>3</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>3</b>	<b>6</b>	
% z vzdělání	50,0	0,0	0,0	0,0	50,0	100,0	
% z věku	2,7	0,0	0,0	0,0	7,7	1,6	
<b>součet</b>	<b>108</b>	<b>82</b>	<b>70</b>	<b>71</b>	<b>39</b>	<b>370</b>	
% z vzdělání	29,2	22,2	18,9	19,2	10,5	100,0	
% z věku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

**Tabulka č.6 Vztah kritérií vzdělání a věk u žen**

pohlaví	žena					
	věk: do 20 let	21 - 30 let	31 - 40 let	41 - 59 let	60 let a více	součet
<b>VŠ</b>	<b>0</b>	<b>64</b>	<b>70</b>	<b>76</b>	<b>30</b>	<b>240</b>
% z vzdělání	0,0	26,7	29,2	31,6	12,5	100,0
% z věku	0,0	37,6	58,8	39,6	25,6	29,8
<b>maturita</b>	<b>50</b>	<b>93</b>	<b>38</b>	<b>87</b>	<b>42</b>	<b>310</b>
% z vzdělání	16,1	30,0	12,3	28,1	13,5	100,0
% z věku	24,0	54,7	31,9	45,3	35,9	38,5
<b>vyučení/á</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>7</b>	<b>15</b>	<b>17</b>	<b>44</b>
% z vzdělání	4,5	6,8	15,9	34,2	38,6	100,0
% z věku	1,0	1,8	5,9	7,8	14,5	5,5
<b>ZŠ</b>	<b>151</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>7</b>	<b>15</b>	<b>173</b>
% z vzdělání	87,3	0,0	0,0	4,0	8,7	100,0
% z věku	72,6	0,0	0,0	3,6	12,8	21,5
<b>jiné</b>	<b>5</b>	<b>10</b>	<b>4</b>	<b>7</b>	<b>13</b>	<b>39</b>
% z vzdělání	12,8	25,6	10,3	17,9	33,4	100,0
% z věku	2,4	5,9	3,4	3,7	11,2	4,7
<b>součet</b>	<b>208</b>	<b>170</b>	<b>119</b>	<b>192</b>	<b>117</b>	<b>806</b>
% z vzdělání	25,8	21,1	14,8	23,8	14,5	100,0
% z věku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Ve skupině žen je nejvíce zastoupeno vzdělání středoškolské s 38,5%. Budeme-li postupovat stejně jako u mužů a přičteme-li k této skupině ještě skupinu se vzděláním „jiné“ s 4,8% a dále 151 žen se základním vzděláním ve věku do 20 let, pak získáme 500 respondentek s maturitou, což je 62%. Druhým v pořadí je vzdělání vysokoškolské u 29,8% zúčastněných žen.

Zajímavé je, že z 22 žen se základním vzděláním nad 20 let je v počtu 15 žen z věkové skupiny nad 60 let a dalších 7 žen je ve druhé nejstarší skupině do 59 let. Z toho plyne, že dříve nebyl na vzdělání žen kladen takový důraz jako u mužů a někdy neměly ani stejnou příležitost nebo možnosti studia. Je však zřejmé, že jim dosažené pouze základní vzdělání nebrání zajímat se o věci duchovní, řešit svůj život z víry a ani o těchto záležitostech komunikovat.

Z porovnání obou pohlaví ve vztahu k dosaženému vzdělání respondentů vysvítá, že zastoupení vysokoškoláků mužů je o 7% vyšší než u žen a že o přibližně stejné procento mají převahu středoškolačky nad středoškoláky. Účast věřících bez maturity v anketě se pohybuje mezi 7–8%, a to ve skupině mužů i ve skupině žen.

Následující tabulka č.7 udává, jak jsou v anketě zastoupeny jednotlivé životní stavy.

**Tabulka č.7 Zastoupení životních stavů**

Životní stav respondentů			
stav	počet respondentů	% respondentů	%odpovědí
svobodný/á	579	48,3	48,9
zasvěcený život	88	7,3	7,4
sezdaný/á	410	34,2	34,6
vdovec/vdova	55	4,6	4,6
ostatní	53	4,4	4,5
<b>součet</b>	1185	98,8	100,0
neodpovědělo	15	1,2	
<b>celkem</b>	1200	100,0	

Nejvyšší zastoupení je svobodných (téměř 1/2), což je opět dáno vysokým procentem respondentů do 20 let, u kterých je tento stav nejpravděpodobnějším životním stavem. Sezdaní tvoří mírně více než 1/3 dotázaných. Necelých 10% tvoří ovdovělí a lidé žijící v jiném soužití, patrně v nějakém volném partnerském vztahu nebo rozvedení.

Ve skupinách ovdovělí a lidé rozvedení nebo žijící v jiném soužití jsou procentuálně více zastoupeny ženy než muži, to má mimo jiné u ovdovělých patrně příčinu i ve vyšším věku, kterého se oproti mužům ženy dožívají. Muži naopak mají mírnou převahu v zastoupení svobodných a sezdaných. Ženy zasvěceného života mají v anketě vyšší zastoupení (8,42%) než muži svčení a zasvěceného života (5,24%), jak vyplývá z následující tabulky.

**Tabulka č.8 Zastoupení životních stavů podle pohlaví:**

Životní stav respondentů				
stav	počet mužů	% mužů	počet žen	% žen
svobodný/á	186	51,24	371	47,32
zasvěcený život	19	5,24	66	8,42
sezdaný/á	136	37,46	264	33,67
vdovec/vdova	9	2,48	45	5,74
ostatní	13	3,58	38	4,85
<b>celkem</b>	363	100,00	784	100,00

Kvalitu prožívání a života vůbec bezesporu ovlivňuje i typ člověka z hlediska typologie osobnosti. Jak se sám respondent nahlíží z hlediska typologie člověka zobrazuje následující tabulka.



**Tabulka č.9 Typologie respondentů**

K jakému typu se respondent řadí			
typologie	počet respondentů	% respondentů	% odpovědí
cholerik	124	10,3	10,3
flegmatik	157	13,1	13,1
<b>sangvinik</b>	365	<b>30,4</b>	30,4
melancholik	234	19,5	19,5
nepřirazeno	319	26,6	26,7
<b>součet</b>	1199	99,9	100,0
neodpovědělo	1	0,1	
<b>celkem</b>	1200	100,0	

Je zřejmé, že výrazně nejvyšší zastoupení, a to necelou 1/3, mají sangvinici. To je patrně ovlivněno tím, že sangvinici jsou komunikativnější, sdílnější a otevřenější než ostatní skupiny a spontánněji se zapojují do různých aktivit. Pokles procentuálního zastoupení přes melancholiky a flegmatiky až k cholerikům odráží míru schopnosti těchto typů vstupovat do vztahových vazeb, vytvářet a udržovat mezilidské vztahy, sdílet s druhými své prožitky, potřeby a názory.

Různá intenzita i podoba potřeby respondentů realizovat se v mezilidských vztazích má bezesporu také vliv na schopnost i potřebu nalezení duchovního vedení, a proto se jí zabývá následující tabulka.

**Tabulka č.10 Mezilidské vztahy respondentů**

Jak se respondent hodnotí ve vztazích		
vztahovost	počet respondentů	%odpovědí
samotář	109	9,1
<b>společenský člověk</b>	480	<b>40,0</b>
neumí být sám	93	7,8
<b>vítá kontakty v malém společenství</b>	414	<b>34,5</b>
samotář i člověk společenský	43	3,5
neodpovědělo	61	5,1
<b>celkem</b>	1200	100,0

Z tabulky je zřejmé, že v anketě více než v 80% převažují lidé společensští, toužící po kontaktech s druhými lidmi. Jsou mezi nimi ti, kteří snáze navazují vztahy, přijímají účast v různých aktivitách, nejsou jim obvykle lhostejné veřejné záležitosti a nemají problém projevit veřejně svůj názor. Samotáři tvoří pouze necelých 10% respondentů.

Výsledky z první části ankety prezentované v této podkapitole lze shrnout následovně:

1. V anketě výrazně převažují ženy – přes 2/3 respondentů.
2. Dosažené vzdělání respondentů je převážně středoškolské, popřípadě vysokoškolské.
3. Nejvíce jsou zastoupeni respondenti z městských farností, velkoměstské a vesnické farnosti jsou zastoupeny přibližně o polovinu méně.
4. Převládá věková kategorie 15–20 let a 41–59 let.
5. U mužů převládá vzdělání vysokoškolské, u žen středoškolské.
6. Na anketu odpověděli lidé převážně společenší, sangvinici.

#### 4.2. DUCHOVNÍ PRAXE A ŽIVOT Z VÍRY ZÚČASTNĚNÝCH RESPONDENTŮ.

K charakterizování duchovního života a praxe víry respondentů jsem volila kritéria:

- periodicitu svátosti smíření
- počet v současnosti využívaných zpovědníků
- dosavadní zkušenosti s duchovním vedením
- pociťovanou potřebu duchovního vedení,
- dostupnost,
- předpokládané cíle,
- preference pro volbu doprovázejícího.

Údaje získané z další části ankety jsou opět zpracovány do tabulek, ve kterých je pro zjednodušení pro výraz duchovní vedení použita zkratka Dv. První kritérium v této oblasti šetření je četnost svátosti smíření.

**Tabulka č.11 Periodicita svátosti smíření respondentů**

<b>Četnost praxe svátosti smíření</b>			
<b>četnost</b>	<b>počet respondentů</b>	<b>% respondentů</b>	<b>% odpovědí</b>
<b>méně než 1x ročně</b>	79	6,6	6,7
<b>1x ročně</b>	90	7,5	7,6
<b>2–6x ročně</b>	24	35,3	35,7
<b>více než 6x ročně</b>	560	46,7	47,2
<b>dosud nikdy</b>	33	2,8	2,8
<b>součet</b>	1186	98,9	100,0
<b>neodpovědělo</b>	14	1,1	
<b>celkem</b>	1200	100,0	

Z tabulky vyplývá, že skoro polovina respondentů přistupuje ke svátosti smíření častěji než šestkrát ročně. Tito věřící mají zřejmě větší potřebu řešit svůj duchovní život, komunikovat své zkušenosti a názory na jeho vedení, což jistě svědčí i o živé praxi víry dotyčného člověka.

Věřící, který přistupuje ke svátosti smíření jedenkrát ročně, budí dojem „spořádaného“ věřícího, který chce vše plnit tak, jak vyžaduje církevní příkázání, ale zřejmě mu chybí touha i skrze tuto svátost rozvíjet živý vztah s Bohem. Je ale zřejmé, že ti, kteří nepraktikují svátost smíření často a zareagovali na výzvu ankety, nejsou zcela bez zájmu ohledně duchovního vedení.

Jako další důležitý ukazatel jsem zvolila počet zpovědníků, které ke svátostem smíření v současné době respondent využívá.

**Tabulka č.12** Počet zpovědníků využívaných respondentem

<b>Počet zpovědníků využívaných ke svátosti smíření</b>			
<b>počet zpovědníků</b>	<b>počet respondentů</b>	<b>% respondentů</b>	<b>% odpovědí</b>
<b>stejný</b>	223	18,6	19,8
<b>občas jiný</b>	571	47,6	50,8
<b>vždy jiný</b>	96	8,0	8,5
<b>preferuji cizího</b>	86	7,2	7,8
<b>2–3 stejní se střídají</b>	149	12,4	13,1
<b>součet</b>	1125	93,8	100,0
<b>neodpovědělo</b>	75	6,2	
<b>celkem</b>	1200	100,0	

Z výsledků lze usoudit, že duchovní vedení více zajímá a lepší povědomí o něm mají věřící, kteří využívají služeb jednoho až tří zpovědníků (83,7% respondentů).

Ti, kdo preferují stálé střídání nebo cizí zpovědníky, mají zastoupení 16,3%. Lidé vědomě či podvědomě se brání navázat bližší a déletrvající kontakt s duchovním člověkem, s nímž by měli řešit svůj duchovní život, mohou být poněkud problematictější pro praxi duchovního vedení. Vyhovuje jim anonymita, což je pravý opak toho, na základě čeho může fungovat duchovní doprovázení, jehož nutným předpokladem je právě dlouhodobý vztah blízkosti a důvěrnosti mezi doprovázeným a doprovázejícím.

V dalším textu se zabývám druhou částí ankety, což jsou výstupy týkající se osobní zkušenosti respondentů s duchovním vedením.

**Tabulka č.13 Potřeba duchovního vedení**

<b>Potřeba duchovního vedení</b>			
<b>potřeba Dv</b>	<b>počet respondentů</b>	<b>%respondentů</b>	<b>% odpovědí</b>
<b>mám nebo jsem měl/a, či nenalezeno</b>	916	76,3	78,8
<b>dosud jsem nepotřeboval/a</b>	245	20,5	21,2
<b>součet</b>	1161	96,8	100,0
<b>neodpovědělo</b>	39	3,2	
<b>celkem</b>	1200	100,0	

K uspokojení potřeby duchovního vedení či k jeho nenalezení, čili k jeho pocíťované potřebě, se hlásí vysoký počet dotázaných, plných 78,8%. Pouze 21,2% dotázaných nemělo a nemá potřebu být doprovázeno. Výsledek ukazuje na velký zájem o duchovní vedení.

**Tabulka č.14 Dostupnost duchovního vedení pro respondenty**

<b>Dostupnost duchovního vedení</b>			
<b>dostupnost</b>	<b>počet respondentů</b>	<b>% respondentů</b>	<b>% odpovědí</b>
<b>má nebo nepotřebuje</b>	876	73,0	78,7
<b>odmítnut/a několikrát</b>	37	3,1	3,4
<b>nabídnuto, ale nepotřebuji</b>	34	2,8	3,1
<b>dlouhodobě postrádáno</b>	165	13,8	14,8
<b>součet</b>	1112	92,7	100,0
<b>neodpovědělo</b>	88	7,3	
<b>celkem</b>	1200	100,0	

Problém nalezení duchovního vedení neřeší téměř 82% respondentů, kteří svou potřebu doprovázení mají uspokojenou a nebo ji naopak vůbec nepocíťují.

Je ale třeba se zamyslet nad řešením problematiky necelé 1/5 dotázaných, kteří nejsou schopni pro svůj duchovní život uspokojivě nalézt duchovní doprovázení přesto, že se o to dlouhodobě snaží. Téměř 15% respondentů bylo při hledání doprovázení bezúspěšných, necelá 4% dotazovaných byla opakovaně odmítnuta.

Jak se liší potřeba doprovázení u mužů a u žen, ukazuje následující tabulka.

**Tabulka č.15 Vliv pohlaví na potřebu duchovního vedení:**

Vztah mezi pohlavím respondenta a potřebou duchovního vedení						
pohlaví	potřeba duchovního vedení					
	mám bez obtíží	mám po obtížích	nepotřebuji, v minulosti veden/a	v minulosti potřeba, ale nenalezeno	dosud nebyla potřeba	součet
<b>muž</b>	<b>109</b>	<b>66</b>	<b>71</b>	<b>34</b>	<b>87</b>	<b>367</b>
%	29,7	18,0	19,3	9,3	23,7	100,0
<b>žena</b>	<b>221</b>	<b>199</b>	<b>109</b>	<b>107</b>	<b>158</b>	<b>794</b>
%	27,8	25,1	13,7	13,5	19,9	100,0
<b>součet</b>	<b>330</b>	<b>265</b>	<b>180</b>	<b>141</b>	<b>245</b>	<b>1161</b>
%	28,4	22,8	15,5	12,1	21,2	100,0

Výsledky ukazují vyšší potřebu duchovního vedení u žen oproti mužům, i když rozdíl není příliš výrazný. Duchovní vedení má 47,7% mužů a 52,9% žen. Naopak muži nepotřebují doprovázení ve 43% a ženy ve 33,6%.

Sledování dostupnosti duchovního doprovázení odděleně ve skupinách mužů a žen. poskytlo následující výsledky.

**Tabulka č.16 Vliv pohlaví na uspokojení potřeby duchovního vedení**

Vztah mezi pohlavím respondenta a dostupností duchovního vedení				
pohlaví	dostupnost duchovního vedení			
	Dv má nebo nepotřebuje	odmítnut/a několikrát	dlouhodobě postrádáno	Součet
<b>muž</b>	<b>315</b>	<b>8</b>	<b>36</b>	<b>359</b>
%	87,7	2,2	10,1	100,0
<b>žena</b>	<b>595</b>	<b>29</b>	<b>129</b>	<b>753</b>
%	79,1	3,9	17,0	100,0
<b>součet</b>	<b>910</b>	<b>37</b>	<b>165</b>	<b>1112</b>
%	81,9	3,3	14,8	100,0

Opakované odmítnutí a nenalezení doprovázení zažily častěji ženy (21%) než muži (12%), zde vzniká 9% rozdíl v neprospěch žen. Jde o dlouhodobou neuspokojenost této potřeby.

Jakou roli v dosažitelnosti duchovního vedení hraje věk, a to jak ve skupině žen tak ve skupině mužů, sumarizují následující tabulky č. 17 a č. 18.

**Tabulka č.17 Uspokojení potřeby duchovního vedení podle věku u mužů**

Vztah mezi věkem a uspokojením potřeby Dv u mužů						
uspokojení potřeby Dv	věk: do 20 let	21 - 30 let	31 - 40 let	41 - 59 let	60 let a více	součet
mám bez obtíží	41	20	15	20	12	108
%	39,8	24,4	22,1	27,8	30,0	29,6
mám po obtížích	16	23	10	13	3	65
%	15,5	28,0	14,7	18,1	7,5	17,8
nepotřebuji, v minulosti veden/a	14	13	23	12	9	71
%	13,6	15,9	33,8	16,7	22,5	19,5
v minulosti potřeba, ale nenalezeno	6	10	6	10	2	34
%	5,8	12,2	8,8	13,9	5,0	9,3
dosud nebyla potřeba	26	16	14	17	14	87
%	25,3	19,5	20,6	23,5	35,0	23,8
<b>součet</b>	<b>103</b>	<b>82</b>	<b>68</b>	<b>72</b>	<b>40</b>	<b>365</b>
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

**Tabulka č.18 Uspokojení potřeby duchovního vedení podle věku u žen**

Vztah mezi věkem a uspokojením potřeby Dv u žen						
uspokojení potřeby Dv	věk: do 20 let	21 - 30 let	31 - 40 let	41 - 59 let	60 let a více	součet
mám bez obtíží	72	38	23	45	43	221
%	35,5	22,9	20,4	23,7	35,5	27,9
mám po obtížích	45	44	44	52	14	199
%	22,2	26,5	38,9	27,4	11,6	25,1
nepotřebuji, v minulosti veden/a	18	23	16	26	26	109
%	8,9	13,9	14,2	13,7	21,5	13,7
v minulosti potřeba ale nenalezeno	19	23	23	31	11	107
%	9,4	13,9	20,4	6,3	9,1	13,5
dosud nebyla potřeba	49	38	7	36	27	157
%	24,0	22,8	6,1	18,9	22,3	19,8
<b>součet</b>	<b>203</b>	<b>166</b>	<b>113</b>	<b>190</b>	<b>121</b>	<b>793</b>
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Nejvyšší procentuální výskyt pocitu postradatelnosti služby duchovního doprovázení je v nejstarší a hned v těsném sledu v nejmladší věkové kategorii. Nejstarší účastníci ankety mají již většinou svůj duchovní život na jistém stupni, kam dospěli životním během a patrně jim vyhovuje. Žádné zásadní životní změny, které by jejich duchovní život narušovaly, už obvykle neočekávají a často nemají už ani dostatek sil na nějaké větší vlastní proměny, na nichž by osobně spolupracovali za pomoci duchovního doprovázení.

U nejmladší skupiny respondentů je nezájem spíš důsledkem toho, že ještě většina z nich nedospěla k uvědomění si důležitosti této oblasti lidského života a k docenění duchovního doprovázení jako jednoho z prostředků ke zrání ve víře a tudíž i k lidskému dozrávání.

Obecně lze říci, že u mužů je významně vyšší procento výskytu tohoto pocitu nepotřebnosti doprovázení než u žen, a to ve všech věkových kategoriích až na kategorii 21–30 let, kde je stav u mužů i u žen celkem vyrovnaný. Naopak v nemožnosti nalézt duchovní vedení je ve věkových kategoriích, až na kategorii 21–30 let a 41–59 let, významně vyšší procento u žen než u mužů. Ženy jsou vytrvalejší při překonávání obtíží při hledání doprovázení oproti mužům.

Je zřejmé, že ženy mají obecně vyšší potřebu být doprovázeny než muži a řešit i touto formou svůj duchovní život a jeho obtíže.

**Tabulka č. 19 Dostupnost duchovního vedení podle věku a pohlaví**

<b>pohlaví muž</b>						
<b>dostupnost</b>	<b>věk: do 20 let</b>	<b>21 - 30 let</b>	<b>31 - 40 let</b>	<b>41 - 59 let</b>	<b>60 let a více</b>	<b>součet</b>
<b>nalezeno nebo nepotřebuje</b>	<b>98</b>	<b>66</b>	<b>53</b>	<b>58</b>	<b>38</b>	<b>313</b>
%	96,0	81,5	79,2	84,1	100,0	87,7
<b>dlouhodobě postrádáno</b>	<b>4</b>	<b>15</b>	<b>14</b>	<b>11</b>	<b>0</b>	<b>44</b>
%	4,0	18,5	20,8	15,9	0,0	12,3
<b>součet</b>	<b>102</b>	<b>81</b>	<b>67</b>	<b>69</b>	<b>38</b>	<b>357</b>
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<b>pohlaví žena</b>						
<b>dostupnost</b>	<b>věk: do 20 let</b>	<b>21 - 30 let</b>	<b>31 - 40 let</b>	<b>41 - 59 let</b>	<b>60 let a více</b>	<b>součet</b>
<b>nalezeno nebo nepotřebuje</b>	<b>171</b>	<b>130</b>	<b>65</b>	<b>121</b>	<b>107</b>	<b>594</b>
%	86,7	80,2	63,1	69,2	93,0	79,1
<b>dlouhodobě postrádáno</b>	<b>26</b>	<b>32</b>	<b>38</b>	<b>54</b>	<b>8</b>	<b>158</b>
%	13,3	19,8	36,9	30,8	7,0	20,9
<b>součet</b>	<b>197</b>	<b>162</b>	<b>103</b>	<b>175</b>	<b>115</b>	<b>752</b>
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Z těchto údajů opět plyne závěr, že kromě věkové skupiny 21–30 let, kde je přibližně stejná situace u mužů i u žen, je asi dvojnásobně vyšší dlouhodobá neuspokojená potřeba duchovního vedení u žen oproti mužům, nejvyššího procenta pak dosahuje ve věkové skupině 31–40 let. To je obvykle pro ženu náročné období, kdy má zpravidla malé děti, přerušuje svůj profesní život, musí skloubit péči o domácnost, výchovu dětí, udržování kontaktů s vývojem ve své profesi, návrat do zaměstnání a často však ne do své odbornosti, řešení péče o nemocné děti apod.. To vše může ve zdraví věřící žena zvládnout

zejména, nezanedbává-li svůj duchovní život. V tomto období významných životních změn, často stojí před zásadními rozhodnutími, pro která potřebuje najít i duchovní oporu a odpovědi při nejasnostech. Možnost doprovázení má zde svůj nezastupitelný význam

Nakolik ovlivňuje převažující typ osobnosti respondenta dosažitelnost duchovního vedení nám ukazuje následující tabulka.

**Tabulka č. 20 Vliv typologie respondenta na uspokojení potřeby duchovního vedení**

Vztah mezi typologií respondenta a uspokojením jeho potřeby Dv						
typologie respondenta	nalezeno nebo nepotřebuje		dlouhodobě postrádáno		celkem	
	počet respondentů	% respondentů	počet respondentů	% respondentů	počet respondentů	% respondentů
cholerik	94	81,0	22	19,0	116	100
flegmatik	131	88,5	17	11,5	148	100
sangvinik	280	81,5	63	18,4	343	100
melancholik	159	76,8	48	23,2	207	100
nepřiráženo	246	82,8	51	17,2	297	100
<i>součet</i>	910	81,9	201	18,1	1111	100

Přibližně shodné procento uspokojení potřeby duchovního vedení mají ti, kdo se charakterizovali jako cholericci, sangvinici a ti, kdo se typově k žádné skupině nepřiradili. Nejvyšší procento neuspokojení této potřeby mají melancholici a nejnižší flegmatici. Mezi těmito skupinami je více než dvojnásobný rozdíl. Vyplývá to z charakteristik těchto dvou typů osobností a z jejich diametrální odlišnosti právě v prožívání a řešení niterných dějů. Melancholici inklinují k zvýšené potřebě zaobírat se vnitřním prožíváním a řešit ho, často se utápějí ve svém vnitřním světě a chybí jim realistický odstup. Flegmatici mají naopak sklon nic moc neřešit, problémy spíše podceňují, nemají ochotu a ani schopnost se jimi více zaobírat a řešit je, natož s pomocí druhého člověka.

Zda a jak ovlivňuje četnost účasti respondenta na svátosti smíření jeho praxi duchovního vedení členěno podle pohlaví předkládá následující tabulka.



**Tabulka č.21 Úspěšnost mužů a žen při získávání duchovního vedení ve vztahu k jejich praxi svátosti smíření**

Vztah praxe svátosti smíření a duchovního vedení podle pohlaví							
pohlaví	praxe svátosti smíření	duchovní vedení					
		mám bez obtíží	mám po obtížích	nepotřebuji, v minulosti veden/a	v minulosti potřeba, ale nenalezeno	dosud nebyla potřeba	součet
muž	již dlouho ne	<b>5</b>	<b>1</b>	<b>8</b>	<b>0</b>	<b>15</b>	<b>29</b>
	%	17,2	3,4	27,7	0,0	51,7	100,0
	1 x ročně	<b>11</b>	<b>5</b>	<b>10</b>	<b>5</b>	<b>10</b>	<b>41</b>
	%	26,8	12,2	24,4	12,2	24,4	100,0
	2–6x ročně	<b>41</b>	<b>20</b>	<b>31</b>	<b>13</b>	<b>32</b>	<b>137</b>
	%	29,9	14,6	22,6	9,5	23,4	100,0
častěji než 6x ročně	<b>50</b>	<b>39</b>	<b>21</b>	<b>15</b>	<b>19</b>	<b>144</b>	
%	34,7	27,1	14,6	10,4	13,2	100,0	
dosud nikdy	<b>1</b>	<b>0</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>7</b>	<b>10</b>	
%	10,0	0,0	10,0	10,0	70,0	100,0	
<b>součet</b>	<b>108</b>	<b>65</b>	<b>71</b>	<b>34</b>	<b>83</b>	<b>361</b>	
%	29,9	18,0	19,7	9,4	23,0	100,0	
žena	již dlouho ne	<b>3</b>	<b>3</b>	<b>13</b>	<b>10</b>	<b>19</b>	<b>48</b>
	%	6,3	6,3	27,1	20,8	39,5	100,0
	1x ročně	<b>11</b>	<b>10</b>	<b>8</b>	<b>6</b>	<b>13</b>	<b>48</b>
	%	22,9	20,8	16,7	12,5	27,1	100,0
	2–6x ročně	<b>83</b>	<b>59</b>	<b>47</b>	<b>28</b>	<b>59</b>	<b>276</b>
	%	30,1	21,4	17,0	10,1	21,4	100,0
častěji než 6x ročně	<b>118</b>	<b>122</b>	<b>40</b>	<b>61</b>	<b>54</b>	<b>395</b>	
%	29,9	30,9	10,1	15,4	13,7	100,0	
dosud nikdy	<b>5</b>	<b>4</b>	<b>0</b>	<b>1</b>	<b>11</b>	<b>21</b>	
%	23,8	19,0	0,0	4,8	52,4	100,0	
<b>součet</b>	<b>220</b>	<b>198</b>	<b>108</b>	<b>106</b>	<b>156</b>	<b>788</b>	
%	27,9	25,1	13,7	13,5	19,8	100,0	

U mužů je až čtyřikrát vyšší počet doprovázených u těch, kteří praktikují tuto svátost dvakrát až šestkrát ročně, a dokonce až osmkrát vyšší u těch, kteří ji přijímají častěji než šestkrát ročně, oproti respondentům využívajícím ji jednou ročně.

U žen je až osmkrát vyšší počet doprovázených u těch, které přijímají svátost smíření dvakrát až šestkrát ročně, a až dvanáctkrát vyšší u těch, které ji praktikují častěji než šestkrát ročně, oproti respondentkám, které přistupují k této svátosti pouze jednou za rok. U žen tedy hraje větší roli živá praxe svátosti smíření ve vztahu k nalezení a využívání doprovázení.

Ve vztahu k frekvenci svátosti smíření jsou muži úspěšnější při získání duchovního vedení než ženy s výjimkou skupiny „dosud nikdy“, kde muži mají 10% úspěšnost, avšak ženy 23,8%. Muži a ženy mají různé psychické danosti. Ženy jsou výrazně vytrvalejší při překonávání obtíží se získáním vedení. Jak již bylo výše konstatováno, nenechají se odradit a snaží se vedení získat, neboť mají větší potřebu řešit za pomoci druhého člověka své problémy, životní obtíže duchovního rázu. Jsou emotivnější a více zaměřené na mezilidské vztahy, problémy řeší komplexněji.<sup>337</sup>

Zajímavé jsou impulsy ke vzniku potřeby duchovního vedení, jak je vnímají respondenti:

**Tabulka č.22 Potřeba duchovního vedení**

Potřeba duchovního vedení			
v situaci	počet respondentů	% respondentů	% odpovědí
<b>osobní krize</b>	192	16,0	18,5
<b>krize víry</b>	97	8,1	9,4
<b>vztahových potíží</b>	102	8,5	9,9
<b>ztráty blízké osoby</b>	51	4,3	4,9
<b>jiné</b>	415	34,6	40,1
<b>jakékoli, po celý život</b>	178	14,8	17,2
<b>součet</b>	1035	86,3	100,0
<b>neodpovědělo</b>	165	13,7	
<b>celkem</b>	1200	100,0	

Anketní kolonku „v jiné situaci“ respondenti často doplňovali „všechny předchozí“ situace. Nejvíce pociťují respondenti potřebu doprovázení v osobní krizi. Získané výsledky opět ukazují, že problematika zajištění možnosti duchovního doprovázení není pro věřící pouze okrajovou záležitostí, ale pro mnohé je celoživotní potřebou.

Koho si respondent umí představit jako svého duchovního doprovázejícího či lépe, koho upřednostňuje pro tuto službu, shrnuje následující přehled.

<sup>337</sup> MOTYČKA Pavel: Muž a žena mají různé psychické předpoklady, in: Katolický týdeník 42 (2009) 7.

**Tabulka č.23 Koho upřednostňuje respondent pro duchovní vedení**

Preference pro duchovní vedení			
preferovaný doprovázející	počet respondentů	% respondentů	% odpovědí
<b>kněz</b>	707	<b>58,8</b>	59,8
řeholník	81	6,8	6,9
řádová sestra	54	4,5	4,6
laik muž	72	6,0	6,1
<b>laik žena</b>	109	<b>9,0</b>	9,2
kněz nebo řeholník	56	4,7	4,7
kněz, řeholník, řádová sestra	39	3,3	3,3
je mi to lhostejné	44	3,7	3,7
kněz nebo laik žena	20	1,7	1,7
<b>součet</b>	1182	98,5	100,0
<b>neodpovědělo</b>	18	1,5	
<b>celkem</b>	1200	100,0	

Představa o tom, kdo by pro dotázaného byl vhodným doprovázejícím, se též velmi různí. Upřednostnění pouze kněze (59,8%) vnímám i jako historicky podmíněnou zkušenost, kdy duchovní záležitosti řešili laici nejčastěji ve svátosti smíření, a dodnes to tak často přetrvává.

Osobu svěcenou nebo zasvěceného života si pro tuto službu vybralo dalších 19,5% respondentů. Muže laika by požádalo pouze 6,1% dotázaných. Naproti tomu laika ženu by si vybralo 9,2% dotázaných a dalších 1,7% ji volí jako alternativu ke knězi! Je zajímavé, že tímto procentem je laik žena dvakrát častější alternativou pro duchovní doprovázení než řádová sestra a o jednu třetinu žádanější než laik muž.

Kněz se tedy objevuje ať už sám nebo jako jeden z možných v 69,5% preferencí! Pro 3,7% respondentů není důležité pohlaví ani životní stav doprovázejícího, ale jiná kritéria a předpoklady, podle nichž by si doprovázejícího zvolili.

Souvislost mezi preferencí doprovázející osoby a pocitem respondenta, zda jeho potřeba duchovního vedení je uspokojena, je zřejmá z následující tabulky.

**Tabulka č. 24 Vliv preferovaného doprovázejícího na uspokojení potřeby duchovního vedení**

Vliv volby doprovázejícího na uspokojení potřeby DV respondenta					
preferovaný doprovázející	nalezeno nebo nepotřebuje		dlouhodobě postrádáno		celkem
	počet respondentů	% respondentů	počet respondentů	% respondentů	počet respondentů
kněz	568	85,8	94	14,2	662
řeholník	49	65,3	26	34,7	75
řádová sestra	40	78,4	11	21,6	51
laik muž	58	86,6	9	13,4	67
laik žena	87	86,1	14	13,9	101
kněz nebo řeholník	29	55,8	23	44,2	52
kněz nebo řeholník nebo řádová sestra	25	75,8	8	24,2	33
je mi to lhostejné	24	63,2	14	36,8	38
kněz nebo laik žena	17	89,5	2	10,5	19
<i>součet</i>	897	81,7	201	18,3	1098

Problém s uspokojivým nalezením duchovního vůdce je procentuálně nejvyšší u osob, které pro doprovázení preferují kombinaci kněze nebo řeholníka, popřípadě kněze nebo řeholníka nebo řádovou sestru. Podíváme-li se však na uspokojenost při preferenci právě pouze jednoho z těchto stavů, vidíme, že podstatně obtížněji poskytují doprovázení členové řádů. Vysvětlení se nabízí v jistých omezeních a povinnostech plynoucích z regulí konkrétního řádu. Dostupnost duchovního vedení pro ty, kteří preferují pouze kněze či jen laika, ať už muže nebo ženu, je téměř shodná. Nejvyšší uspokojení této potřeby je u respondentů preferujících kombinaci kněze nebo laika ženu.

Zvláštní místo v tomto porovnání zaujímá skupina s vysokou, více jak třetinovou neuspokojeností, jejíž reprezentanti tvrdí, že je jim lhostejné, kdo by je doprovázel. Zdálo by se, že pro ně je doprovázení, právě touto jejich názorovou nevyhraněností, nejdostupnější, ale opak je pravdou. Nabízí se jako jedno z možných vysvětlení, že tito respondenti nemají ujasněnou představu o tom, co duchovní vedení přesně je a co nabízí, a zřejmě trochu tápou. Možná oslovují pro ně nevhodné poskytovatele této služby, nebo neumějí přesně sdělit, oč jim vlastně jde, nebo oslovené odrazují právě svojí nejistotou. Ale toto vše jsou jen hypotézy, důvody mohou, aspoň u části z nich, být i naprosto jiné

Celkově je orientace největší na kněze jako na potenciálního doprovázejícího. Druhou početně významnou skupinou jsou ti, kteří preferují doprovázení laikem ženou.

Následující tabulka nám přiblíží, podle čeho preference ve výše uvedené tabulce vznikly.

**Tabulka č.25 Co je pro respondenta důležité při výběru doprovázejícího**

<b>Preference při výběru doprovázejícího</b>			
<b>u doprovázejícího preferuji</b>	<b>počet respondentů</b>	<b>% respondentů</b>	<b>% odpovědí</b>
<b>odbornost</b>	191	15,9	16,4
<b>že je kněz nebo osoba zasvěceného života</b>	128	10,7	11,0
<b>stejně pohlaví</b>	38	3,2	3,3
<b>opačné pohlaví</b>	12	1,0	1,0
<b>pocit důvěry a bezpečí</b>	648	54,0	55,6
<b>odbornost + pocit důvěry a bezpečí</b>	87	7,3	7,5
<b>odbornost + zasvěcení + pocit důvěry a bezpečí</b>	62	5,1	5,2
<b>součet</b>	1166	97,2	100,0
<b>neodpovědělo</b>	34	2,8	
<b>celkem</b>	1200	100,0	

Pro otevření se duchovnímu vedení potřebuje mít pocit důvěry a bezpečí vůči doprovázejícímu 55,6% dotázaných, dalších 7,5% k tomu ještě musí vnímat odbornost doprovázejícího. Pro 5,2% je k těmto dvěma předpokladům nutné i svěcení či zasvěcený stav doprovázejícího. Kněžské svěcení nebo zasvěcený život doprovázejícího požaduje jako jediné kritérium pro výběr pouze 11% respondentů. Vliv pohlaví pro volbu doprovázejícího je zanedbatelný, je důležitý jen pro 4,3% respondentů. Odbornost je nezbytným jediným požadavkem na doprovázejícího pro 16,4% respondentů.

Z těchto údajů tedy vyplývá, že dobře připravený a pro tuto službu disponovaný laik by mohl vyhovět požadavku 79,5% respondentů.

Nakolik je preference pro výběr doprovázejícího ovlivněna věkem a pohlavím respondenta přiblíží následující tabulka č.26. Z údajů této tabulky je patrné, že věk, kromě žen nad 60 let, neovlivňuje významným způsobem procentuální zastoupení v daném pohlaví těch, kteří kladou důraz na odbornost a pocit důvěry a bezpečí, který vedle doprovázejícího cítí. Celkově je preference těchto atributů duchovního vedení u žen v průměru o asi 9% vyšší než u mužů, v procentuálním zastoupení se od sebe neliší podle pohlaví pouze respondenti v kategorii nad 60 let.

**Tabulka č.26 Vliv věku a pohlaví respondenta na výběr doprovázejícího podle odbornosti a pocitu důvěry**

pohlaví		muž					
u doprovázejícího preferuji	věk: do 20 let	21 – 30 let	31 - 40 let	41 - 59 let	60 let a více	Součet	
odbornost či pocit důvěry a bezpečí nebo obojí	83	56	52	50	29	270	
%	77,6	70,0	76,0	70,0	70,0	73,7	
ostatní	24	24	14	22	11	97	
%	22,4	30,0	24,0	30,0	30,0	26,3	
<b>součet</b>	<b>107</b>	<b>80</b>	<b>68</b>	<b>72</b>	<b>40</b>	<b>367</b>	
%		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
pohlaví		žena					
u doprovázejícího preferuji	věk: do 20 let	21 - 30 let	31 - 40 let	41 - 59 let	60 let a více	Součet	
odbornost či pocit důvěry a bezpečí nebo obojí	179	145	94	156	82	656	
%	87,3	85,3	79,0	82,5	70,7	82,1	
ostatní	26	25	25	33	34	143	
%	12,7	24,7	21,0	17,5	29,3	17,9	
<b>součet</b>	<b>205</b>	<b>170</b>	<b>119</b>	<b>189</b>	<b>116</b>	<b>799</b>	
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

Další dvě otázky pro respondenty zjišťovaly, co by mělo duchovní vedení zprostředkovat a jaké jsou jeho cíle.

**Tabulka č.27 Názor respondentů na účel duchovního vedení**

K čemu slouží duchovní vedení			
duchovní vedení slouží k	počet respondentů	% respondentů	% odpovědí
překonání krizí, nejčastěji krize víry	91	7,6	7,7
lepší orientaci ve víře	497	41,4	42,3
uvolnění vnitřních přetlaků	29	2,4	2,5
sdílení života	209	17,4	17,8
vnímání blízkosti chápajícího člověka	106	8,8	8,9
všemu výše uvedenému	50	4,2	4,3
všemu výše uvedenému mimo	194	16,2	16,5
uvolnění vnitřních přetlaků			
<b>součet</b>	1176	98,0	100,0
neodpovědělo	24	2,0	
<b>celkem</b>	1200	100,0	

Z odpovědí je zřejmé, že nejméně polovina všech respondentů má správnou představu i oprávněná očekávání od duchovního doprovázení, neboť od něj očekává pomoc pro svoji osobní víru. Pouze 6,8% dotázaných si myslí, že by mělo být ventilem vnitřních „přetlaků“ člověka plynoucích z různých životních nezdarů.

**Tabulka č.28 Názory respondentů na cíle duchovního vedení**

<b>Cíl duchovní vedení</b>			
<b>duchovní vedení vede k</b>	<b>počet respondentů</b>	<b>% respondentů</b>	<b>% odpovědí</b>
<b>důvěře v Boha</b>	179	14,9	15,2
<b>větší samostatnosti ve vztahu k Bohu</b>	82	6,8	6,9
<b>hledání a nalézání Boží vůle</b>	325	27,1	27,5
<b>zrání ve víře</b>	299	24,9	25,3
<b>důvěře k blízké osobě</b>	27	2,3	2,3
<b>všemu výše uvedenému kromě důvěry k blízké osobě</b>	269	22,4	22,8
<b>součet</b>	1181	98,4	100,0
<b>neodpovědělo</b>	19	1,6	
<b>celkem</b>	1200	100,0	

O cíli duchovního vedení má správnou představu téměř 100% dotázaných, kteří ho vidí v různých aspektech prohloubení svého vztahu k Bohu. Pouze 2,3% respondentů se domnívá, že duchovní vedení má sloužit ke získání důvěry k blízké osobě (tj. k osobě doprovázejícího).

Stručně shrnuté výsledky této podkapitoly jsou následující:

1. Lepší povědomí o duchovním vedení a také větší úspěšnost při jeho získávání mají respondenti, kteří častěji praktikují svátost smíření a mají stále zpovědníky.
2. K potřebě duchovního vedení se hlásí 78,8% respondentů, přitom 15% bylo při hledání bezúspěšných.
3. O duchovní vedení projevují větší zájem ženy oproti mužům (v době konání ankety mělo vedení 320 žen a 175 mužů). Přitom ženy zažívají častěji než muži opakované odmítnutí. U žen se projevuje přibližně dvojnásobně vyšší dlouhodobá neuspokojená potřeba duchovního vedení oproti mužům, která kulminuje ve věkové skupině 31–40 let.
4. Nejméně postrádají duchovní vedení nejmladší a nejstarší účastníci ankety.
5. Duchovní vedení po celý život požaduje 15% dotázaných. Jinak pocítují jeho potřebu především v problémových situacích, hlavně v údobí osobní krize.

6. Většina dotázaných preferuje jako doprovázejícího kněze. Co se týče laiků, je upřednostňována žena před mužem. Žena laik je také dvakrát častější alternativou než řádová sestra.
7. Dotázaní preferují u doprovázejícího především pocit důvěry a bezpečí (více ženy než muži) a odbornost. Pouze 11% vyžaduje kněžské svěcení nebo zasvěcený život. S ohledem na upřednostnění jako doprovázejícího kněze (69,5% respondentů) je zřejmé, že tyto vlastnosti očekávají právě u něj. Odbornost a pocit důvěry může splnit dobře připravený a disponovaný laik, a tak by mohl vyhovět požadavku 79,5% respondentů.
8. Polovina dotázaných vidí v duchovním vedení pomoc pro svoji víru, dalších 17% očekává od duchovního vedení sdílení života. Jako cíl duchovního vedení téměř 100% dotázaných vidí prohloubení svého života s Bohem.

Závěrem lze tedy konstatovat, že zájem o duchovní vedení mají více ženy než muži, a to především v produktivním věku, současně je ale obtížněji získávají než muži. I když jako doprovázející je nejvíce v současnosti vyžadován kněz, je zřejmé, že by byl přijat i dobře připravený laik, a to především žena.

#### 4.3. SCHOPNOST OTEVŘENÍ SE I PŘIJETÍ OTEVŘENOSTI DRUHÉHO ČLOVĚKA

Tato schopnost je důležitým předpokladem pro využívání, respektive poskytování služby duchovního doprovázení.

**Tabulka č.29 Schopnost respondentů otevření se**

<b>Komu jsem se v minulosti otevřel/a</b>			
<b>důvěru jsem dal/a</b>	<b>počet respondentů</b>	<b>% respondentů</b>	<b>% odpovědí</b>
<b>neznámému</b>	267	22,3	24,3
<b>známému</b>	509	42,4	46,2
<b>se zárukou mlčenlivosti a byla zneužita</b>	161	13,4	14,6
<b>různě a bez zklamání</b>	73	6,1	6,6
<b>součet</b>	1101	91,8	100,0
<b>neodpovědělo</b>	99	8,2	
<b>celkem</b>	1200	100,0	



První otázkou je, jaké zkušenosti mají respondenti s otevřením se druhé osobě. Tabulka č.29 ukazuje, že svou důvěru dotazovaní projevili ve 24,3% úplně neznámému člověku, ve 46,2% člověku známému, dalších 14,6% vyžadovalo záruku mlčenlivosti, aby se dotyčnému svěřilo, bez výběru se opakovaně svěřilo 8,3% dotázaných a přitom nebylo zklamáno. Pouhých 6,6% zažilo zklamání, že jejich důvěra byla zneužita.

Z uvedeného plyne, že lidé se dvakrát častěji svěřují člověku známému než neznámému, proto by bylo vhodné pro službu duchovního doprovázení využít i v rámci jednotlivých farností přímo vhodné farníky.

Opačnou situaci popisuje následující tabulka č.30.

**Tabulka č.30 Projevení důvěry respondentovi**

<b>Kdo mi projevil důvěru</b>			
<b>byl jsem důvěrníkem</b>	<b>počet respondentů</b>	<b>% respondentů</b>	<b>% odpovědí</b>
<b>neznámé/mu jednorázově</b>	117	9,8	10,3
<b>zpočátku neznámé/mu po delší dobu</b>	94	7,8	8,2
<b>známé/mu nečekaně</b>	324	27,0	28,4
<b>dobrému známému</b>	360	30,0	31,6
<b>dosud nikomu</b>	94	7,8	8,2
<b>různým lidem</b>	152	12,7	13,3
<b>součet</b>	1141	95,1	100,0
<b>neodpovědělo</b>	59	4,9	
<b>celkem</b>	1200	100,0	

Vidíme, že v 60% případů se opět svěřovali známí svému známému. Pozornost si zaslouží 21,5% respondentů, kteří patrně nějaké charisma doprovázení mají, neboť jsou k této službě opakovaně vyhledáváni, a 8,2% z nich doprovázelo zprvu neznámou osobu po delší časové období a stejné procento nebylo dosud důvěrníkem nikoho.

Nakolik je výsledek ankety v tomto bodě ovlivněn pohlavím respondenta, přibližuje následující přehled.

**Tabulka č.31 Projevení důvěry podle pohlaví**

<b>Kdo mi projevilo důvěru</b>			
<b>byl jsem důvěrníkem</b>	<b>muž</b>	<b>žena</b>	<b>součet</b>
<b>neznámé/mu jednorázově</b>	<b>23</b>	<b>84</b>	<b>117</b>
%	9,3	10,7	10,3
<b>zpočátku neznámé/mu po delší dobu</b>	<b>25</b>	<b>69</b>	<b>94</b>
%	7,1	8,8	8,2
<b>známé/mu nečekaně</b>	<b>113</b>	<b>211</b>	<b>324</b>
%	31,9	26,8	28,4
<b>dobré/mu známé/mu</b>	<b>112</b>	<b>248</b>	<b>360</b>
%	31,6	31,5	31,6
<b>dosud nikomu</b>	<b>39</b>	<b>55</b>	<b>94</b>
%	11,0	7,0	8,2
<b>různým lidem</b>	<b>32</b>	<b>120</b>	<b>152</b>
%	9,0	15,2	13,3
<b>součet</b>	<b>354</b>	<b>787</b>	<b>1141</b>
%	100,0	100,0	100,0

Ženy jsou častěji (34,7%) než muži (25,4%) poctěni důvěrou neznámých a různých jiných lidí, tento rozdíl vzniká zejména u služby různým lidem, kde ženy mají o 6,2% vyšší zastoupení než muži. Muž vnímal důvěru známého jako nečekanou v téměř ve 32%, tj. asi o 5% více případů než u žen. Mužům se dosud nikdo s ničím nesvěřil u 11% dotázaných, ženám však pouze v 7% případů. Kromě výše uvedeného jsou ostatní údaje mužů a žen srovnatelné. Některým respondentům byla projevena opakovaně důvěra, kterou u různých lidí vzbuzovaly více ženy než muži.

#### **4.4. DUCHOVNÍ VEDENÍ A ŽIVOTNÍ STAV**

Na závěr této ankety bylo zjišťováno uspokojování potřeby duchovního vedení podle jednotlivých životních stavů a podle pohlaví respondentů, jak ukazuje následující tabulka č.32.

Za zvláštní pozornost vyžadující považují významné procento neuspokojené potřeby duchovního vedení osob žijících zasvěceným způsobem života (16,7%, resp.

21,1%). Vyšší zastoupení neuspokojení v duchovním vedení je u řeholníků a kněží než u řeholnic.

**Tabulka č.32 Jak ovlivňuje životní stav uspokojení potřeby duchovního vedení**

pohlaví	Vliv životního stavu respondenta na uspokojení potřeby duchovního vedení podle pohlaví					
	životní stav	nalezeno nebo nepotřebuje	% respondentů	dlouhodobě postrádáno	% respondentů	celkem
muž	svobodný/á	168	90,3	18	9,7	186
	zasvěcený život	15	78,9	4	21,1	19
	sezdaný/á	109	83,8	21	16,2	130
	vdovec	9	100,0	0	0,0	9
	ostatní	11	91,2	1	8,8	12
	<b>součet</b>	312	87,6	44	12,4	356
žena	svobodná	295	81,5	67	18,5	362
	zasvěcený život	45	83,3	9	16,7	54
	sezdaná	180	72,9	67	27,1	247
	vdova	37	86,0	6	14,0	43
	ostatní	30	83,3	6	16,7	36
	<b>součet</b>	587	79,1	155	20,9	742

Ve skupině mužů dlouhodobě postrádajících duchovní vedení jsou bezprostředně za řeholníky (21,1%) sezdaní s 16,2%. Ženy jsou v celkovém poměru na tom hůře s uspokojeností o 8,5%. Obtížně hledají duchovní vedení sezdané ženy, více než 27% jich vykazuje dlouhodobou neschopnost nalézt doprovázejícího.

Získané výsledky vyhodnocením celého anketního lístku mi posloužily k učinění závěrů o skutečné praxi i potřebách duchovního doprovázení u dotázaných.

#### 4.5. SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ ANKETY

Stěžejní částí diplomové práce byla její poslední kapitola obsahující výzkumnou část zaměřenou na zjištění potřeb duchovního vedení věřících v katolické církvi v naší republice a míry jejich uspokojení, představ a očekávání. Dále uvádím výsledky výzkumu.

Ač byly anketní lístky distribuovány rovnoměrně, do ankety se zapojilo dvakrát více žen než mužů, převaha byla respondentů se středoškolským a vyšším vzděláním, lidí z měst. Necelou polovinu tvořili lidé mezi 15. a 30. rokem života a lidé svobodní. Lidé sezdaní byli druhou nejpočetnější skupinou.

Většina všech respondentů se hodnotila jako lidé společenští, s účastí na svátosti smíření častěji než dvakrát, respektive než šestkrát ročně, s preferencí stabilního zpovědníka. Více než polovina z nich má duchovní vedení a naopak více než třetina z nich

necítí potřebu duchovního vedení, pouze jedna desetina z těchto respondentů přes pocíťovanou potřebu a snahu získat duchovní vedení jej nenalezla.

K potřebě duchovního vedení, ať uspokojené či nikoli, se přihlásily více než tři čtvrtiny všech dotázaných, stejně jako k absenci problému s duchovním vedením, ať už šlo o uspokojenou potřebu či pocíťovanou nepotřebnost duchovního vedení. Muži mají většinu ve skupinách nemajících problémy s duchovním vedením, opět jde o uspokojenou potřebu či pocíťovanou nepotřebnost, ženy mají naopak vyšší procento než muži neuspokojené potřeby a opakovaných odmítnutí při hledání doprovázejícího mají téměř dvojnásobně oproti mužům.

Nejvyšší procento respondentů s problémy při hledání doprovázení je u mužů mezi 21. a 30. rokem a u žen mezi 31. a 40. rokem věku, k této kulminaci dochází postupně věkem a od ní opět s přibývajícím věkem klesá nemožnost duchovní vedení nalézt. Duchovní vedení nejsnáze získávají muži i ženy ve věku do 20 let a nad 60 let je nejvyšší procento těch, kteří potřebu doprovázení dosud neměli a pokud ano, tak ho získali nejsnáze.

Motivací pro hledání doprovázení je v téměř pětině případů potřeba trvalého doprovázení a překonání osobní krize, dvojnásobné množství respondentů má důvod jiný. Většina respondentů preferuje k doprovázení kněze a požaduje pocit důvěry, bezpečí a odbornost doprovázejícího. Tato představa je v zastoupení jednotlivých věkových skupin poměrně vyrovnaná. Nabízí se vysvětlení, že věřící hledající doprovázení neví o nikom jiném odborně a lidsky způsobilém než o knězi, kterého si s touto službou spojují a to i v souvislosti se svátostí smíření.

Ze třetí části výzkumu, která si vzala za úkol zjistit schopnost respondentů v důvěře se otevřít druhému člověku, vyplynulo, že více než čtvrtina lidí neměla problém projevit svou důvěru neznámému člověku, více než polovina člověku jim známému, sedmina z dotázaných by potřebovala záruku mlčenlivosti, která se u duchovního doprovázení naprosto samozřejmě předpokládá.

Druhou zkoumanou skutečností byla jimi vzbuzovaná důvěra u ostatních lidí, která se projevila sdílností okolí vůči nim. U většiny respondentů sdílení fungovalo na bázi přátelství či osobní známosti. V jedné třetině případů však tato důvěra byla projevena úplně cizím člověkem, někdy ne pouze jednorázově. Větší důvěru vzbuzují ženy než muži.

Poslední oddíl této části práce zkoumal závislost uspokojení potřeby duchovního vedení na životním stavu respondenta. Dlouhodobě neuspokojená potřeba duchovního vedení je u žen téměř dvojnásobná oproti mužům, a to jak u svobodných, tak u rozvedených nebo žijících v nějaké podobě vztahu jiné, než je manželství. U vdovců

nebyla registrována žádná neuspokojená potřeba vedení naproti tomu vdovy se 14% hlásí k dlouhodobé nemožnosti uspokojit svou potřebu být doprovázeny. Sezdané ženy mají dlouhodobě o polovinu vyšší neuspokojenou potřebu duchovního vedení než muži.

Respondenti zasvěceného života (zde řeholníci a řeholnice a kněží) se s tímto problémem setkávají téměř v jedné pětině případů. Je třeba tomuto výstupu věnovat pozornost, neboť zasvěcený způsob života klade na člověka vysoké nároky. Ani zralý řeholník či kněz nemusí být schopen vždy nastalé problémy a krize řešit uspokojivě sám, bez pomoci duchovního doprovázení. I z několika osobních svědectví vím, že za selháním a mnohdy odpadnutím byla právě absence duchovního vedení v době naléhavé potřeby. Další problémem je jeho nedostupnost s ohledem na vzdálenost mezi vedeným a jeho vůdcem. Při opuštění povolání si důsledky nese každý do laického života často v podobě obtížné zařaditelnosti v nové životní situaci, bolestných zranění plynoucích z pocitu vlastní nedostatečnosti, viny, selhání a zrady, obavy, někdy ne zbytečné, z nepřijetí okolím a blízkými. Jsem přesvědčena, že lidé žijící v tomto životním stavu by měli mít zajištěnou stálou a reálnou možnost být doprovázeni, že by tomu měla být věnována péče a pozornost

## ZÁVĚR

Tématem diplomové práce je fenomén duchovního vedení (doprovázení), o jehož krizi se v současné době často hovoří. Získat duchovní vedení pro laika není jednoduchou záležitostí, přitom řada věřících by si velmi přála být vedena. Duchovní vedení považují za nenahraditelné pro cestu dozrávání osobní víry člověka. Tyto dva důvody mě vedly k tomu, že jsem se začala fenoménem duchovního vedení hlouběji zabývat.

Práci jsem rozdělila do tří hlavních částí. Po úvodu přichází první kapitola, která se zabývá dynamikou duchovního života. Po úvodním krátkém pojednání o jedinečnosti každého křesťana, shrnují navazující podkapitoly základní informace k danému tématu z pohledu psychologie a teologie.

Každé období lidského života se vyznačuje specifickými potřebami a požadavky, jejichž splnění je pro růst osobnosti nezbytné. Rovněž víra jednotlivce prochází radikálními proměnami. Bůh každého volá k dozrávání víry a pomáhá mu na této cestě svojí milostí. Církev nabízí pomoc těm, kteří chtějí žít pravým duchovním životem v blízkosti Boha. Jednou z forem pomoci by mohlo být právě duchovní doprovázení.

Následující kapitola je věnována duchovnímu vedení. V jednotlivých podkapitolách jsou zpracovány základy teorie a praxe duchovního vedení. Vycházela jsem především z odborných prací otců jezuitů. Rozsah diplomové práce mi však nedovolil rozpracovat získané informace více do hloubky. V jednotlivých podkapitolách je pojednáno o podstatě duchovního vedení, o jeho cílech, o požadavcích na doprovázející i vedené. Výsledek procesu duchovního vedení do značné míry závisí na osobních kvalitách doprovázeného i doprovázejícího, nakolik se budou schopni otevřít působení Ducha svatého, tudíž i na připravenosti obou na své úlohy, které v tomto procesu mají.

Duchovní vedení směřuje vedeného k hledání Boží vůle pro jeho život a také mu pomáhá v řešení různých obtíží duchovního života. V žádném případě však duchovní vedení není laciný a rychlý recept na vyřešení těžkostí a krizí.

Hlavní částí diplomové práce, jak je uvedeno už v podkapitole shrnutí výsledků ankety, je poslední kapitola práce s uvedením výsledků, k nimž dospělo anketní šetření týkající se duchovního vedení, jak ho vidí, co si o něm myslí a co od něj očekávají katoličtí věřící.

V laickém prostředí anketa odhalila zájem věřících o službu duchovního doprovázení a neuspokojování potřeby doprovázení zejména u mladší a střední věkové vrstvy věřících, významně více u žen než u mužů, a to zejména u skupiny sezdaných. Z uvedeného je vidět potřeba systémového řešení problému. Kapacita kněží při jejich

počtu, vytíženosti a vysoké potřebě doprovázení nemůže tuto potřebu pokrýt. Nabízí se možnost zřídit při jednotlivých diecézích centra duchovního doprovázení, kde by se školily a pod supervizi v počátcích této služby fungovali vhodní, charizmatem doprovázení vybavení, teoreticky připravení nejen kněží a řeholníci, ale i vhodní laici. Publicita by byla zajištěna prostřednictvím farností a v nich ustanovených kněží, diecézních i farních zpravodajů a katolických periodik.

## 5. SEZNAM TABULEK

Tabulka č.1: Typy farností

Tabulka č.2: Zastoupení respondentů podle pohlaví

Tabulka č.3: Věkové složení respondentů

Tabulka č.4: Dosažená úroveň vzdělání respondentů

Tabulka č.5: Vztah těchto kritérií: „Vzdělání \* Věk \* Pohlaví - muž“

Tabulka č.6: Vztah těchto tří kritérií: „Vzdělání \* Věk \* Pohlaví - žena“

Tabulka č.7: Zastoupení životních stavů

Tabulka č.8: Zastoupení životních stavů podle pohlaví

Tabulka č.9: Typologie respondentů

Tabulka č.10: Mezilidské vztahy respondentů

Tabulka č.11: Periodicita svátosti smíření respondentů

Tabulka č.12: Počet zpovědníků využívaných respondentem

Tabulka č.13: Potřeba duchovního vedení

Tabulka č.14: Dostupnost duchovního vedení pro respondenty

Tabulka č.15: Vliv pohlaví na potřebu duchovního vedení

Tabulka č.16: Vliv pohlaví na uspokojení potřeby duchovního vedení

Tabulka č.17: Uspokojení potřeby duchovního vedení podle věku u mužů

Tabulka č.18: Uspokojení potřeby duchovního vedení podle věku u žen

Tabulka č.19: Dostupnost duchovního vedení podle věku a pohlaví

Tabulka č.20: Vliv typologie respondenta na uspokojení potřeby duchovního vedení

Tabulka č.21: Úspěšnost mužů a žen při získávání duchovního vedení ve vztahu k jejich praxi svátosti smíření

Tabulka č.22: Potřeba duchovního vedení

Tabulka č.23: Koho upřednostňuje respondent pro duchovní vedení

Tabulka č.24: Vliv preferovaného doprovázejícího na uspokojení potřeby duchov. vedení

Tabulka č.25: Co je pro respondenta důležité při výběru doprovázejícího

Tabulka č.26: Vliv věku a pohlaví respondenta na výběr doprovázejícího podle odbornosti a pocitu důvěry

Tabulka č.27: Náзор respondentů na účel duchovního vedení

Tabulka č.28: Náзор respondentů na cíle duchovního vedení

Tabulka č.29: Schopnost respondentů otevření se

Tabulka č.30: Projevení důvěry respondentovi

Tabulka č.31: Projevení důvěry respondentovi podle pohlaví

Tabulka č.32: Jak ovlivňuje životní stav uspokojení potřeby duchovního vedení



## 6. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

### Knihy Starého zákona

Gn	První Mojžíšova (Genesis)
Ex	Druhá Mojžíšova (Exodus)
Lv	Třetí Mojžíšova (Leviticus)
Joz	Jozue
1 S	1. Samuelova
Ž	Žalmy
Kaz	Kazatell
Iz	Izajáš
Jr	Jeremiáš
Oz	Ozeáš
Sir	Sirachovec

### Knihy Nového zákona

L	Lukáš
Mt	Matouš
J	Jan
Sk	Skutky apoštolské
Ř	Římanům
1 K	První list Korintským
2 K	Druhý list Korintským
Ga	Galatským
Ef	Efezským
Ko	Koloským
1 Te	První list Tesalonitským
2 Tm	Druhý list Timoteovi
Žd	Židům
1 P	První list Petřův
2 P	Druhý list Petřův
1 J	První list Janův
Zj	Zjevení Janovo

Uvedené zkratky jednotlivých knih Písma svatého jsou použity z českého ekumenického překladu Bible, kterou vydala Česká biblická společnost, 1993.

### Ostatní zkratky

aj.	-	a jiné
č.	-	číslo
čl.	-	článek
Dv	-	duchovní vedení
mj.	-	mimo jiné
např.	-	například
op. cit.	-	opakovaná citace
srov.	-	srovnej
tj.	-	to je
tzv.	-	tak zvaně

## Zkratky církevních dokumentů

CIC	Kodex církevního práva (1983)
LG	Věřoučná konstituce o církvi <i>Lumen gentium</i>
DV	Věřoučná konstituce o Božím zjevení <i>Dei verbum</i>
GS	Pastorální konstituce <i>Gaudium et spes</i>
OT	Dekret o výchově kněží <i>Optatam totius</i>
GE	Deklarace o křesťanské výchově <i>Gravissimus educationis</i>
Chfl	Posynodální apoštolský list o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě <i>Christefideles laici</i>
VC	Posynodální apoštolský list o zasvěceném životě a jeho poslání v církvi <i>Vita Consecrata</i>
KKC	Katechizmus katolické církve
DC	Duchovní cvičení podle svatého Ignáce z Loyoly
RdC	<i>Ripartire da Cristo</i>

## 7. SEZNAM LITERATURY

### Pramenná literatura

- AUGUSTYN Józef: Praxe duchovního vedení, Olomouc: Velehrad, 1997.
- AUGUSTYN Józef: Vedení Bohem, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- BARRY William A[...], CONNOLLY William J[...]: Praxe duchovního doprovázení, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.
- BIBLE. Písmo svaté Starého a Nového zákona /včetně deuterokanonických knih/. Český ekumenický překlad, třetí přepracované vydání, [b.m.]: Česká biblická společnost, 1993.
- DOKUMENTY II. VATIKÁNSKÉHO KONCILU, Praha: ZVON, 1995.
- JAN PAVEL II: FIDES ET RATIO. Encyklika Jana Pavla II o vztazích mezi vírou a rozumem z 14. září 1998, Praha: Zvon, 1999.
- JAN PAVEL II.: Posynodní apoštolský list *Christifideles laici* o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988, Praha: ZVON, 1990.
- JAN PAVEL II.: *Pastores dabo vobis*. Posynodální adhortace Jana Pavla II. O výchově kněží a současných podmínkách z 25. března 1992, Praha: Zvon 1993.
- PAVEL VI.: *Evangelii Nuntiandi*. Apoštolská exhortace Pavla VI. Hlásání evangelia z 8. prosince 1975, Praha: Zvon, 1990.
- KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE, Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- KODEX KANONICKÉHO PRÁVA, Praha: Zvon, 1994.

### Sekundární literatura

- ALBERICH Emilia, DRÍMAL Ludvík: Katechetika, Praha: Portál, 2008.
- ALPHONSO Hebert: Osobní povolání, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994.
- AMBROS Pavel: Sexualita a manželství, in *Žena v církvi a ve společnosti II*. Sborník Unie katolických žen, [b.ed.], Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2000.
- AUGUSTYN: Dej mi napít. Rozjímání na základě Duchovních cvičení svatého Ignáce z Loyoly. II. týden, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.
- AUGUSTYN Józef: Jak hledat a nalézt Boží vůli, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.
- AUGUSTYN: Kde jsi Adame. Rozjímání na základě Duchovních cvičení svatého Ignáce z Loyoly. První týden, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.
- AUGUSTYN Józef: Viděli jsme Pána. Rozjímání na základě Duchovních cvičení svatého Ignáce z Loyoly. Čtvrtý týden. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- BAUMGARTNER Isidor: Psychologie a víra – orientace a podněty k diskusi, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1996.
- BELLEFLEURE-RAYMOND Denise: *Accompagner des adultes dans la foi. L'andragogie religieuse*, [b.m.] Office de Catéchèse du Québec, Institut de pastoral de Dominicains. Novalis, lumen vitae, 2005.
- BENEDIKT XVI.: Následování Krista, in: Teologické texty 2 (2009).
- BOROS Ladislaus: Osvobození k životu, Praha: ZVON, 1994.
- BREEMEN Peter G [...] van: Jako rozlámaný chléb, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000.

- BROŽ Jaroslav: Duch svatý v biblické spiritualitě člověka povolaneho Bohem, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1998.
- BUBER Martin: JÁ a TY, Olomouc: VOTOBIA, 1998.
- CENCINI Amedeo: Bůh je můj přítel. Psychologie seberealizace a autoidentifikace v Bohu, Praha: Paulínky, 1997.
- CINCIALOVÁ Marie Lucie: Význam trvalé formace zasvěcených osob, in: Teologické texty 4 (2005).
- CUSKELLY E[...] J[...]: Současná spiritualita. Duchovní život z hlediska moderní psychologie, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, 33.
- ČERVENKOVÁ Denisa: Několik poznámek očima řeholní sestry, in: Teologické texty 2 (2009).
- DOBHAN Ulrich: Spiritualita Karmelu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994.
- DRAPELA Victor J[...]: Přehled teorií osobnosti, Praha: Portál, 1997.
- DŘÍMAL Ludvík: Katecheze jako činnost společenství Církve, Olomouc, Matice cyrilometodějská s.r.o., 2003.
- DŘÍMAL Ludvík. Katecheze jako výchova víry, Olomouc: Matice cyrilometodějská, s.r.o. 1992.
- DYREK Krzysztof, KOŽUCH Mieczyslaw, TROJAN Kazimierz: Kněžské a řeholní povolání. Rozlišení a rozvoj, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995.
- FIORES Stefano de, GOFFI Tullo, [ed.]: Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.
- FRIELINGSDORF Karl: Falešné představy o Bohu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2010.
- GOZIER Dom André: 15 dní s Mistrem Eckhartem, Brno: Cesta, 1997.
- GROM Bernhard: Nábožensko-pedagogická psychologie, Trnava: Vydavatelstvo Spolku sväteho Vojtecha, 1992.
- GRŮN Anselm: Otcové pouště, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- GRŮN Anselm: Sny na duchovní cestě, Praha: Česká křesťanská akademie, 1995.
- GRŮN Anselm, DUFNER Meinrad: Spiritualita z dola, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997,
- GRŮN Anselm, RUPPERT Fidelis: Vidět v druhém Krista, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- GUARDINI Romano: K pojmu povolání, in: Teologické texty 4 (2006).
- HENRICI Peter: Meta-antropologie pohlaví, in: MKR Communio 4 (2006).
- HERBSTTRITH Waltraud: Prodlévání před Bohem s Terezií z Avily, Janem od Kříže a Edith Stein, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994.
- HOLM Nils G[...]: Úvod do psychologie náboženství, Praha: Portál, 1998.
- HORNOFOVÁ Ludmila: Žena-matka početné rodiny, in: Žena v církvi a ve společnosti II. Sborník Unie katolických žen, [b.ed.], Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2001.
- Ignác z Loyoly: Duchovní cvičení. Přeložil P. Robert Kunert SJ, Roma–Praha: Typografia S.G.S., 1990.
- JAN od Kříže: Duchovní píseň, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000.
- JAN od Kříže: Krátké spisy a korespondence, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.
- JAN od Kříže: Živý plamen lásky, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- JAN od Kříže: Teologické texty: 3 (1998) ob.

- Jan Pavel II.: Posynodní apoštolský list *Christifideles laici* o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988, Praha: ZVON, 1990.
- KERN Hans a kol.: Přehled psychologie, Praha: Portál, 1999.
- KOHUT Pavel Vojtěch: Co je spirituální teologie?, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- KOHUT V[ojtěch] Spiritualita, in: SSp, 905.
- KOHUT Pavel Vojtěch: Zákony lidské psychiky v duchovním životě. K plodnější pastoraci a účinnějšímu duchovnímu vedení, in: Teologické texty, 3 (1998).
- Konstituce: Formule Institutu I., in LONSDALE David: Oči k vidění, uši k slyšení. Úvod do ignaciánské spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.
- LEHMANN Karl: Duchovní jednání, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1993.
- LEMAN Kevin: Jak se naučit říkat NE?, Praha: Návrat domů, 2001.
- LÉON-DUFOUR Xaver: Slovník biblické teologie, Řím: Velehrad–Křesťanská akademie, 1991.
- LEWIS C[...] S[...]: Průvodce modlitbou, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.
- MARMET Th[...] Rey: Croire, Vivre la foi dans les sacrements, Limoges, Droguet-Ardant, 1977.
- MARTELET Gustave: Singularité des cultures et universalité du Christ, in: Inculturation et conversion, [b.m.]: Kerthala, 1994.
- MATTHEW Iain: Zasažen Bohem. Setkání s Janem od Kříže: Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.
- MARMET Th[...] Rey: Croire, Vivre la foi dans les sacrements, Limoges: Droguet-Ardant, 1977.
- MERTON Thomas: Duchovní vedení a rozjímání, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.
- MERTON Thomas: Žádný člověk není ostrov, Roma: Křesťanská akademie, 1974.
- Modlitební kniha, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- MOREL Claudie: 15 dní s Františkem Saleským, Brno: Cesta, 1998.
- MOTYČKA Pavel: Muž a žena mají různé psychické předpoklady, in: Katolický týdeník 42 (2009).
- MOUROUX J[...]: Je crois en Toi, Revue Jeunes, 1949.
- MÜLLER Wunibald: I láska má svá pravidla, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.
- NAKONEČNÝ Milan: Psychologie téměř pro každého, Praha: Academia, 2004.
- NOUWEN Henri J[...] M[...]: Cesta srdce, Spiritualita pouště a duchovní služba dnešní doby, Praha: Zvon, 1995.
- OPATRŇÝ Aleš: Cesty k víře, Praha: [b.v.].
- OPATRŇÝ: Cesty pastorační v pluralitní společnosti, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.
- OPATRŇÝ Aleš: Pastorační v postmoderní společnosti, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- PAULÍNOVÁ Lea: Psychologie pro Tebe, Praha: Informatorium, 1998.
- PLATTIG Michael: Doprovázení Božím duchem. Duchovní doprovázení a rozlišování duchů, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- POTTERIE Ignác de la: Víra v janovských spisech, in: MKR Communio, 1 (1997).

- RIPABOTTONI Alessandro da: Páter Pio. Tak se modlil a tak vyučoval modlitbě, Praha: Paulínky, 2002.
- RÖSER Johannes: Ženské křesťanství, in: Teologické texty 1 (2000).
- RUPNIK Marko Ivan: Uvedení do duchovního života, Olomouc–Velehrad, Centrum Aletti, 2003.
- ROTTER Hans: Osoba a etika. K základům morální teologie, Brno: CDK, 1997.
- ŘÍČAN Pavel: Psychologie osobnosti, Praha: Orbis, 1972.
- ŘÍČAN Pavel: Psychologie náboženství, Praha: Portál, 2002.
- ŘÍČAN Pavel: Cesta životem, Praha: Panorama, 1989.
- SALESKÝ František: Duchovní vodca. Dielko užitočné pre každého. Výber z diel sv. Františka Saleského. Přeložené z Il Directore delle Religione, ROMA: [b.n.], 1816.
- SALESKÝ František: Úvod do života zbožného. Přeložil Otomar Radina, Praha: Zvon, 1990.
- SANTA Thomas M[...]: Porozumět úzkostlivým. Skrupulóznost v duchovním životě, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- SCHAUPP Klements: Doprovázení na duchovní cestě, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994.
- SKOBLÍK Jiří: Nova et vetera pro zpovědníky, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 1999.
- SLANINKA Leopold: Psychológia a spiritualita, Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2008.
- SMAHEL Rudolf: Duchovní otcovství, in: Teologické texty 2 (1999).
- SOKOL Jan: Filosofická antropologie. Člověk jako osoba, Praha: Portál, 2002.
- SPEYR Adrienne von: Člověk před Bohem, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- STENGER Hermann: K psychologii a teologii pomáhajícího vztahu, in: Teologické texty 4 (2006).
- STENGER Hermann: Setkání je hlásání. K psychologii a teologii pomáhajícího vztahu, in: Teologické texty 4 (2006).
- STINISSEN Wilfrid: Terapie duchem. O duchovním vedení a pastorači, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004.
- STINISSEN: Otče, odevzdávám se Ti, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.
- SUDBRACK Josef: Duchovní vedení, [b.m.]: Radim Hlošánek, 1999.
- ŠPIDLÍK Tomáš: Prameny světla, Velehrad: Refugium, 2000.
- TEREZIE od Ježíše: Život, Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991.
- TRUTSCH Josef: La foi et la connaissance, in: Questions théologique aujourd'hui, tome 1, Desclée de Brouwer, Paris, [b.n.] 1964.
- URBAN Jan: Duchovní vedení, in: CZERNIN Ludolf F[...] (ed): Kalendář katolického duchovenstva, 1943, Praha: Vyšehrad, 1994.
- VOJTĚCH od svaté Hedviky: Duchovní vedení vizionářů, in: VOJTĚCH od svaté Hedviky, OPATRŇY Aleš (ed.): O soukromých zjeveních, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1998.

### **Internetové zdroje:**

BENEDIKT XVI: generální audience 20. 8. 2008,  
[http://www.radiovaticana.cz/clanek\\_print.php4?id=10003](http://www.radiovaticana.cz/clanek_print.php4?id=10003), (25.8.2008).

BENEDIKT XVI.:  
[http://www.radiovaticana.cz/clanek\\_print.php4?id=11965](http://www.radiovaticana.cz/clanek_print.php4?id=11965), (10. 11 2009)

HAMPLOVÁ Dana: Náboženská orientace českých mužů a žen ve světle šetření ISSP.  
[http://WWW.genderoline.cz/download/rocnik01\\_2-3\\_2000.pdf](http://WWW.genderoline.cz/download/rocnik01_2-3_2000.pdf), (10.3.2011).

KUŽNIAR Mariusz:  
<http://ktf.cuni.cz/~kuzniar/Studijn%c3%ad%20mater%c3%a1ly%20KPED%20003/>,  
(10.4.2011)

SKOBLÍK Jiří: Věřící transsexuálové a rekonstrukční operace,  
[http://ktf.cuni.cz/~skoblik/komentare/verici\\_transsex.htm](http://ktf.cuni.cz/~skoblik/komentare/verici_transsex.htm), (8.4.2011)

VOLNÝ Vladislav: Problematika teorií spirituálního vývoje a rozvoje víry.  
[www.cmf.upol.cz/fileadmin/user\\_upload/CMTF.../Volny-prednaska.doc](http://www.cmf.upol.cz/fileadmin/user_upload/CMTF.../Volny-prednaska.doc)

## 8. PŘÍLOHY

<b>Anketa o praxi duchovního vedení</b>					
<b>pohlaví</b>	muž	žena			
<b>věk</b>	do 20 let	21 - 30 let	31 - 40 let	41 - 59 let	60 let a více
<b>vzdělání</b>	VŠ	maturita	vyučený/á	ZŠ	jiné
<b>stav</b>	svobodný/á	zasvěcený ž.	sezdaný/á	vdovec/a	ostatní
<b>vyznání</b>	řím.-katolické	jiné křesťan.	monoteistické	ostatní	bez vyznání
<b>farnost</b>	velkoměstská	městská	vesnická	střídám kostely	nepraktikuji
<b>sv.smíření</b>	již dlouho ne	1x ročně	2-6x ročně	častěji než 6/rok	dosud nikdy
<b>zpovědník</b>	stejný	občas jiný	vždy jiný	preferuji cizího	2 - 3 stejní se střídají
<b>duchovní vedení</b>	mám, našel/a jsem ho ihned, bez obtíží	mám, ale hledal/a jsem ho delší dobu	teď nepotřebuji, ale v minulosti jsem byl/a veden/a	v minulosti jsem potřeboval/a, ale nenalezl/a	jsem dosud nepotřeboval/a
<b>dostupnost duchovního vedení</b>	nalezl/a jsem ho bez problémů	byl/a jsem odmítnut/a (kolikrát?)	bylo mi nabídnuto, odmítl/a jsem, neb nepotřebuji	dosud nemám zkušenost, neb ho nepotřebuji	dlouhodobě postrádám možnost být doprovázen/a
<b>potřeba duchovního vedení byla</b>	v osobní krizi	v krizi víry	při vztahových potížích	po ztrátě blízké osoby	v jiné situaci
<b>mohl/a-li bych si zvolit, tak bych upřednostnila být veden/a:</b>	knězem	řeholníkem	řádovou sestrou	laikem mužem	laikem ženou
<b>co je pro mě důležité při duchovním vedení:</b>	odbornost doprovázejícího	že jde o osobu svěcenou, nebo zasvěceného života	že jde o osobu stejného pohlaví, lépe mi rozumí	že jde o osobu opačného pohlaví, lépe mi rozumí	pocit důvěry a bezpečí, který mám vedle doprovázejícího
<b>k čemu by mělo duchovní vedení sloužit:</b>	k překonání krizí, nejčastěji krize víry	k lepší orientaci ve víře a v životě z ní	k uvolnění vnitřních "přetlaků"	ke sdílení toho, co život přináší a s čím si sami nevíme rady	k vědomí existence blízkého člověka, který mi rozumí a na nějž se mohu vždy obrátit
<b>k čemu by mělo duchovní vedení člověka vést:</b>	k důvěře v Boha	k větší samostatnosti ve vztahu k Bohu	k hledání a nalézání Boží vůle pro můj život	ke zrání ve víře	k důvěře k blízké osobě
<b>v minulosti jsem se otevřel/a druhé osobě</b>	kterou jsem téměř neznal/a, ale pocítil/a jsem k ní důvěru	pokud jsem ji důvěrně znal/a	pouze, když jsem měl/a záruku její mlčenlivosti	a pak jsem toho litoval/a, neboť toho zneužila	a pak jsem toho litoval/a, neboť ke mně kvůli tomu změnila vztah
<b>projevil mi důvěru druhý člověk, kterého</b>	jsem neznal/a (jednorázově)	jsem neznal/a a stal/a jsem se jeho "důvěrníkem"	znám, ale jeho důvěra mě mile překvapila	znám i on mě zná dlouho a dobře	dosud mi nikdy nikdo o sobě nesdílel nic, co by nemohl říci druhým
<b>hodnotím se převážně jako</b>	cholerik	flegmatik	sangvinik	melancholik	nevím
<b>jsem spíše</b>	samotář	společenský člověk	člověk, který neumí být sám	vítám kontakty s druhými, ale vyhýbám se větším společnostem	nevím



## RESUMÉ

### **Duchovní vedení jako důležitá součást permanentní formace dospělých, teorie a současná praxe**

Marie Kostecká

Diplomová práce

PRAHA 2011

Vedoucí práce: ThLic. Mariusz Kuźniar.

**5 klíčových slov:** Bůh – věřící člověk - doprovázení – zrání - svatost

Diplomová práce se zabývá duchovním doprovázením jako jedním z důležitých způsobů formace věřícího člověka. Po teoretickém uvedení do této problematiky v první a druhé části práce se ve třetí části zabývám praktickou stránkou tématu. Tato třetí část vychází z ankety, která zjišťuje potřebu duchovního doprovázení mezi věřícími v Čechách, jak ji jednotliví věřící pocítují, a nakolik je tato jejich potřeba uspokojována, s jakými překážkami se adepti duchovního doprovázení setkávají a zda je rozdíl v dosažitelnosti uspokojení potřeby duchovního vedení mezi jednotlivými skupinami věřících.

Duchovní doprovázení je pomocí jednoho člověka druhému na cestě k plnějšímu prožívání života s Bohem, ke svatosti. Možnost k využití této služby těmi, kdo po ní touží, považují jak klasici duchovního vedení, tak současní věřící za naprosto legitimní potřebu.

Provedený výzkum pomocí ankety u 1200 respondentů - praktikujících katolíků - ukazuje, že potřeba být doprovázen převyšuje současné možnosti naší církve. V zastoupení genderovém se ukazuje, že situace žen a mužů v této otázce je odlišná. Větší potřeba duchovního doprovázení a její menší uspokojenost je obecně u žen oproti mužům.

Z ankety zároveň vyplývá, že většina respondentů si umí představit nebo by dokonce preferovalo, aby doprovázejícím byl laik, a to spíše žena než muž. Tím se nabízí možnost řešit nedostatek kapacitních možností doprovázejících kněží rozšířením o laiky k tomu povolání a potřebně vybavené lidskou i křesťanskou zralostí, teoreticky připravené.

Pomocí by bylo vytvořit například v rámci každé diecéze proškolený tým lidí ke službě doprovázení vhodných a církví ověřených, tj. kněží, řeholníků, ale i laiků. Pak by byla tato možnost vhodnou osvětou mezi věřícími uvedena ve známost, ti by se sami nebo na doporučení kněze - zpovědníka mohli o poskytnutí této pomoci ucházet a plně ji využít.

**Počet znaků** (včetně mezer): 222 552